

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Науковий журнал

Випуск 2

Одеса
2017

Редакційна колегія:

Наконечний Володимир Васильович – доктор наук з державного управління, доцент

Шапошников Костянтин Сергійович – доктор економічних наук, професор

Бухтатий Олександр Євгенійович – кандидат наук з державного управління

Авраменко Наталія Вікторівна – доктор наук з державного управління, доцент

Бендаравечіне Ріта – Ph.D., професор публічного адміністрування

Дзієканські Павел – Ph.D., професор публічного адміністрування

Онищук Світлана Василівна – доктор наук з державного управління, доцент

Огаренко Віктор Миколайович – доктор наук з державного управління, професор

Пархоменко-Куцевіл Оксана Ігорівна – доктор наук з державного управління, доцент

Пілелієне Ліна – Ph.D., професор менеджменту та публічного адміністрування

Покатаєв Павло Сергійович – доктор наук з державного управління, доцент

Електронна сторінка видання – www.pag-journal.iei.od.ua

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Причорноморського науково-дослідного інституту
економіки та інновацій (протокол № 12 від 25.12.2017 року).**

Науковий журнал «Публічне управління і адміністрування в Україні»
zareєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 22898-12789P від 17.07.2017 р.)

ЗМІСТ

**СЕКЦІЯ 1
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Гололобов С.М. ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ.....	5

**СЕКЦІЯ 2
МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Бондар В.Д. МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....	10
Вербицька А.В. ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	14
Вовк Т.В. ЯКІСНА СЕРЕДНЯ ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	18
Макосій С.Д. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	22
Малаш С.М. ОЦІНКА ЯКОСТІ ВЗАЄМОДІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ.....	28
Нагорна Г.О. МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНЮВАННЯ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ.....	32
Федан Я.І., Мищишин М.М. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ.....	36
Чепелевський Ю.Л. ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА РОЗВИТОК МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41

**СЕКЦІЯ 3
МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ**

Дзядзіна Н.М. ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТИВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	46
Ковінчук О.Л. ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛАСТЕРНИХ УТВОРЕНЬ.....	51
Обіход М.М. АНАЛІЗ ПРАГНЕННЯ МОЛОДІ ЛЬВІВЩИНИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ У ПРОЦЕС РЕФОРМУВАННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ (МОНІТОРИНГ ОСНОВНИХ АСПЕКТІВ)	57

СЕКЦІЯ 4
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ
ТА ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Гбур З.В.

МЕТОДИ ТА ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ.....62

Сироватка С.О.

ЗАСОБИ ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ НА РАЦІОНАЛІЗАЦІЮ ПОВЕДІНКИ
УЧАСНИКІВ РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ.....68

СЕКЦІЯ 5
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Данилевська О.О.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО
ПАРТНЕРСТВА У РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УКРАЇНІ.....73

СЕКЦІЯ 1 ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

LEGAL STATUS OF UKRAINE NGO IN THE EUROPEAN STANDARDS

УДК 342.728

Гололобов С.М.

аспірант кафедри європейської інтеграції
Одеський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

Досліджено історію становлення та розвитку громадських організацій України. Визначено характерні ознаки громадських організацій. Показані види громадських організацій. Проаналізовано правове регулювання створення та припинення діяльності громадських організацій. Досліджено елементи гармонізації законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами.

Ключові слова: громадські організації, законодавство про громадські організації, правовий статус громадських організацій, ознаки громадських організацій, європейські стандарти про громадські організації.

Исследована история становления и развития общественных организаций Украины. Определены характерные признаки общественных организаций. Показаны виды общественных организаций. Проанализировано правовое регулирование создания и прекращения деятельности

общественных организаций. Исследованы элементы гармонизации законодательства Украины об общественных организациях с европейскими стандартами.

Ключевые слова: общественные организации, законодательство об общественных организациях, правовой статус общественных организаций, признаки общественных организаций, европейские стандарты об общественных организациях.

The history of the formation and development of public organizations of Ukraine was researched. Were marked characteristic features of NGOs. Were showed types of NGOs. Was analyzed the legal regulation of the establishment and termination of NGOs. Harmonize elements of the legislation of Ukraine on associations with European standards were reserched.

Key words: NGOs, the law on NGOs, the legal status of NGOs, NGOs signs of, European standards of public organizations.

Постановка проблеми. Враховуючи факт обрання українським народом демократичного шляху свого розвитку, особливої уваги потребує наявність функціонуючого механізму реалізації свобод і прав людини.

В Україні громадські організації утворюються відповідно до конституційного права на об'єднання (ст. 36 Конституції України). Виходячи з цього, побудоване на демократичних засадах регулювання утворення і діяльності громадських організацій сприяє реалізації даного права.

Однією з багатьох специфічних ознак по-справжньому демократичної держави, якою прагне стати Україна, є залучення широких верств населення до прийняття владою важливих, для даної спільноти людей, рішень.

Аналізуючи досвід країн-членів Європейського Союзу, доходимо до висновку, що більш ефективними і конструктивним є залучення не окремих людей, а організованої широкої громадськості.

Саме ця громадськість, що проявляється інститутами громадянського суспільства, є громадськими організаціями.

Питання пов'язані з утворенням та функціонуванням громадських організацій регламентуються переважно Основним законом

України та Законом України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р.

В Україні, окрім Закону «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р., що має загальний характер, діє і низка законів спеціального характеру про громадські організації, а саме: Закони України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», і т.п., норми яких часто вступають у суперечність з нормами Закону України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р., а отже, на нашу думку, – потребують перегляду.

Враховуючи євро-інтеграційний вектор розвитку України, такий перегляд доцільно й логічно здійснювати з врахуванням та використанням європейських стандартів як про права особистості (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.), так і про громадські організації (Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій у Європі 2007 р. № CM/Rec (2007)14 і Фундаментальні принципи статусу неурядових організацій в Європі 2002 р.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи історіографію даної проблематики, доходимо висновку, що в сучасній науці не проводились комплексні та ґрунтовні дослідження правового статусу громадських організацій як суб'єктів цивільного права. До 90-х років ХХ століття окремі аспекти участі громадських організацій у цивільно-правових відносинах розглядалися в працях таких науковців як С.М. Братусь, В.В. Качанова, Г.О. Кудрявцева, Г.В. Міщенко, П.І. Седугін та ін. З 1991 р. після проголошення України незалежною державою основна увага науковців даної сфери на рівні монографічного та дисертаційного вивчення приділялась конституційно-правовому та адміністративно-правовому статусу громадських організацій (Н.П. Гаєва, О.М. Ващук, Є.Є. Додіна та ін.).

Істотним внеском у вивчення та дослідження публічно-правової проблематики, пов'язаної з громадськими організаціями, є праці у вигляді дисертацій О.М. Ващука «Конституційно-правовий статус громадських організацій в Україні» та Є.Є. Додіної «Адміністративно-правовий статус громадських організацій в Україні». Але дані дослідження базуються на застарілому законодавчому полі і автори або взагалі не торкаються наявності міжнародних стандартів у сфері утворення і функціонування громадських організацій, або обмежуються тільки міжнародними стандартами щодо права на об'єднання.

Детально та ґрунтовно вивчені та досліджені проблеми та аспекти правового статусу юридичних осіб приватного права, у працях таких науковців та вчених, як: С.С. Алексеєв, А.Ю. Бабаскін, Т.В. Боднар, В.І. Борисова, С.М. Братусь, О.М. Вінник, В.В. Воловик, М.К. Галянтич, О.В. Дзера, А.С. Довгерт, І.В. Жилінкова, Д.В. Задихайло, І.С. Канзафарова, О.Р. Кібенко, Н.В. Козлова, В.М. Коссак, О.В. Кохановська, В.М. Кравчук, Н.С. Кузнецова, І.М. Кучеренко, В.В. Луць, Р.А. Майданик, В.К. Мамутов, Д.І. Мейер, Й.О. Покровський, В.Д. Примак, Н.О. Саніахметова, В.І. Семчик, І.В. Спасибо-Фатеева, Р.О. Стефанчук, Є.О. Суханов, Н.І. Тітова, Л.М. Труфанова, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, В.Д. Фролов, П.П. Черевко, Б.Б. Черепакін, Я.М. Шевченко, Г.Ф. Шершеневич, Р.Б. Шишка, С.І. Шимон, В.С. Щербина, В.Л. Яроцький та ін. Вивчається та аналізується правовий статус окремих суб'єктів цивільного права, зокрема благодійних та релігійних організацій (О.Ю. Літвіна, В.Ф. Піддубна, В.Д. Фучеджі, В.О. Чепурнов та інші). Однак проблематика правового статусу громадських організацій як суб'єктів

цивільного права лишилися поза належною увагою науковців та вчених сучасної вітчизняної науки, особливо юридичної, що і визначає актуальний вибір теми даного дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наукова новизна викладених у статті результатів полягає в тому, що стаття є одним із перших досліджень громадських організацій як суб'єктів саме цивільного права, особливостей їх участі в цивільних правовідносинах.

Метою статті є формування теоретичних засад правового статусу громадських організацій як суб'єктів цивільного права та вироблення конкретних та конструктивних пропозицій щодо удосконалення та покращення норм діючого законодавства України в цій сфері у відповідності й з врахуванням європейських стандартів.

Виклад основного матеріалу. Історія становлення та розвитку громадських організацій на території України налічує понад два століття. Можна виділити такі її етапи: перший (етап зародження ідей, концепцій, створення перших громадських організацій, що тривав до 3 березня 1906 р. і характеризувався відсутністю належних нормативно-правових актів, які б регламентували їх створення та діяльність); другий етап (від 4 березня 1906 р. до 1917 р., під час якого прийняття в Російській імперії нормативно-правового акту, що регламентував створення та діяльність громадських організацій, стало поштовхом їх розвитку); третій (радянський етап, що тривав з 1917 р. по 1991 р. та характеризувався жорстким контролем держави за створенням та діяльністю громадських організацій); четвертий (сучасний етап, що триває з 1991 р. по сьогодні і характеризується становленням національного законодавства в сфері створення і діяльності громадських організацій та його реформуванням відповідно до європейських стандартів) [17, с. 129].

Четвертий («сучасний») етап історії розвитку громадських організацій в Україні можна поділити на два підетапи: перший, що тривав з 1991 р. до 2003 р., під час якого відбулося становлення національного законодавства про громадські організації (прийняття Закону України «Про об'єднання громадян» та інших нормативно-правових актів) та закріплення на конституційному рівні права створювати громадські організації (ст. 36 Конституції України); другий, що розпочався з набуття чинності Цивільного кодексу України (1 січня 2004 р.), який визнав громадські організації непідприємницькими товариствами та дав новий поштовх розвитку громадських

організацій, триває досі та характеризується реформуванням національного законодавства в сфері створення і діяльності громадських організацій відповідно до європейських стандартів [18, с. 205-206].

Розглядаючи дане питання, необхідно зазначити, що для громадської організації як суб'єкта цивільного права, опираючись на наукові дослідження Менджул М.В., характерні наступні ознаки:

- ознаки, властиві їй як юридичній особі (організаційна єдність, державна реєстрація та цивільна правосуб'єктність, проявами якої є майнова відокремленість, виступ у цивільних відносинах від свого імені, самостійна майнова відповідальність та здатність бути позивачем (відповідачем) у суді);

- ознаки, притаманні громадській організації як непідприємницькому товариству (спеціальна правоздатність, непідприємницький характер діяльності та неприбутковість);

- конститутивні ознаки, що розкривають сутність громадської організації – мета створення і діяльності (громадські організації створюються для задоволення та захисту законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших інтересів) та членський характер громадських організацій.

Громадські організації є конституційно-правовою формою громадських об'єднань. Їм притаманні такі ознаки громадських об'єднань, як добровільність, самоврядність, недержавність і неприбутковість; ці ознаки відрізняють громадські організації від політичних партій. Від іншої конституційно-правової форми громадських об'єднань – громадських спілок – громадські організації відрізняються, по-перше, тим, що їх засновниками і членами (учасниками) можуть бути лише фізичні особи, а по-друге, – тим, що засновники та члени (учасники) своїми діями беруть участь у роботі громадської організації [2, с. 14].

Сучасна система громадських організацій в Україні має достатньо розгалужену структуру та включає: професійні спілки, організації роботодавців, молодіжні та дитячі громадські організації, творчі спілки, громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, громадські організації жертв нацистських переслідувань, інвалідів та ін. Аналіз положень нормативно-правових актів не дає підстав вважати громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону видом громадських організацій [15, с. 187].

Вивчаючи дане питання, доходимо до висновку, що місце громадських організацій у загальній системі суб'єктів цивільного

права України як таких, припадає до юридичних осіб приватного права.

У процесі створення громадської організації як юридичної особи можна виділити два етапи: ініціативно-організаційний, що включає волевиявлення (ініціативу) засновників, яке виражається в прийнятті рішення про створення громадської організації на загальних зборах (конференції, з'їзді), розробку і затвердження статуту та формування органів управління; реєстраційний, що передбачає легалізацію громадської організації та проведення державної реєстрації, внаслідок якої вона набуває статусу юридичної особи [16, с. 14].

Саме на основі статуту повинні діяти громадські організації, що набувають статусу юридичної особи. Якщо громадські організації легалізовані шляхом повідомлення про заснування, вони, на нашу думку, можуть діяти на основі положення.

В основу правового регулювання реорганізації непідприємницьких товариств, в тому числі громадських організацій, може бути покладений наступний принцип: у процесі злиття, поділу та виділу непідприємницького товариства може бути створене тільки непідприємницьке товариство; непідприємницьке товариство не може бути перетворене в підприємницьке товариство або приєднатися до нього [19, с. 146].

У результаті реорганізації або ліквідації громадської організації припинення її діяльності, як і будь-якої юридичної особи приватного права, означає припинення її правосуб'єктності.

Цивільну правоздатність громадських організацій можна визначити як їх здатність мати цивільні права і виконувати обов'язки, а змістом правоздатності є конкретні майнові та особисті немайнові права, що надаються цим організаціям ЦК України, іншими нормативно-правовими актами та можуть закріплюватися у статутах. Обсяг правоздатності конкретної громадської організації визначається метою її створення та діяльності, що закріплюється в статуті [22, с. 372].

Позитивним явищем в Україні є той факт, що юридичним особам надана загальна правоздатність, однак, на нашу думку, доречно було б встановити у Цивільному Кодексі України для всіх непідприємницьких товариств, серед яких і громадських організацій, правоздатність спеціальну.

Громадська організація, що набула статусу юридичної особи, володіє широким колом прав, які можна класифікувати на наступні види: права організаційно-представницького характеру (право розповсюджувати інформацію; пред-

ставляти і захищати свої законні інтереси та законні інтереси своїх членів (учасників) у державних органах, органах місцевого самоврядування, підприємствах, установах та організаціях; проводити масові заходи (збори, мітинги, демонстрації тощо); право засновувати або вступати між собою в спілки (союзи, асоціації тощо) та ін.); цивільні права (майнові та особисті немайнові права) [19, с. 147].

Будь-яка громадська організація різного спрямування повинна мати своє унікальне найменування та в жодному разі не використовувати найменування іншої юридичної особи. Безпосереднє право на найменування громадської організації включає: право на повне та скорочене найменування, виключне право на використання свого найменування, право вимагати від інших фізичних та юридичних осіб припинення неправомірного використання найменування та право на захист від такого неправомірного використання. Заборона, що встановлена законом використовувати найменування громадської організації фізичними та юридичними особами, захисту від неправомірного використання найменування громадської організації не сприяє.

Висновки і пропозиції. Наявність у конституційному законодавстві про громадські організації територіальних статусів громадських організацій (міжнародний, всеукраїнський та місцевий) не відповідає Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (про що прямо зазначено в рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Корецький та ін. проти України»), а також Рекомендації № СМ/Рес (2007)14 та Фундаментальним принципам. Такий підхід порушує принцип рівності цих інститутів громадянського суспільства. З метою гармонізації конституційного законодавства про громадські організації з європейськими стандартами, запропоновано впровадити два статуси – міжнародний та національний, не пов'язуючи їх виключно з територією діяльності громадської організації. Важливим чинником при визначенні статусу громадської організації має стати також і громадянство її засновників та членів (учасників) [2, с. 12].

Вивчаючи та аналізуючи Закон України «Про об'єднання громадян» від 16 червня 1992 року N 2460-XII не відповідав Рекомендації № СМ/Рес (2007)14 та Фундаментальним принципам у частині можливості утворення таких громадських організацій, які не базуються на членстві. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року № 4572-VI не заперечує можливостей утворення таких інститутів громадянського суспільства, але

окремо не регламентує їх правове становище. Таким чином, для гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами необхідно вжити ряд конкретних заходів в законодавчому та нормотворчому полі щоб ліквідувати цю прогалину.

Доцільно надати громадським організаціям право нормотворчої ініціативи на місцевому рівні. Наразі внутрішня структура громадських організацій, встановлена Законом України «Про громадські об'єднання» (2012 р.), не відповідає Рекомендації № СМ/Рес (2007)14 та Фундаментальним принципам через надзвичайну ускладненість. У зв'язку з цим запропоновано громадські організації, які передбачають наявність членства, утворювати в організаційно-правовій формі неприемницького товариства, з обов'язковою наявністю таких органів, як загальні збори членів та виконавчий орган (аналогічна структура органів для членських громадських організацій, що легалізуються шляхом повідомлення). Доцільно детально регламентувати процедури скликання та проведення загальних зборів членів громадської організації в Законі України «Про громадські об'єднання» [2, с. 13].

Дослідження Закону України «Про громадські об'єднання» (2012 р.) свідчить про те, що не всі його норми поки що є чинними. Це пов'язано з тим, що до 1 січня 2018 р. громадські організації мають привести свої статутні документи у відповідність до них, а до цього вони використовують свої корпоративні норми, створені з урахуванням положень Закону України «Про об'єднання громадян» (1992 р.). На підставі порівняння Законів «Про громадські об'єднання» та «Про об'єднання громадян» доходимо висновку про більшу відповідність чинного закону європейським стандартам про громадські організації [2, с. 15].

З метою проектування та вироблення конкретних пропозицій щодо удосконалення норм відповідного діючого законодавства України у відповідності з європейськими нормами та стандартами, дана проблематика потребує подальшого комплексного та всебічного вивчення, однак реалізація на практиці наведених вище пропозицій, на нашу думку, вже найближчим часом покращить дану ситуацію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Виграненко І. Г. Конститутивні ознаки юридичної особи у теорії цивільного права / І. Г. Виграненко / Юриспруденція: теорія і практика. – 2006. – № 8 (22). – С. 30-40.
2. Волкова Д. Є. Конституційне законодавство України про громадські організації: стан та перспективи гармонізації з європейськими стандартами :

автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / Д. Є. Волкова. – О., 2015. – 25 с.

3. Волкова Д. Є. Міжнародні стандарти про внутрішню структуру громадських організацій / Д. Є. Волкова // Юрид. вісник. – 2012. – № 1. – С. 71-77.

4. Волкова Д. Є. Міжнародні стандарти створення громадських організацій / Д. Є. Волкова // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О., 2012. – Вип. 64. – С. 88-94.

5. Волкова Д. Є. Перспективи вдосконалення організаційно-правової форми громадських організацій в Україні / Д. Є. Волкова // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу Нац. ун-ту «Одеська юридична академія». – О., 2012. – С. 284-286.

6. Європейська конвенція про визнання юридичними особами міжнародних неурядових організацій від 24 квітня 1986 р. http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_683.

7. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 р. № 5073-VI. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>.

8. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-VI. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.

9. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 1 грудня 1998 р. № 281-XIV. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/281-14>.

10. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15 вересня 1999 р. № 1045-XIV. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>.

11. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 р. № 987-XII. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.

12. Запорожець І. Законодавство України про об'єднання громадян потребує удосконалення / І. Запорожець // Юридична Україна. – 2008. – № 10. – С. 4-7.

13. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

14. Мандич Л. Самоорганізація населення – шлях до правової держави / Лідія Мандич // Юридична газета. – 2007. – 28 черв. (№ 26.). – С. 13.

15. Менджул М.В. Види громадських організацій в Україні / М.В. Менджул // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 1. – С. 184-188.

16. Менджул М. В. Громадські організації як суб'єкти цивільного права : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / М.В. Менджул. – К., 2011.

17. Менджул М. В. Розвиток громадських організацій в Україні: історико-правовий аналіз / М. В. Менджул // Часопис Київського університету права. – 2008. – № 4. – С. 125-130.

18. Менджул М.В. Сучасний етап розвитку громадських організацій в Україні: історико-правовий аналіз: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Лісабонська стратегія як визначальний чинник європейської інтеграції в галузі освіти і науки»], (Ужгород (Україна) – Гирляни (Словаччина), 6-9 трав. 2008 р.) / М-во освіти і науки України, Закарпат. держ. ун-т. – Ужгород: Ліра, 2008. – С. 200-207.

19. Менджул М.В. Цивільно-правовий статус громадських організацій [Текст] : монографія / Марія Василівна Менджул. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2010. – 200 с.

20. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій у Європі № CM/Rec (2007)14 від 10 жовтня 2007 р. http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_937.

21. Свиридова М. М. Некомерційні організації: світовий досвід і рекомендації правового регулювання / М. М. Свиридова // Часопис Київського університету права. – 2008. – № 2. – С. 165-168.

22. Соболевський І.В. Поняття та ознаки суб'єктів цивільного права: науково-теоретичний аспект / І.В. Соболевський // Держава і право : зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – Вип. 25. – С. 368-374.

23. Фундаментальні принципи статусу неурядових організацій в Європі від 5 липня 2002 р. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_209.

24. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

СЕКЦІЯ 2 МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

A MISSION OF UNIVERSITY IN THE CONDITIONS OF REALIZATION OF CONCEPTION OF STEADY DEVELOPMENT OF SOCIETY

У статті проаналізовано місію університету в контексті зміни сучасного суспільства. Аналіз здійснено в контексті концепції сталого розвитку суспільства. Простежено як потреби і виклики сучасного суспільства трансформують місію університету. В контексті зміни законодавства України «Про вищу освіту» простежені перспективи модернізації освіти та наукової діяльності у вишах. Порівняно виклики інформаційного та глобального суспільства із потребами населення окремого регіону.

Ключові слова: університет, місія університету, освіта, наукова діяльність, сталий розвиток суспільства.

В статье проанализирована миссия университета в контексте изменения современного общества. Анализ осуществлен в контексте концепции устойчивого развития общества. Прослежено как нужды современного общества трансформируют миссию университета. В контексте изменения законодательства Украины «О высшем образовании» прослежены перспек-

тивы модернизации образования и научной деятельности в вузах. Сравнены вызовы информационного и глобального общества с потребностями населения отдельного региона.

Ключевые слова: университет, миссия университета, образование, научная деятельность, устойчивое развитие общества.

In the article the mission of university is analyzed in the context of change of modern society. An analysis is carried out in the context of conception of steady development of society. It is traced as necessities and calls of modern society transform the mission of university. In the context of change of legislation of Ukraine «About higher education» the prospects of modernization of education and scientific activity are traced in university. Comparatively calls of informative and globalizing society with the necessities of population of separate region.

Key words: university, mission of university, education, scientific activity, steady development of society.

УДК 378:026.16

Бондар В.Д.

к. наук з держ. упр., старший викладач кафедри документознавства та інформаційної діяльності Національний університет «Острозька академія»

Постановка проблеми. Виклики сучасного суспільства сприяють не лише трансформації його, а й появі нових форм пристосування людей до нових реалій. Такими формами пристосування є концепція сталого розвитку суспільства, яка передбачає формування збалансованого суспільства потреб-інтересів. Важливим механізмом у реалізації цієї концепції є освіта. В цьому контексті актуальним постає проблема адаптації місії сучасного університету до потреб та інтересів суспільства та використання її у збереженні балансу в ньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема університету як інституту суспільства та освіти в цілому завжди цікавила багатьох дослідників (Д. Белл, Дж. Ньюмен, Х. Ортега-і-Гассет, Е. Фромм, К. Ясперс). Сучасні теоретики університетської освіти Ф. Альтбах, Б. Кларк, Дж. Салмі та ін. переосмислюють здобутки попередників з врахуванням соціокультурного та економічного потенціалу сучасних освітніх закладів. Проте, питання трансформації місії університету в сучасних умовах залишається актуальним,

особливо з врахування появи нових результатів та досліджень у цій сфері. Серед сучасних дослідників зазначеної проблеми варто виділити Т. Балмасову, Н. Головку, Е. Гребенцікову, О. Мещанінову, В. Повзун, Р. Сафронова, Л. Шевченко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну зацікавленість проблемою місії (ідеї) сучасного університету в суспільстві в контексті його глобального характеру та інформатизованості, мала увага дослідників приділяється проблемі реалізації цієї місії на місцях, а особливо в окремих регіонах. З впровадженням в Україні програми з децентралізації та популяризацією концепції сталого розвитку суспільства це питання набуває нової актуальності.

Мета статті. Проаналізувати місію університету в умовах реалізації концепції сталого розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. З початку свого існування університет як соціальний інститут був не лише осередком навчання та просвітлення, а й популяризації ідей, позицій, стилю поведінки. Університет завжди реагував

на потреби суспільства – в епоху Середньовіччя та Відродження виші виконували функцію транслятора та накопичення знань минулого, забезпечували суспільство найбільш затребуваними спеціальностями: медицина та право. В Новий час університет починає продукувати не лише нові знання, а й наукові відкриття. Проте своєї еволюції виші досягли в ХІХ ст., коли в Європі створюються сучасні приклади класичних університетів: Берлінський (1810 р.) В. Гумбольдта та ідея університету Дж. Ньюмена. Особливістю цих інституцій було не лише виконання безпосередніх функцій у суспільстві, а й наявність конкретної ідеї (місії). Гумбольдт стверджував, що університет повинен будуватись на принципах: оцінки і використання знання не лише як практично-цінного; нівелювання емпіричних знань заради розповсюдження фундаментальних; домінування гуманітарної складової в будь-якій освіті. Ньюмен же проголошував головною місією університету створення інтелектуальної культури, що стала б базою для формування інтелекту [6, с. 13–15]. Ці ідеї лягли в основу сучасного університету, проте виклики інформаційного та постіндустріального суспільства стимулювали формування нового підходу до розуміння місії університету.

В сьогоденні умовах дослідники найчастіше під місією університету розуміють «соціальну місію університету», проте її інтерпретація доволі різниці в залежності від реалізації її в конкретній сфері суспільного життя. Так, Т. Балмасова виділяє такі змістові характеристики цієї місії: сукупність специфічних послуг, що сприяють накопиченню блага у суспільстві; отримання вигоди від управління вишем (варто зазначити, що цей аспект яскраво відображений у Законі України «Про вищу освіту» в частині 7) [2, с. 38]. Разом з тим, для забезпечення цієї місії університет, на думку європейських експертів, повинен мати: людські ресурси, інтелектуальну власність, комерційну вигоду від реалізації власних ідей та проектів, налагоджені зв'язки із підприємствами, державними установами, мати право голосу та можливість приймати рішення, бути активним учасником соціально-культурного життя, транслювати знання в суспільство [2, с. 38].

Разом з тим варто пам'ятати, що українськ реаліх, окрім економічної вигоди потребують від університету формування національно свідомих громадян, здатних адекватно реагувати на виклики сьогодення. Саме тому до переліку соціальної місії університету, за влучним зауваженням Т. Жижко, варто віднести: формування національно свідомої еліти суспільства, толерантного та розуміючого учасника

міжкультурного діалогу, здатного до самостійного навчання та вдосконалення [9].

Проте, найбільш поширеними є уявлення сучасних дослідників про університет як нову підприємницьку одиницю. Так, Є. Івахненко аналізує в своїх роботах таке явище як «University excellence» (університет переваг, досконалості, високої якості) [9]. Дж. Неллес та Т. Ворлі запропонували сприймати освіту як рушій економіки і запропонували ідею «knowledge economy». Дослідники стверджують, що будучи концентрацією інтелекту та креативності, університет повинен стати базою для економічного розвитку суспільства [7]. В роботі К. Керра «Використання університету» також наголошується на тому, що ВНЗ має всі передумови для формування своєчасного виклику економічним та політичним проблемам у суспільстві [7]. Саме такі інтерпретації провокують популяризацію ідеї місії університету як бізнес-ідеї університету.

Для нашого суспільства звичними є такі види учбових закладів як комерційні, приватні, корпоративні, мережеві навчальні заклади. Проте із зміною законодавства України про вищу освіту пріоритетним видом ВУЗ стає науково-дослідний університет: «національний вищий навчальний заклад, що забезпечує проривний розвиток держави в певних галузях знань за моделлю поєднання освіти, науки та інновацій, сприяє її інтеграції у світовий освітньо-науковий простір, має визнані наукові здобутки» [1]. В таких умовах місія університету в українському суспільстві перетворюється на місію стабілізації соціально-економічної сфери держави посередництвом значних наукових здобутків. За законодавством ця місія повинна реалізуватися завдяки отриманню вищими широкої автономії: «самостійність, незалежність і відповідальність вищого навчального закладу у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених цим Законом» [1]. Проте, для реалізації подібної місії для ВНЗ України не вистачає низки важливих компонентів, що сприяють розвитку науки та освіти: академічної мобільності, обміну досвідом, фінансової незалежності, цілісності передачі досвіду та отримання нових знань. В таких умовах об'єднання ВНЗ України в централізовані науково-дослідні центри видається єдиним варіантом для реалізації подібної місії, проте будь-яке штучне об'єднання не може принести тієї користі і результативності,

яка формується у вільному та інтелектуально зорієнтованому середовищі.

Тим більше, що в сучасному суспільстві присутні варіанти вирішення подібної проблеми. Так, в роботі «Нове виробництво знання: динаміка науки та досліджень в сучасних суспільствах» (М. Гіббонс, К. Лімаж, Х. Новотни, С. Шварцман, П. Скотт, М. Трой) пропонується концепція knowledge production. Вона передбачає трансдисциплінарність, організаційне багатоманіття, якісність, контрольованість знання та його соціальну відповідальність. Все це в контексті потрійної взаємодії «університет-виробництво-держава» Г. Іцковіца та Л. Лейдесдорфа, переосмислює роль університету не як транслятора знання, а як генератора інноваційних ідей та технологій [4, с. 270–271]. В таких умовах, місія університету трансформується саме в контексті потреб інформаційного та постіндустріального суспільства.

Важливим елементом навчання у всі часи була трансляція не лише знань, а й досвіду. Саме на цьому аспекті повинна бути побудована місія університету в контексті концепції сталого розвитку суспільства. Розуміючи під сталим розвитком – необхідність встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства та захистом інтересів майбутніх поколінь, враховуючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі [8, с. 17], сучасні дослідники вважають найважливішим елементом у реалізації цієї концепції широку освітченість та обізнаність людей про всі складові та принципи сталого розвитку суспільства. Найбільш ґрунтовно такий підхід відображений у доповіді У. Бодмера (1985 р.), в якому йшлося про необхідність розуміння важливості розуміння всіма верствами населення науки. На думку британського вченого, лише коли наука стане зрозумілою суспільству, воно зможе формуватися як громадянське суспільство. Коли в суспільстві покращиться розуміння науки та її цілей ефективнішими стане й механізм прийняття рішень, що сприятиме покращенню рівня життя населення [3].

Разом з тим, концепція сталого розвитку суспільства в Україні найчастіше зорієнтована на вирішення регіональних проблем, особливо в контексті впровадження курсу на децентралізацію. в таких умовах, соціальна місія окремого університету переорієнтовується на місцеві потреби, такі як стан економічного розвитку регіону, стратегічного плану розвитку регіону, ринку праці, перспектив працевлаштування, рівень матеріального забезпечення ВНЗ, рівень міжнародного

співробітництва, рівень інфраструктури вишу, традиції університету [5, с. 5]. В таких умовах, бізнес-ідея та науковий потенціал ВНЗ пропорційно залежить від рівня регіонального розвитку. Проте, саме в таких навчальних закладах зберігається та пропагується національні ідеї, створюється атмосфера для просвітницької діяльності. Значним потенціалом таких закладів стає популяризація самовдосконалення та пошук інноваційних шляхів вирішення проблем. Саме на прикладі таких вузів і реалізується та популяризується в сучасних умовах концепція сталого розвитку суспільства.

Проте, в таких умовах варто також говорити і про сталий інноваційний розвиток університету. Він повинен включати не лише науковий та освітній потенціали, а й рівень соціального, політичного, економічного, екологічного, духовного розвитку, національної самосвідомості, міжкультурної інтеграції. Саме за таких умов в країні може бути реалізована цілісна соціальна місія університету та забезпечений високий індекс людського розвитку.

Висновки і пропозиції. Таким чином, в сучасних ринкових умовах все частіше під місією університету розуміється підприємницький потенціал науково-дослідних установ. Проте, з врахуванням доцільності впровадження концепції сталого розвитку у світі, соціальна місія університету повинна переорієнтуватися на більш комплексні завдання збереження балансу між потребами та інтересами суспільства. В таких умовах детальнішого дослідження потребує питання реалізації цієї концепції в окремих регіонах та на прикладі регіональних навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Балмасова Т.А. Третья миссия университета в условиях модернизации российского образования / Балмасова Татьяна Анатольевна // Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология, философия, история. – № 11(51). – 2015. – С. 36–41.
3. Головкин Н.В. «Третья миссия» университета и проект общественного понимания науки: доклад Бодмера / Н.В. Головкин, Е. А. Рузанкина, О. В. Зиневич // Философское образование. – № 6(57). – 2014. – С. 77–93.
4. Гребенщикова Е. Г. «Третья миссия» университета: от «второго типа» производства знания к «тройной спирали» инноваций / Е. Г. Гребенщикова // Ярославский педагогический вестник. – Том 4. – Том I (Гуманитарные науки). – 2011. – С. 270–274.
5. Мещанинов О. П. Сталий розвиток університетської освіти: баланс між глобальними та регі-

ональними викликами / Мещанінов О. П. // Наукові праці. Педагогіка. – Випуск 176. – Том. 188. – 2012. – С. 5–10.

6. Повзун В.Д. Миссия университета – история и современность / В.Д. Повзун // Вестник ОГУ. – № 1. – 2005. – С. 13–21.

7. Сафронов Р. О. Предпринимательский университет как воплощение «третьей миссии» университета: pros and cons [Електронний ресурс]/ Сафронов Р. О. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/predprinimatelskiy-universitet-kak-voploschenie-tretyey-missii-universiteta-pros-and-cons-chast-i-tretya-missiya-i-predprinimatelskiy>

8. Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник / авт.: А. Садовенко, Л. Масловська, В. Серета, Т. Тимченко. – 2 вид. – К., 2011. – 392 с.

9. Шевченко Л.С. Стратегічне управління університетом: обґрунтування місії і цілей розвитку [Електронний ресурс]/ Л. С. Шевченко. – Режим доступа: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

INTERNATIONALIZATION AS A MAINSTREAM IN THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION

У статті зазначено сучасні тенденції інтернаціоналізації, що спостерігаються в світі. Визначено позитивну роль інтернаціоналізації вищої освіти на національному та інституційному рівні. Представлено заходи, необхідні для посилення значення інтернаціоналізації вищої освіти. Обґрунтовано необхідність вироблення національної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти, адаптованої до специфіки країни та побудованої на системі пріоритетів. Визначено можливості державної політики для підтримки інтернаціоналізації вищої освіти та мотивації університетської спільноти до її розвитку.

Ключові слова: інтернаціоналізація, міжнародна мобільність, вища освіта, державна політика, університет.

В статье указаны современные тенденции интернационализации, наблюдаемые в мире. Определена положительная роль интернационализации высшего образования на национальном и институциональном уровне. Представлены меры, необходимые для усиления значения интернационализации высшего образования. Обоснована необходимость выработки национальной стратегии интернационализации высшего

образования, адаптированной к специфике страны и построенной на системе приоритетов. Определены возможности государственной политики для поддержки интернационализации высшего образования и мотивации университетского сообщества к ее развитию.

Ключевые слова: интернационализация, международная мобильность, высшее образование, государственная политика, университет.

The paper highlights modern trends of internationalization in the world. The positive role of internationalization of higher education on the national and the institutional levels has been determined. The measures for importance's intensification of higher education internationalization have been presented. The necessity of the development of the strategy on higher education internationalization adapted to the country's specifics and built on the priorities' system has been rationalized. The possibilities of public policy to support the internationalization of higher education and to motivate universities' community to its development have been determined.

Key words: internationalization, international mobility, higher education, public policy, university.

УДК 351:37.014.5:378-045.32

Вербицька А.В.

к. наук з держ. упр.

Чернігівський національний технологічний університет

Постановка проблеми. Акцент на академічну інтернаціоналізацію є одним із рушійних чинників реформ вищої освіти в Україні та в світі. Відповідно до Стратегії Мобільності Європейського Простору Вищої Освіти 2012 року, країнам рекомендовано розробити та впровадити національні стратегії інтернаціоналізації та мобільності. Зважаючи на прагнення та намагання університетської спільноти до розвитку процесу інтернаціоналізації вищої освіти, обґрунтованою є розробка національної стратегії інтернаціоналізаційного процесу, що на сьогодні відсутня в Україні. Розбудова міжнародної діяльності вищими навчальними закладами потребує не лише внутрішніх фінансових, організаційних та людських ресурсів, але й зовнішньої фінансової підтримки та ефективного управління. Відтак, постає необхідність удосконалення існуючих механізмів інтернаціоналізації вищої освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування світового та загальноєвропейського освітнього простору в контексті інтернаціоналізації вищої освіти стали предметом наукових досліджень як вітчизняних (Т. Андрущенко, Л. Гурч, В. Зінченко, С. Курбатов, Н.Мешко, Н. Рибка, І. Сікорська,

М. Дебич, О. Козієвська, А. Сбруєва, І. Степаненко та ін.), так і зарубіжних учених (Ф. Альтбах, У. Брандбург, Б. Вульфсон, Х. де Вітт, Дж. Найт, Л. Ризберг, К. Тремблей, П. Скотт та ін.). Так, М. Дебич проаналізовано європейський підхід до інтернаціоналізації вищої освіти. О. Козієвська досліджувала досвід країн Скандинавії щодо регулювання процесів академічної мобільності на державному рівні. Загальноприйняте робоче визначення інтернаціоналізації сформулювала Дж. Найт. За дослідженнями Р. Кулен, підвищення міжнародної мобільності є додатковим бонусом у процесі розвитку так званих «навичок XXI століття». Серед останніх вітчизняних і зарубіжних досліджень, що стосуються теми проекту, варто відмітити наступне. А. Сбруєва [1] окреслила сутність поняття «інтернаціоналізація вищої освіти», схарактеризувала цільові пріоритети, змістові засади та механізми реалізації комплексної європейської стратегії інтернаціоналізації вищої освіти, визначила пріоритетні завдання розробки національної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти України. М. Дебич [2] здійснила системне дослідження інтернаціоналізації вищої освіти, а також огляд національних стратегій інтернаціоналізації у зарубіжних країнах.

Х. де Віт [3] висвітлив фундаментальну тезу про те, що інтернаціоналізацію слід розглядати не як результат, а як засіб у досягненні якості вищої освіти для суспільства. Дж. Гудзік [4] визначив фактори успішності інтернаціоналізації. Р. Кулен [5] досліджував вплив процесів інтернаціоналізації на національну економіку та підготовку майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Інтернаціоналізація вищої освіти – відносно новий феномен, який може мати різні трактування. Процес інтернаціоналізації вищої освіти розвивається завдяки динамічно еволюціонуючим політичним, економічним, соціокультурним та академічним факторам. Сукупність цих факторів в залежності від регіону, країни, вищого навчального закладу або конкретної освітньої програми приймає різні форми. Універсальної моделі інтернаціоналізації не існує. Існуючі регіональні та міждержавні розходження інтернаціоналізації постійно змінюються, так само як і відмінності між підходами до інтернаціоналізації, що використовуються в різних університетах. Європейський досвід переконує, що в контексті інтернаціоналізації немає єдиного шаблонного підходу, який би завжди працював. Відтак, пошук стратегії розвитку інтернаціоналізації вищої освіти в Україні потребує продовження. Методи реалізації стратегій вищої освіти можуть значною мірою впливати на їх результати, які знаходяться в залежності від потенціалу відповідальних осіб. Ці питання ґрунтовно не проаналізовані, тому потребують доповнення.

Формулювання цілей статті. Значення інтернаціоналізації вищої освіти для країни загалом, та для вищих навчальних закладів, зокрема, важко переоцінити. Зважаючи на прагнення та намагання університетської спільноти до розвитку процесу інтернаціоналізації вищої освіти та враховуючи міжнародний досвід, обґрунтованою є розробка державної стратегії та забезпечення підтримки інтернаціоналізаційного процесу. Відтак, мета статті полягає у пошуку шляхів та можливостей державної політики щодо підтримки інтернаціоналізації вищої освіти на національному рівні, а також сприяння її розвитку на рівні кожного окремого вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку дослідників, інтернаціоналізація в Україні стимулює національну освітню реформу та спрямована на те, щоб вищі навчальні заклади знайшли своє місце в міжнародному освітньому просторі. При цьому без зняття існуючих бар'єрів у питаннях стра-

тегічного планування, розподілу фінансових і людських ресурсів та пріоритетних напрямків роботи інтернаціоналізація була б неможлива. У разі конструктивного підходу і за умови підтримки зарубіжних партнерів Україна цілком може стати прикладом для інших пострадянських держав у сфері реалізації освітніх інновацій. Чим більший вплив надасть інтернаціоналізація на підвищення рівня відкритості української системи вищої освіти, тим легше і швидше перетворення зможуть адаптуватися [6, с. 19; 7, с. 27].

Результати опитувань щодо інтернаціоналізації вищої освіти в Європі та в світі, проведених Міжнародною асоціацією університетів та Європейською асоціацією міжнародної освіти [8], свідчать, що Європа є найбільш привабливим партнером по інтернаціоналізації для країн з інших регіонів світу. Опитування провідних експертів міжнародної вищої освіти дельфійським методом показує сценарій, який передбачає посилення розвитку інтернаціоналізації вищої освіти в Європі під впливом глобалізації та зростаючого числа зацікавлених сторін. Цей сценарій передбачає зростання міжнародної мобільності, збільшення числа міжнародних освітніх програм, посилення уваги до інтернаціоналізації навчальних планів з метою розширення доступу до інтернаціоналізації тим студентам, які не беруть реальної участі в мобільності. Дослідження також показало посилення значення партнерств і альянсів у розвитку освіти і науки, а також ролі Європейської комісії в розвитку інтернаціоналізації вищої освіти. Безумовно, належить подолати безліч бар'єрів, в тому числі мовних, а також тих, які пов'язані з особливостями академічної культури, фінансами і нормативним регулюванням. Основними факторами розвитку інтернаціоналізації є інформаційні технології, посилення співробітництва, акцент на якісних результатах, підтримка державно-приватних ініціатив, зближення освіти і науки, а також підвищення узгодженості освітніх програм. Сценарій передбачає, що, якщо ці бар'єри будуть подолані, випускники європейських університетів зможуть зробити вагомий внесок у розвиток ідей глобального громадянства і стануть професіоналами світового рівня, що дозволить Європі не тільки краще конкурувати в міжнародному економічному просторі, а й розвивати більш якісну партнерську взаємодія [8, с. 19].

Загальноприйняте робоче визначення інтернаціоналізації формулювала Дж. Найт с як «процес цілеспрямованого надання вищої освіти міжнародного, міжкультурного або глобального виміру з метою підвищення якості

освіти і науки для всіх студентів і співробітників вищих навчальних закладів, а також здійснення вагомого внеску в життя суспільства» [9, с. 2]. Це визначення відображає необхідність підвищення інклюзивності, звертаючи увагу на пріоритетність інтернаціоналізації навчальних програм і освітнього процесу, а не на розвиток мобільності. Формулювання поняття підкреслює, що інтернаціоналізація не є самоціллю, а механізмом підвищення якості вищої освіти.

Більшість національних стратегій інтернаціоналізації, в тому числі європейських, спрямовані на підвищення мобільності, залучення та підготовки талановитих студентів і співробітників, підвищення репутації та впізнаваності. Це означає, що впровадження ідеї використання інтернаціоналізації навчальних планів як інструменту підвищення якості освіти вимагає значних зусиль. Визнання внутрішньої інтернаціоналізації третьою умовою стратегії інтернаціоналізації, прийнятої Європейською комісією, а також національних стратегій могло б стати гарною відправною точкою [10, с. 15].

Як відзначає Р. Кулен, підвищення міжнародної мобільності є додатковим бонусом в процесі розвитку так званих «навичок XXI століття». Завдання підготовки студентів до майбутнього настільки значне, що постає питання про доцільність впровадження принципів інтернаціоналізації вже на рівні середньої, а не тільки вищої освіти [11, с. 5].

Сучасна вища освіта не може бути осторонь інтернаціоналізації. Реагуючи на запити студентів, викладачів та співробітників, університети змушені шукати можливості для міжнародного розвитку, внесення інтернаціоналізації до стратегії розвитку університету та залучення ресурсів і партнерів. Результатом цього стає необхідність вироблення керівництвом університетів системних інституційних інструментів підтримки інтернаціоналізації. Необхідність розвитку інтернаціоналізації мотивується різними факторами, в тому числі потребою в розширенні доступу до джерел передових знань, новими можливостями для вибудовування партнерських відносин і розвитку навичок міжкультурних комунікацій, а також зміцненню громадянського суспільства, підготовкою кадрів, готових до роботи в умовах глобалізації, підвищенням репутації вищого навчального закладу тощо.

Беніфеціарами інтернаціоналізації є різні учасники університетської спільноти, і кожен з них пред'являє до неї свої вимоги: викладачі та вчені зацікавлені у відкритті нових можливостей для проведення досліджень, розвитку кар'єри та побудови міжнародної репутації; студенти – у міжнародній мобільності, стипен-

діальній підтримці та гарантії успішного працевлаштування; керівники вищих навчальних закладів – у залученні додаткового фінансування, підвищенні репутації свого інституції та нарощуванні її потенціалу; уряд – у підготовці якісних кадрів і зміцненні позицій країни на глобальному просторі [9, с. 5].

На думку Дж. Гудзік, успішність інтернаціоналізації залежить від: ефективності управління; орієнтованості інституційної культури на розвиток інтернаціоналізації; врахування інтернаціоналізації при стратегічному плануванні; особливостей адміністративних практик і принципів [4].

Інтернаціоналізація повинна стати частиною стратегії і враховуватися при вирішенні ключових питань розвитку університету, пов'язаних з місією і цінностями, принципами фінансового управління, розвитку бренду та управління людськими ресурсами, а також при прийнятті рішень щодо трансформації університету, зміни керівництва, модернізації навчальних планів. Це, звичайно, не означає, що інтернаціоналізація повинна бути домінуючим фактором у процесі прийняття рішень, але, безумовно, повинна прийматися до розгляду. У такому разі результати інтернаціоналізації будуть сприяти зміцненню міжнародних зв'язків і вирішення суспільно значущих завдань.

Наукова література та досвід окремих університетів дозволяють виділити ряд заходів, необхідних для посилення значення та ролі інтернаціоналізації вищої освіти:

- *Визначення цілей, очікуваних результатів та показників успіху.* Чітке розуміння цілей і очікуваних результатів дозволяє більш ефективно управляти людьми, задіяними в процесі інтернаціоналізації. Важливо визначити показники успішності та індикатори, які будуть демонструвати реальний прогрес у кожному конкретному випадку.

- *Заохочення досягнень.* Якщо досягнення в сфері інтернаціоналізації не враховуються в навчальних планах і не отримують персональних винагород, у людей зникне мотивація до дій у напрямку зміцнення інтернаціоналізації.

- *Інтеграція інтернаціоналізації до існуючої стратегії університету.* Якщо сприймати інтернаціоналізацію як нову складову місії, яка доповнює три традиційні частини (освіта, наука, діяльність на благо суспільства), їй буде приділятися мало уваги. Якщо інтернаціоналізація стає невід'ємним елементом традиційної місії університету, вона виявляється більш стійкою.

- *Зміни в навчальних програмах, науковій роботі, розвитку взаємодії із зару-*

біжними партнерами. Співпраця з університетами інших країн і культур вимагає вміння пристосовуватися. Це неминуче призводить до зміни сформованих стратегій. Одна з необхідних умов прогресу – інституційна відкритість, готовність до перегляду традиційних практик.

- *Розвиток людського потенціалу для інтернаціоналізації.* Інтернаціоналізація можлива завдяки діям викладачів, співробітників і студентів, які хоча б трохи в ній зацікавлені і бачать її переваги. Це означає, що вищі навчальні заклади повинні знаходити можливість для того, щоб залучати відповідних людей. Університети по-різному підходять до вибору стратегії інтернаціоналізації та визначення того, наскільки всеохоплююча вона повинна бути. Універсальної «кращої моделі» не існує. «Кращою» для конкретного університету буде та модель, яка найкращим чином врахує його цінності, місію, інституційну культуру та можливості [11, с. 6-7].

Заохочуючи вищі навчальні заклади зайняти активну позицію в інтернаціоналізації, національний рівень істотно впливає на вищу освіту через політичне управління, фінансування, програми та контроль. З огляду на різноманітність університетів, необхідно відзначити, що принципові можливості для національної політики пов'язані зі створенням умовних рамок для вищих навчальних закладів, щоб зробити їх проактивними учасниками інтернаціоналізації шляхом: надання реальної автономності та підвищення рівня відповідальності; розробки національної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти; запровадження проектів обмінів як основного шляху просування зобов'язань в міжнародній співпраці.

Фінансові стимули найкращим чином мотивують та заохочують університети до інтернаціоналізації. Підтвердженням цьому є введення оплати за навчання для іноземних студентів, яка є набагато вищою, у порівнянні, з оплатою українських студентів. Для університетів, які є менше конкурентними, але в яких передбачається присутність іноземних студентів, державні фінансові стимули можуть прийняти форму студентських субсидій або цільових фондів для підтримки міжнародної активності. Цільове фінансування могло б передбачати підтримку університетів у розвитку інфраструктури, пов'язаної з інтернаціоналізацією.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Аналіз європейських наукових джерел дав змогу зробити висновок, що

заохочуючи вищі навчальні заклади зайняти активну позицію в інтернаціоналізації, національний рівень істотно впливає на вищу освіту через політичне управління, фінансування, програми та контроль. Попередні дослідження не демонструють, чи існуватимуть сучасні європейські тренди в майбутньому. Отже, необхідним є визначення критеріїв для моніторингу та показників змін, що дозволить досягти ширших цілей інтернаціоналізації.

Оскільки нові форми навчання викликають великий інтерес, слід вивчати міжнародний ринок освітніх послуг. У цьому контексті транснаціональна освіта виступає драйвером розвитку інтернаціоналізації національної освітньої системи та водночас потужним джерелом диверсифікації її фінансування. Фактично було проведено дуже мало досліджень із метою визначення терміна "міжнародний університет". Подальші розвідки допоможуть відповісти на таке питання: чи є оточення українських ВНЗ дійсно інтернаціоналізованим.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сбруєва А. Інтернаціоналізація вищої освіти: пріоритети комплексної стратегії Європейського Союзу / А. Сбруєва // Вища освіта України. – 2013. – № 3. – С. 89–95.
2. Дебич, М. А. Інтернаціоналізація вищої освіти : світовий досвід : монографія / М.А. Дебич. – Суми : Університетська книга, 2017. – 291 с.
3. de Wit, H. (2013). Rethinking the concept of internationalisation. In Stiasny, M. & Gore, T. (Eds.). *Going Global: Identifying Trends and Drivers of International Education* (pp. 213–218). London : Emerald Group Publishing.
4. Hudzik, J. (2015). Integrating Institutional Policies and Leadership for 21st Century Internationalization. *International Higher Education*, (83), 5-7.
5. Coelen, R. (2016). A Learner-Centred Internationalisation of Higher Education. In *Global and Local Internationalization* (pp. 35-42). Sense Publishers.
6. Knutson, S., & Kushnarenko, V. (2015). Ukraine: The New Reforms and Internationalization. *International Higher Education*, (79), 18-19.
7. Kushnarenko, V., & Knutson, S. (2014). Internationalization of Higher Education in Post-Soviet Ukraine. *International Higher Education*, (75), 25-27.
8. Matross, R., Helms, E., Rumbley, L., Brajkovic, L., & Mihut, G. (2015). *Internationalizing Higher Education Worldwide*. Washington: American Council on Education.
9. Knight, J. (2015). Updated definition of internationalization. *International higher education*, (33).
10. de Wit, H., & Hunter, F. (2014). Europe's 25 Years of Internationalization: The EAIE in a Changing World. *International Higher Education*, (74), 14-15.
11. Coelen, R. (2015). Why Internationalize Education? *International Higher Education*, (83), 4-5.

ЯКІСНА СЕРЕДНЯ ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

AVERAGE QUALITY OF ENVIRONMENTAL EDUCATION IN THE FORMATION OF A NEW UKRAINIAN SCHOOL

Розглянуті завдання, що стоять перед екологічною освітою в умовах розбудови нової української школи. Визначені проблеми формування і впровадження механізмів державного управління в середній освіті та управлінських мереж для їх формування. Запропоновані рекомендації щодо системи якісної середньої екологічної освіти та шляхи визначення управління та підготовки кадрів для викладання предмету екологія на всіх рівнях середньої освіти. Розглянуті напрямки існуючі механізми державного управління в середній освіті та їх розподіл на напрямки середньої освіти. Доведена необхідність впровадження єдиної якісної системи середньої екологічної освіти.

Ключові слова: якісна освіта, екологічна освіта, середня екологічна освіта, механізми державного управління, нова українська школа, формування освіти.

Rассмотрены задачи, стоящие перед экологическим образованием в условиях развития новой украинской школы. Определены проблемы формирования и внедрения механизмов государственного управления в среднем образовании и управленческих сетей для их формирования. Предложены рекомендации относительно системы качественного экологического образования и пути определения управления и подготовки кадров для преподавания предмета эколо-

гия на всех уровнях среднего образования. Рассмотрены направления существующие механизмы государственного управления в среднем образовании и их распределение на направления среднего образования. Доказана необходимость внедрения единой качественной системы среднего экологического образования.

Ключевые слова: качественное образование, экологическое образование, среднее экологическое образование, механизмы государственного управления, новая украинская школа, формирования образования.

Discussed the challenges facing environmental education in the development of a new Ukrainian school. The problems of formation and implementation mechanism of state management in secondary education and management systems for their formation. The recommendations regarding the system of high-quality environmental education and ways of determining control and training for teaching the subject of ecology at all levels of secondary education. As the direction of existing mechanisms of public administration in secondary education and their distribution on the direction of secondary education. The necessity of introduction of uniform quality secondary environmental education.

Key words: quality education, environmental education, environmental secondary education, governance, the new Ukrainian school of formation education.

УДК 005.6:01.001

Вовк Т.В.

викладач кафедри менеджменту виробничої та невиробничої сфери Донецький державний університет управління

Постановка проблеми. На сьогоднішній день на сферу середньої екологічної освіти вплинуло багато світових тенденцій і на формування освітньої політики України в цілому. З середини XXI століття діяльність урядів різних країн Європи, Америки, Азії щодо забезпечення рівного доступу до освіти та поліпшення її якості активізувались та набули характеру чітко визначеної загальносвітової тенденції. Пріоритетними напрямками державної політики України стало забезпечення одного з конституційних прав людини - права на здобуття якісної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування системи якісної екологічної освіти в Україні ґрунтується на Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту».

У державних документах, зокрема Законах України «Про освіту» [1], «Про загальну середню освіту» [2], Національній доктрині «Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років» [3] в рамках якого запропоновано проект «Нова українська школа» [4] в яких визначено основні конституційні зміни державної політики.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми на сьогодні не існує чіткого механізму державного управління стосовно впровадження екологічної освіти на протезі всього навчання у закладах середньої освіти.

Мета роботи. Головною метою цієї роботи є надати аналіз основним механізмам державного управління системою якісної екологічної освіти у галузі середньої освіти та надати структуру використання.

Викладення основного матеріалу. Реалізація цього надзвичайно важливого напрямку політики передбачає створення усіх необхідних для цього умов, а саме: забезпечення належного рівня бюджетного фінансування, розробка адекватної процесам і реформам нормативно-правової бази, запровадження нових і ефективних форм контролю за діяльністю навчальних закладів та органів системи державного управління та оцінювання результатів функціонування ЗСО та ЗСЕО, забезпечення галузі усіма необхідними ресурсами високої якості та у повному обсязі, розширення форм соці-

альної підтримки молоді, заохочення до навчання тощо.

Вирішальна роль у реалізації освітньої політики України, насамперед щодо зазначених пріоритетних її напрямів, належить органам державного управління освітою, зокрема загальною середньою. У нормативних документах, які визначають повноваження центральних та регіональних органів державного управління ЗСО зазначається, що вони мають брати участь у «формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері освіти, створенні умов для здобуття громадянами повної ЗСО» [5], а також вживати заходів щодо забезпечення навчальними закладами належного рівня дошкільної, позашкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти, організувати їх навчально-методичне забезпечення, сприяти підвищенню кваліфікації [6].

В останні роки уряд України приділяє значну увагу освітній галузі, спрямовуючи свої зусилля на її розвиток. Так у «Стратегії економічного і соціального розвитку України (2015-2025 роки)» [7] зазначається, що «рівень освіти населення України є одним з найвищих серед країн Центральної та Східної Європи. За даними Національної доповіді про розвиток людини Програми розвитку ООН (ПРООН) валовий показник охоплення навчанням у 2013 р. в Україні становив 79,6 % (для порівняння: в середньому по світу – 65 %, по країнах, які розвиваються, – 61 %, високорозвинених країнах ОЕСР – 94%, в країнах Східної Європи та СНД – 77 %) [8, с. 56]. «Україна має високі стандарти освіти і значні досягнення у розвитку цієї галузі. Загальний рівень охоплення освітою перевищує рівень країн з середнім рівнем доходів ВВП на одну особу, а по деяких показниках досягає рівня країн з високим рівнем доходів» [9, с. 261]. Позитивними зрушеннями є збільшення питомої ваги випускників 9-х класів, які продовжують навчання для здобуття повної ЗСО в ЗНЗ: з 62 % у 2013/14 до 69% у 2015/16 навчальному році [10, с. 57]. Проте, незважаючи на традиційно високі показники розвитку вітчизняної освіти, вона перебуває у складному становищі: скорочується кількісно і знижується якісно рівень дошкільної і загальної середньої освіти; освіта на селі не відповідає сучасним стандартам [10, с. 261]. А саме в системі ЗСО потерпають галузі середньої освіти такі як, природоохоронного складу, економічного тощо, це пов'язано з нехваткою викладацького складу і відсутністю чітко структурованих навчальних програм.

Отже, ситуація, що склалась у системі екологічної освіти в Україні, свідчить про виникнення

проблеми недостатності забезпечення рівного доступу до якісної освіти в Україні як однієї з основних проблем системи державного управління ЗСО. Вона є сукупним результатом негативної дії різноманітних зовнішніх і внутрішніх факторів. Серед них найвагоміший вплив, на наш погляд, мають:

1. Недієвість механізму (відсутність необхідних умов) для реалізації законодавства щодо розвитку ЗСО та порушення або невчасне і неповне виконання через це окремих правових документів.

2. Тривале недофінансування системи ЗСО та відсутність адекватного реформам механізму фінансування освіти і перерозподілу коштів на її підсистеми. У результаті обмеження фінансування освітньої галузі, на нашу думку, стало причиною:

- фізичної недоступності загальноосвітніх навчальних закладів через скорочення мережі малокомплектних шкіл у сільських населених пунктах та їх віддаленість від місця проживання дітей;

- старіння матеріально-технічної бази ЗНЗ, погіршення умов їх експлуатації (аварійний стан, потреба у капітальному ремонті тощо);

- посилення дефіциту педагогічних кадрів при достатньому випуску спеціалістів ВНЗ;

- відсутність та застарілість навчально-методичної бази за освітніми напрямками середньої освіти та зменшення кількості класів з профільним навчанням;

- зниження рівня загальноосвітньої підготовки учнів ЗНЗ.

3. Перекладання суттєвої частини фінансового тягаря на батьків через недостатність державних витрат на освіту.

4. Значне розшарування населення за доходами та збіднення більшої частини населення, що, з оглядом на попередній пункт, обумовлює фінансову недоступність ЗСО для малозабезпечених родин.

5. Падіння моральних устоїв та вагомості духовних цінностей у суспільстві через відсутність єдиної консолідуючої національної ідеї, та зменшення обсягів виробництва і, відповідно, попиту на робочу силу протягом тривалого часу. Це, у свою чергу, спричинило посилення таких негативних соціальних явищ як соціальне сирітство, виховання дітей у неповних родин, безпритульність і бездоглядність серед дітей дошкільного та шкільного віку, жебрацтво, незаконна дитяча праця, злочинність серед неповнолітніх. Сам факт існування проблеми недостатності забезпечення рівного доступу до якісної ЗСГО ми розглядаємо

як наслідок неефективної діяльності органів державного управління якістю ЗСО, а також недієвості чинних механізмів реалізації державної освітньої політики та впровадження урядових програм щодо забезпечення та підтримки її якості.

Оцінювання ефективності системи державного управління якістю ЗСЕО та планування її діяльності, на наш погляд, слід з всебічного вивчення об'єкту управлінського впливу, тобто якості ЗСО як системи, освітнього простору і результату. Саме тому об'єктом аналізу ми обрали досягнутий системою ЗСО стан. З цією метою необхідно виявити причини, що впливають на якість ЗСЕО і якість кінцевого продукту – випускника ЗНЗ, а отже й, на ефективність державного управління цією якістю. Систему ЗСЕО ми вважаємо тією ланкою у системи освіти, яка виступає фундаментом для формування у майбутньому досвідченого фахівця (рівень підготовки якого має відповідати вимогам сучасного виробництва), а також виховання громадянина з високими моральними якостями, що мають особистісну та суспільно значущу цінність. Від результативності ЗСЕО значною мірою залежить також якість вищої та професійно-технічної освіти, оскільки ці освітні рівні пов'язані між собою наступністю освіти і базується на вихідних результатах попереднього етапу навчання. Таким чином, виправлення виявлених помилок, корекція допущених відхилень, ліквідація порушень у ході реалізації державних освітніх програм, сприятиме не лише поліпшенню якості ЗСЕО, як першої освітньої ланки, а й удосконаленню механізмів державного управління якістю освіти, зміцненню інтелектуального потенціалу вищої освіти в обличчі абітурієнтів.

У державних документах та нормативних актах щодо поліпшення якості освіти [1] особливо підкреслюється важливість підвищення об'єктивності та надійності інформації про результати діяльності освітньої галузі та необхідність здійснення моніторингової та контролюючої оцінки досягнутого системою освіти стану. Така оцінка може бути зроблена лише на підставі ґрунтовного аналізу результатів функціонування системи ЗСО, проведеного за певними показниками розвитку освітньої сфери, які адекватно і повно відображали б сучасні зміни.

Досить часто у доповідях міністра освіти, урядовців та пресі трапляються деякі дані, причому переважно кількісні, про результати розвитку системи освіти за певний рік і виглядають вони як ілюстрація загальних успіхів або невдач. На замовлення уряду незалежними організаціями, такими як, наприклад,

Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова [2] або ПРООН [3] проводяться дослідження часткових проблем, що виникають у сфері освіти. На жаль, підготовка щорічного зведеного аналітичного огляду, який ґрунтувався би на певній національній системі індикаторів якості ЗСО та ілюстрував динаміку змін і ходу реформ, визначав основні тенденції, проблеми та перспективи розвитку системи освіти поки що не стала для уряду України та органів державного управління ЗСО звичним і логічним завершенням при підведенні підсумків навчального року та плануванням подальшої діяльності. На наш погляд це обумовлено наступними причинами:

- недосконалістю наявної системи показників розвитку системи ЗСО взагалі та окремо всіх її категорій, які не орієнтовані на оцінку освітньої діяльності;

- ефективності впровадження освітньої реформи ефективності державного управління якістю ЗСО і не дає можливості здійснювати повноцінний аналіз політичних документів;

- відсутністю в Україні незалежної інституції, яка на підставі результатів моніторингу здійснювала б оцінку якості ЗСО та її категорій, наприклад ЗСЕО, та будувала прогноз стосовно перспектив і тенденцій її розвитку;

- консервативністю та вузькістю мислення багатьох посадових осіб органів державного управління освітою, які покладаються на власний розсуд і не бачать значної користі від наукового дослідження наслідків функціонування системи екологічної освіти, прогнозування перспектив її розвитку та оприлюднення недоліків.

На думку фахівців, головними проблемами вітчизняної екологічної системи освіти, у тому числі шкільної, на сучасному етапі є [4, с. 23-25]:

- хронічне і таке, що увійшло у традицію, значне недофінансування системи ЗСО;

- відсутність адекватного реформам механізму фінансування освіти та перерозподілу ресурсів між всіма категоріями ЗСО;

- порушення окремих законодавчих документів, зокрема статті 57 Закону України "Про освіту" та деяких інших, в плані гарантованого забезпечення всім громадянам рівного доступу до високоякісної освіти;

- вкрай низький громадянський статус вчителя і його слабка соціальна захищеність;

- низький рівень інформатизації і комп'ютеризації системи ЗСЕО та державного управління нею на всіх рівнях і на всіх напрямках діяльності, застосування сучасних комп'ютер-

них інформаційних, мультимедійних технологій;

- відсутність механізмів об'єктивного контролю та оцінювання системи ЗСОО;
- потреба суттєвого перегляду змістового наповнення ЗСОО, розробки і впровадження державних стандартів якості освіти;
- необхідність перегляду змісту та спрямованості педагогічної освіти, підготовки і перепідготовки кадрів для системи ЗСОО та системи державного управління освітою.

Проведений комплексний аналіз стану ЗСОО в Україні ґрунтується на запропонованій нами системі показників і критеріїв її якості і забезпечує можливість порівняння результатів її функціонування з іншими галузями та рівнями освіти щодо загальних витрат, рівня соціального захисту, потребою у фахівця тощо. Це дає змогу проаналізувати якість і повноту реалізації освітньої державної політики, ефективність державного управління ЗСОО та спроєктувати перспективи розвитку системи шкільної екологічної освіти в Україні. В основу такого аналізу покладений системний підхід, що передбачає вивчення стану ЗСОО через зв'язки між всіма її складовими, з оточуючим середовищем та іншими освітніми підсистемами (дошкільною, професійно-технічною, вищою, позашкільною освітою).

Висновки і пропозиції. Таким чином, зменшення бюджетних витрат на потреби ЗСОО є цілком закономірним і логічним наслідком скорочення обсягів промислового виробництва і надходжень до державного бюджету. Ми припускаємо, що тривала недостача державних коштів та відсутність ефективного механізму їх розподілу порушує збалансованість впливу на ЗСОО органів державного управління освітою, знижує якість ресурсного забезпечення ЗСОО, рівень соціального захисту всіх учасників освітнього процесу та освіченості випускників ЗНЗ. Проведений порівняльний аналіз рівня економічного розвитку України та вели-

чини бюджетних витрат на потреби середньої екологічної освіти дає можливість висловити припущення, що неприпустимо низьке фінансування ЗСОО за остаточним принципом є причиною порушення або неможливості реалізації таких пріоритетних напрямів державної освітньої політики як забезпечення доступності освіти та поліпшення її якості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Райт Г. Державне управління: Посіб.: Пер. с англ. В. Івашко, О. Коваленко. С. Соколик. – К.: Основи, 2014. – 131 с.
2. Радиш Я.Ф. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генезис та тенденції розвитку: Дис. д-ра. наук з держ. упр.: 25.00.01 / УАДУ. – К., 2013. – 510 с.
3. Про проведення моніторингу якості основної навчальної літератури: Наказ М-ва освіти і науки України від 27.02.01, № 94 // <http://www.mon.gov.ua/>.
4. Про затвердження Типового положення Про атестацію педагогічних працівників України: Наказ М-ва освіти і науки України від 01 грудня 2012 р., № 419 // <http://www.mon.gov.ua/>.
5. Курдюмова І.М. Оцінка ефективності шкіл за рубежом // Стандарти і моніторинг в освіті. – 2012. – № 4. – С. 58-59.
6. Дагбаєва Н.Ж. Шкільна екологічна освіта для сталого розвитку місцевого співтовариства // Географія та екологія в школі XXI століття. – 2014. – № 7. – С. 36-42, 48.
7. Ермолаєва В.А. Розвиток екологічного мислення старшокласників в умовах модернізації змісту освіти: на прикладі курсу «Економічна та соціальна географія світу». дисс. канд. пед. наук. Мінськ, 2012.
8. Закон України "Про загальну середню освіту" // Голос України. – 1999. – 23 червня.
9. Закон України "Про освіту" // Голос України. – 1996. – 25 квітня.
10. Захлебний А.Н. Розвиток загальної екологічної освіти в Україні на сучасному етапі // Україна в навколишньому світі - 2011. Сталий розвиток: екологія, політика, економіка: Аналітичний щорічник / Відп. ред. М.М. Марфенін; під загальною редакцією М.М. Марфенін, С.А. Степанова. – К.: Изд-во МНЕПУ, 2011. – С. 144-170.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ FOREIGN EXPERIENCE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGY

У статті визначено актуальність питань сталого розвитку для України в зв'язку з укладенням Угоди про Асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом з іншого боку. Проаналізовано особливості процесу переходу до сталого розвитку деяких країн Європейського Союзу. Визначено групи країн за показниками готовності та участі в розробці заходів щодо сталого розвитку. У ході роботи було розглянуто основні сфери розвитку на шляху до сталого розвитку деяких країн, а також конкретні цілі та заходи з їх досягнення. Розглянуто координаційні органи, відповідальні за питання, що стосуються політики сталого розвитку деяких розвинутих країн світу.

Ключові слова: сталій розвиток, державне управління, заходи, національна стратегія, досвід.

В статті определена актуальность вопроса устойчивого развития для Украины, в связи с заключением Соглашения об ассоциации между Украиной, с одной стороны, и Европейским Союзом с другой стороны. Проанализированы особенности процесса перехода к устойчивому развитию некоторых стран Европейского Союза. Определены группы стран по показателям готовности и участия в разработке

мероприятий по устойчивому развитию. В ходе работы были рассмотрены основные сферы развития на пути к устойчивому развитию некоторых стран, а также конкретные цели и мероприятия по их достижению. Рассмотрены, координационные органы, ответственные за вопросы, касающиеся политики устойчивого развития некоторых развитых стран мира.

Ключевые слова: устойчивое развитие, государственное управление, меры, национальная стратегия, опыт.

In the article the relevance of sustainable development for Ukraine in connection with the conclusion of the Association Agreement between Ukraine, on one hand, and the European Union on the other. The features of the transition to sustainable development of some EU countries. Defined group of countries in terms of preparedness and participation in the development of measures for sustainable development. During the examined key areas of development towards sustainable development of some countries and specific goals and measures to achieve them. We consider coordinating bodies responsible for issues relating to sustainable development policies of some developed countries.

Key words: sustainable development, local government, measures, national strategy, experience.

УДК 351:330.366(1-10)

Макосій С.Д.

здобувач кафедри регіональної політики та публічного адміністрування
Одеський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми сталого розвитку країн світу достатньо активно досліджуються закордонними та вітчизняними науковцями. Підходи та напрямки втілення сталого розвитку на національному рівні, зокрема з урахуванням зарубіжного досвіду досліджували у своїх працях такі вчені, як С. Бобилев, Б. Буркинського, Л. Брауна, І. Бистрякової, Т. Галушкіна, Г. Гарднера, Герасимчука, С. Герасимова, Б. Данілишин, С. Дорогунцова, М. Долішнього, М. Згуровського, Н. Картера, М. Кизима, Д. Кортена, В. Кравціва, Л. Круглякова, В. Кухар, Д. Медоуза, О. Осауленка та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових робіт та тривалий час існування України як незалежної держави, залишаються невизначеними можливості для реалізації зарубіжного досвіду запровадження політики сталого розвитку для формування дієвої державної політики.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є проаналізувати міжнародний досвід реалізації стратегії сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Питання сталого розвитку актуалізувалися для України в зв'язку з укладенням Угоди

про Асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом з іншого боку (ратифікованої Законом України № 1678-VII від 16.09.2014). Згідно з цим, сприяння сталому розвитку розглядається одним з головних принципів посилення співпраці між сторонами, які визнають важливість повного врахування економічних, соціальних і екологічних інтересів не тільки свого відповідного населення, а й майбутніх поколінь і гарантують, що економічний розвиток, екологічна та офіційна політика підтримується спільно.

В 2015 році Президент України П. Порошенко підписав Указ № 5/2015 р., яким затверджено Стратегію сталого розвитку «Україна–2020». Документ визначає мету, напрямки руху, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Так, метою Стратегії «Україна–2020» є впровадження в державі європейських стандартів життя та вихід на провідні позиції у світі. Виконання даної мети здійснюватиметься за векторами [5]:

вектор розвитку – забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя;

вектор безпеки – забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності;

вектор відповідальності – забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг у державному та приватному секторах;

вектор гордості – це забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт.

За роки незалежності України термін «сталый розвиток» згадується у різних варіаціях (сталый розвиток; сталий, екологічно збалансований розвиток; сталий соціально-економічний розвиток; сталий розвиток економіки/територій; сталий економічний розвиток; сталий, збалансований розвиток) з'являвся в окремих нормативно – правових актах у якості засади, мети, наряду, передумови, принципу, орієнтиру розвитку без чіткого уніфікованого визначення, проте ці визначення є досить неузгодженими між собою. Діючі нормативно-правові акти, розроблені національні програми, нарешті закони, не охоплюють всі боки цієї багатогранної і складної проблеми – переходу України до стійкого розвитку.

Європа була серед засновників концепції сталого розвитку, починаючи з 70-х років ХХ століття. Після 1992 року тут було прийнято багато програм, створено спілок, інших орга-

нізацій по розробці заходів для переходу до сталого розвитку.

За показниками готовності та участі в розробці заходів щодо сталого розвитку виділяють 4 групи країн [2, с. 37]:

1. Ранньою високою активністю;
2. Запізнілою високою активністю;
3. Запізнілою середньою активністю;
4. Пізньою низькою активністю.

До першої групи відносять: Швеція, Великобританія, Нідерланди, які накопичили певний позитивний досвід у цій галузі, хоча мають між собою певні відмінності. У цих країнах спільно діють державні органи і органи місцевого самоврядування, недержавні організації, виділяються кошти на проведення відповідних природоохоронних, рекламних, освітніх програм і заходів. Населення поводить активно, контролюючи владу в питаннях охорони навколишнього середовища.

Національна стратегія сталого розвитку Швеції [3, с. 85-95], розроблена у 2002 р., описує поточну ситуацію у сфері сталого розвитку та майбутні перспективи країни. Основними питаннями, що розглянуті в даному документі, є:

- + організація ефективної взаємодії між економічним, соціальним та екологічним розвитком;
- + глобальні проблеми сталого розвитку;
- + аналіз міжнародної та національної діяльності у сфері сталого розвитку.

Даний документ містить перелік реалізованих заходів з переходу до сталого розвитку та сценарії майбутніх проектів. У стратегії виділено основні сфери сталого розвитку, а також конкретні цілі та заходи з їх досягнення (табл. 1).

Таблиця 1

Зміст Національної стратегії сталого розвитку Швеції

Основні сфери	Мета	
Майбутнє навколишнє середовище	Нетоксичне навколишнє середовище, збалансоване морське середовище, процвітаючі прибережні території та групи островів збереження біологічної різноманітності	Ефективне використання енергії та транспорту, політика комплексних виробів і матеріально ефективних циклів, ефективне управління водними та земельними ресурсами
Обмеження у зміні клімату	У період 2008 – 2012 рр. знизити викиди СО ₂ на 4% у порівнянні з 1990 р., а до 2050 р. – загальний викид СО ₂ на душу населення в рік має бути нижче на 4,5 тонн	Затвердити програму співпраці з компаніями з виробництва машин, відповідно до існуючої структури енергетики і транспорту, підвищити податки на викиди вуглекислого газу й понизити податки на використання робочої сили, підвищити суспільну обізнаність
Населення та його здоров'я	Мотивувати працю людей старшого покоління, проголосити мобільність праці та можливість знайти роботу. Гарантувати економічну безпеку в разі втрати доходу.	Розгляд пропозицій парламентського комітету щодо забезпечення можливості подальшої праці людям пенсійного віку, затвердити план дій здоров'я і праці.

Соціальна справедливість, добробут і безпека	Поділити навпіл доходи між 1999 і 2004 рр. Скоротити рівень злочинності і підвищити індивідуальну безпеку. Стимулювати молодіжну політику виховання в гарному і безпечному середовищі. Проголосити політику тендерної рівності.	Новий Соціальний Акт, затверджений парламентом в 2001 р.: інтегрований підхід до зниження рівня злочинності, включити пріоритети зі зниження тендерної нерівності та проголошення рівних прав національних меншин у всі сфери політики. Конвенція прав дитини, затверджена в 2002 р.
Зайнятість і навчання в досвідченому суспільстві	Стати провідною нацією в галузі досліджень для внеску до сталого розвитку, за допомогою розподілу фінансових ресурсів, гарантуючи більш соціальний набір кадрів і підтримуючи міждисциплінарні курси сталого розвитку на академічному рівні	Впровадити план дій для освіти у сфері сталого розвитку, підтримувати наукові проекти і дослідження в області інновацій, зайнятості, соціальних досліджень, навколишнього середовища, сільського господарства, планування просторового розвитку

Аналогічна стратегія сталого розвитку затверджена у Нідерландах [3, с. 85-95], яка містить загальні напрями регулювання сталого розвитку (табл. 2), мету та конкретні заходи. При цьому вибір цілей сталого розвитку та заходів по їх реалізації здійснюється за допомогою матриці компромісів.

Дана матриця містить соціальні, економічні та екологічні аспекти сталого розвитку.

До другої групи належать: Данія, Фінляндія, Норвегія, які тільки з 1997 року почали активні

дії з реалізації концепції сталого розвитку, вважаючи, що вони вже багато зробили в 80-х роках ХХ століття. Однак, в цих країнах стратегія сталого розвитку відображена в національній політиці і отримала необхідні правові основи. У цих країнах місцеві органи влади повинні звітувати перед центральними органами про свої результати в питаннях переходу до сталого розвитку, особливо з питань збільшення ресурсозабезпечення, зниження забруднення, збільшення біорізноманіття тощо [2, с. 37].

Таблиця 2

Напрями сталого розвитку «Державної програми дій для сталого розвитку Нідерландів» [6]

Напрямок	Загальна мета
Вода	Підвищити ефективність використання водних ресурсів, запобігти повеням, гарантувати гарну якість питної води
Біорізноманітність	Покращити даний аспект до 2015 р. на 50%
Енергетика	Надійні, доступні й чисті енергетичні ресурси
Сільське	Стале і конкурентоздатне виробництво
Транспорт	Зниження транспортних витрат, перехід до сталої транспортної системи
Споживання та виробництво	Стимулювати підприємництво, мотивувати впровадження програми сталого виробництва і споживання на європейському рівні строком на 10 років
Знання	Розвивати економіку, засновану на знаннях, стимулювати інновації, інтегрувати сталий розвиток у систему освіти, розвивати дослідження взаємозв'язку між знаннями, інноваціями, сталим розвитком
Здоров'я	Скоротити вплив на здоров'я населення хімічних речовин до 2020 р., знизити негативний вплив чинників навколишнього середовища на здоров'я населення
Населення	Проголосити соціальну гармонію, участь 70% населення на ринку праці, виділити позитивні та негативні аспекти міграції, визначити наслідки старіння населення на споживання
Рекреаційні ресурси	Проект у майбутньому
Інструменти для зміни поведінки уряду	Краще керівництво шляхом розвитку інструментів з оцінки впливу політики, проведення досліджень, прогнозування та аналізу, впровадження принципів сталого розвитку в процес ухвалення політичних рішень
Бідність	Створити економічні, політичні й соціальні можливості для всіх, кожен громадянин повинен задовольняти свої базові потреби, підтримувати ініціативи зі скорочення боргів бідних країн

Данія, Фінляндія Норвегія, Ісландія, Швеція, у 2005 – 2008 рр. впроваджували «Скандинавську стратегію сталого розвитку», в якій виділені такі питання:

- зміна клімату;
- збереження біологічного різноманіття;
- розвиток і збереження природного й культурного середовища;
- морські ресурси та їх збереження;
- забезпечення якості та безпеки продуктів харчування;
- діяльність хімічної промисловості, енергетики, транспорту, сільського господарства з позицій сталого розвитку;
- організації взаємодії бізнесу та виробництва;
- участь громадськості в проблемах сталого та гармонійного розвитку.

До третьої групи належать: Австрія, Німеччина, які ще пізніше підключилися до виконання глобальних програм сталого розвитку, а після Ріо-92 тут був тривалий період «мовчання», лише з 1997 року вони не тільки стали брати активну участь в міжнародних конференціях по сталому розвитку, але і значно активізували свою роботу в цьому напрямку. Тут росте активність населення, розробляються проекти і програми, приймаються законодавчі акти тощо. Однак, вузьким місце в реалізації концепції сталого розвитку є питання широкої участі населення і встановлення місцевих пріоритетних аспектів роз-

витку згідно «Порядку денного на 21 століття» [3, с. 38].

У стратегії сталого розвитку Німеччини, прийнятої в 2012 р., сталий розвиток визначено як провідний принцип політики Федерального уряду Німеччини; задекларована необхідність дотримання даного принципу як цілі й критерію оцінки діяльності уряду [1]. Стратегія базується на чотирьох ключових директивах:

- + рівномірність поколінь;
- + якість життя;
- + соціальна згуртованість;
- + міжнародна відповідальність.

Завданнями сталого розвитку Німеччини, починаючи з 2013 р., є фіскальна стійкість, стала господарська діяльність, клімат та енергетика та ін. (табл. 3).

Стратегія сталого розвитку Німеччини містить також індикатори за окремими сферами сталого розвитку. Аналогічні індикатори розроблені для таких напрямів сталого розвитку: «Якість життя» (14 індикаторів); «Соціальна згуртованість» (6 індикаторів); «Міжнародна відповідальність» (2 індикатори).

Таким чином, найбільш поширеними напрямками сталого розвитку в ЄС є:

- + контроль за збереженням природного середовища;
- + підтримання біологічного різноманіття;
- + удосконалення екологічної політики: контроль за відходами та викидами, скорочення обсягів парникових газів, тощо;

Таблиця 3

Стратегічні завдання сталого розвитку Німеччини [3, с. 91]

Завдання	Зміст
Фіскальна стійкість	Консолідація державних бюджетів. Встановлення нового допустимого ліміту заборгованості для федерації та федеральних земель, обмеження зростання державної заборгованості. Створення основи для стабілізації євро в довготривалій перспективі. Покращення економіко-політичного управління та забезпечення надійності державних фінансів ЄС
Стала господарська діяльність	Перехід до низько вуглецевої продукції з ефективним використанням сировини. Створення нових економічних можливостей та робочих місць. Підтримка концепції Корпоративної соціальної
Клімат та енергетика	Скорочення викидів парникових газів у 2008-2012 рр. на 21% порівняно з 1990 р. Підняти цільовий показник ЄС по захисту клімату на 30% (у випадку, якщо Німеччині не буде надано додаткових вимог по скороченню викидів). Широке впровадження відновлюваних джерел енергії за рамковими умовами (наприклад, встановлення зеленого тарифу). Підвищення енергоефективності, збереження електричної та іншої енергії.
Стала водна політика	Чиста вода – незамінна основа життя людини й один з найважливіших ресурсів. Стала водна політика є міжгалузевим завданням. Укріплення зв'язків між глобальними питаннями майбутнього у сфері водної, енергетичної й продовольчої безпеки (конференція «Взаємозв'язок води, енергії та продовольчої безпеки», 2001 р., Бонн)
Сталий розвиток – «двигун» прогресу	Сталий розвиток як критерій прийняття економічних та соціальних рішень, провідний принцип у всіх сферах життя

Координація питань щодо сталого розвитку деяких країн [4]

Країна	Орган, відповідальний за сталий розвиток	Повноваження
Австрія	Комітет з питань сталого розвитку	Координація діяльності щодо забезпечення сталого розвитку між різними міністерствами
Швеція	Координаційна група з питань сталого розвитку	Координація сталого розвитку в рамках урядових установ, виконує функцію аналітичного центру і сприяє подальшій розробці урядових установ, виконує функцію аналітичного центру і сприяє подальшій розробці Національної стратегії сталого розвитку.
Норвегія	Кабінет зі сталого розвитку	Несе відповідальність за забезпечення узгодженості щодо політики сталого розвитку політики
Фінляндія	Національна Комісія зі сталого розвитку	Просування стратегічних цілей сталого розвитку в рамках національної та адміністративної політики, а також активізація діалогу між різними суспільними силами. Заохочення і конкретизація процесів реалізації, сприяє узгодженості секторальної політики та адміністрації.
Великобританія	Робоча група з питань сталого розвитку Підкомітет з питань довкілля та енергетики	Об'єднання зусиль службовців і міністрів уряду з метою стимулювання дій з певних питань сталого розвитку
Німеччина	Комітет державних секретарів з питань сталого розвитку	Відповідає за розробку і реалізацію Національної стратегії сталого розвитку Німеччини.

+ впровадження стандартів чистоти водних, повітряних, земельних ресурсів та їх захист від антропогенного навантаження;

+ вирішення специфічних національних проблем країни – старіння населення, підвищення активного довголіття та працездатності пенсіонерів, зниження рівня захворюваності та ін.

До четвертої групи належать країни: Іспанія, Італія, Ірландія, Франція. Жодна з названих країн не брала участі в підготовці глобальних програм сталого розвитку, а внутрішні дії по охорони навколишнього середовища та розвитку не зазначалися особливою активністю. Наприклад, в Іспанії регіональні агентства екологічного спрямування знаходяться тільки в стадії формування. Міністерство з питань навколишнього середовища тут було створено лише в 1996 році. У Франції, хоча Міністерство у довкілля і було створено в 1971 році, але активна екологічна політика не проводиться.

Розглянемо, які координаційні органи деяких країн світу, відповідальні за питання, що стосуються політики сталого розвитку, а також межі їх повноважень (Табл. 4).

У грудні 1997 р. було утворено Національну комісію сталого розвитку України при Кабінеті Міністрів України (Постанова КМУ від 8 жовтня 1997 р. № 1123), як консультативно-дорадчий орган з питань визначення національної стратегії сталого розвитку. На жаль, ця комісія

виявилася недієздатною, оскільки не спромоглася підготувати ні Національну стратегію збалансованого розвитку, ні Національну доповідь України про стан виконання положень “Порядку денного на XXI століття” за десятирічний період (1992–2001 рр.). Комісія не виконала поставлених перед нею завдань, і в 2003 р. її діяльність була припинена. За 6 років існування комісії відбулося лише кілька її засідань, і майже всі вони пройшли за відсутності її голови – першого віце-прем'єр-міністра України.

Висновки і пропозиції. Вивчення зарубіжного досвіду свідчить, що розробка і прийняття стратегічних документів, які б визначали дієві заходи з реалізації принципу сталого розвитку, організація і координація діяльності у цьому напрямку є важливою складовою національної політики розвинених країн.

Основою сучасної державної політики є концепція сталого розвитку, тому в Україні виникає необхідність структурних змін в побудові ефективної політики, які би забезпечили сталі темпи економічного зростання, вирішення соціальних проблем, покращення навколишнього середовища та забезпечення успішної інтеграції країни у світовий соціально-економічний простір.

Кожній державі притаманний свій напрямок на шляху до сталого розвитку, враховуючи позитивний досвід державної політики розвинутих країн, що досягли успіхів на шляху до сталого розвитку.

Основні досягнення та підходи, які сприяють інтеграції трьох векторів сталого розвитку, було зроблено на європейському рівні. Вони підтримали інтеграцію сталого розвитку в процес прийняття рішень на всіх рівнях, зіграли важливу роль у формуванні регіональних стратегій, політичних структур і правових інструментів, за допомогою яких національним урядам вдалося розробити свою власну політику і правову базу. Крім того, ці організації надають консультативні послуги і конкретну підтримку в зміцненні потенціалу з метою підвищення здатності урядів перетворити ці регіональні процеси і інструменти в національні механізми управління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. 10 лет устойчивого развития «made in Germany» Национальная стратегия устойчивого развития [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bundesregierung.de>

2. Немец Л. Н., Сегида Е. Ю., Немец К. А. Региональные проблемы устойчивого развития: учебное пособие для самостоятельной работы студентов, обучающихся по направлению «География», специальность «Экономическая и социальная география». – Харьков, 2013. – 72 с.

3. Омаров Шахин Анвер оглы Концепция устойчивого развития в законодательстве Украины и стран мира и практика ее внедрения // Бизнес Информ. – 2014. – № 12. – С. 85-95.

4. От переходного периода к трансформации: устойчивое и всеобъемлющее развитие в Европе и Центральной Азии – [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://www.unecce.org/fileadmin/DAM/publications/oes/ECE_RIO_20_RUS.pdf

5. Указ Президента України Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» №5/2015 від 12.01.2015р. 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

6. Review of the EU Sustainable Development Strategy (EU SDS) – Renewed Strategy // <http://europa.eu/index%20en.htm>

ОЦІНКА ЯКОСТІ ВЗАЄМОДІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ
ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИEVALUATION OF THE QUALITY OF INTERACTION
WITH THE PUBLICITY OF PUBLIC EXECUTIVE AGENCIES

У статті розглядається проблематика оцінювання якості взаємодії громадськості з органами виконавчої влади. Також розглянуто найбільш якісні підходи до визначення ефективності функціонування механізмів взаємодії з громадськістю. Визначено показники ефективності PR-діяльності органів виконавчих установ у ЗМІ. Розглянуто технології оцінювання ефективності зв'язків з громадськістю.

Ключові слова: взаємодія, громадськість, органи виконавчої влади, функціонування, оцінка.

В статье рассматривается проблематика оценивания качества взаимодействия общественности с органами исполнительной власти. Так же рассмотрено наиболее качественные подходы к определению эффективности функционирования механизмов взаимодействия с общественностью. Определены показатели эффективности

PR-деятельности органов исполнительных учреждений в СМИ. Рассмотрены технологии оценивания эффективности связей с общественностью.

Ключевые слова: взаимодействие, общественность, органы исполнительной власти, функционирование, оценка.

This article discusses the problems of evaluating the quality of public interaction with the executive authorities. This article discusses the problems of evaluating the quality of public interaction with the executive authorities. Just consider the most qualitative approaches to determining which promises more effective functioning of the mechanisms of interaction with the public. Indices promises more effective PR-activities of the executive agencies in the media. The technology promises more effective evaluation of public relations.

Key words: interaction, public, executive authorities, functioning, evaluation.

УДК 316.334.52

Малаш С.М.

аспірант кафедри маркетингу та реклами

Київський національний

торгівельно-економічний університет

Постановка проблеми. Оцінювання проводиться з метою визначення ефективності функціонування механізмів діяльності органів виконавчої влади та з'ясування цінності/вартості, визначення суті, значення у порівнянні зі стандартами чи показниками, що надає змогу робити відповідні висновки, щодо їх якості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Г. Калмикова у якості критерію ефективності державного управління з точки зору його інформаційного аспекту розглядає створення позитивного іміджу влади і її представників на всіх рівнях державного управління [1, с. 84].

Н. Дніпренко оцінюючи якість взаємодії громадськості з органами виконавчої влади (далі за текстом – ОВВ) зазначає, що з метою сприяння розбудові громадянського суспільства саме органи виконавчої влади мають впроваджувати демократичні принципи відповідальної комунікації через формування відповідних структур діалогічної орієнтації в масштабі усієї спільноти, тобто здійснювати проведення консультацій з громадськістю, забезпечення участі громадян у прийнятті державних рішень, аналіз вивчення громадської думки, що ініціюється владними структурами, їх урахування та здійснення відповідної корекції владних дій [2, с. 74].

Складність процесу оцінювання ефективності функціонування механізмів управлінської взаємодії у галузі державного управління також розглядає Ю. Молчанова. Дослідник

формулює поняття соціально-психологічної ефективності державного управління, під яким розуміє систему управлінських впливів, що у своїй основі базуються на врахуванні соціальних, психологічних, акмеологічних особливостей учасників управлінського процесу, спрямованих на організацію та підтримання управлінської взаємодії з метою успішної реалізації функцій та виконання завдань, що стоять перед установою чи організацією [3, с. 430].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Функціонування механізмів взаємодії з громадськістю у системі державного управління має супроводжуватись постійним моніторингом ефективності даного процесу для застосування ОВВ необхідних коректувань своєї діяльності, якщо даний процес не відповідає поставленим завданням.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення та оцінювання якості взаємодії органів виконавчої влади та громадськості на даному етапі розвитку нашої держави.

Виклад основного матеріалу. Проблематика визначення ефективності функціонування механізмів діяльності органів виконавчої влади налічує значну кількість підходів, але їх певним чином ми можемо розподілити на три напрямки: засоби оцінки економічної ефективності державно-управлінської діяльності, прийоми та методи оцінювання соціальних напрацювань органів виконавчої влади, узагальненийнапрямоквимірюваннясоціально-

економічної ефективності прийняття управлінських рішень. Перший напрямок тяжіє до використання кількісних показників вимірювання ефективності діяльності, другий – до якісних прийомів, третій напрямок вдається до методів як кількісного, так і якісного аналізу державно-управлінської результативності. Застосування того чи іншого напрямку залежить від об'єкту впливу відповідного органу виконавчої влади.

Що стосується механізмів взаємодії органів виконавчої влади з громадськістю у системі державного управління України, то, ми вважаємо, що реалізація оцінювання їх ефективності, передусім, залежить від спрямованості механізмів взаємодії. І це зрозуміло, адже оцінка ефективності функціонування механізмів взаємодії з внутрішньою і зовнішньою громадськістю в управлінській системі ґрунтується на зовсім різних критеріях.

У функціонуванні механізмів взаємодії ОБВ з громадськістю спрямованих зовні серед критеріїв оцінювання їх ефективності виділяють наявність двостороннього зв'язку між комунікантом (владою) та реципієнтом (громадою).

Кількість громадян, які беруть участь у взаємодії з органами виконавчої влади не може бути єдиним показником її ефективності, адже використання виключно кількісного показника не відображає рівень засвоєння повідомлення, яке орган виконавчої влади у якості комуніканта намагається транслювати до соціуму.

Взаємодія як комунікація в своїй розвинутій моделі є не просто двобічним потоком інформації, а багатобічним процесом. В цій моделі оцінюється як якість передачі інформації, так і її повнота, зміст та форма [4, с. 111].

Отже, у оцінюванні ефективності функціонування механізмів взаємодії ОБВ з громадськістю за показник ефективності можемо виділити не лише кількість реципієнтів, а повноту та зміст інформаційного повідомлення, що ретранслюється, а також рівень його засвоєння представниками громадськості.

Серед показників ефективності державно-управлінської комунікації з населенням виділяють якість, своєчасність, швидкість інформації, а також її зрозумілість та докладність [4, с. 147-148]. Тобто, оперативність реалізації зовнішньої взаємодії у системі державного управління також є одним з показників ефективності механізмів її функціонування. Щодо цього, постає питання вибору каналу взаємодії щодо передавання інформаційного повідомлення по лінії влада-громада.

У той же час, показник зворотнього зв'язку у взаємодії органів виконавчої влади із зовнішньою громадськістю нерідко не враховується,

коли мова йде про виконання завдань інформування громадськості. Інформування як одностороння взаємодія, на відміну від інтерактивної взаємодії, практично не передбачає «відповіді» від реципієнта, адже той розглядається у якості об'єкта, а не суб'єкта управлінської взаємодії.

Таким чином, моніторинг громадської думки є одним з найважливіших засобів оцінки ефективності функціонування механізмів взаємодії органів виконавчої влади з громадськістю. Ю. Кальниш під соціально-політичним моніторингом у державному управлінні розуміє перманентний процес, що передбачає виявлення ряду суттєвих ознак соціально-політичної ситуації, яка оточує суб'єкт державного управління та впливає на його управлінську діяльність [5, с. 25].

Якщо виявлення рівня донесення інформаційних повідомлень влади до громадян ми вважаємо якісним показником ефективності функціонування механізмів взаємодії ОБВ із зовнішньою громадськістю, то контент-аналіз каналів взаємодії, якими у даному випадку виступають ЗМІ, є змішаним показником її ефективності. Поєднання кількісних та якісних показників оцінювання полягає, на нашу думку, зокрема, у тому, що даний спосіб дозволяє проаналізувати як зміст та тональність повідомлень про діяльність органів виконавчої влади, так і їх частоту та загальну кількість. Що стосується Інтернет-видань, то у цьому випадку навіть можна прослідкувати зворотній зв'язок від реципієнтів владного повідомлення.

Контент-аналіз є першим етапом у оцінці всієї PR-діяльності органів виконавчої влади. Технології оцінювання ефективності зв'язків з громадськістю окрім контент-аналізу ЗМІ та Інтернет-простору, включають оцінку спеціально підготовлених заходів, соціологічні та статистичні опитування і дослідження, використання фокус-груп, експертні опитування [6, с. 437].

У ході проведення контент-аналізу відображення PR-діяльності відповідної виконавчої установи у ЗМІ ми пропонуємо проводити аналіз наступних показників її ефективності:

- тональність публікацій (позитивна/негативна/нейтральна);
- частота публікацій відповідної тональності;
- характер інформаційних приводів, що обумовили публікації;
- загальна кількість згадувань у ЗМІ;
- характер публікацій (аналітична/фактологічна стаття, інтерв'ю);
- кількість використаних каналів взаємодії (друковані ЗМІ, телебачення, Інтернет);

- аналіз динаміки соціальних груп, на які вплинули відповідні публікації;
- кількість учасників заходу тощо.

Одним із найбільш поширених прийомів оцінювання ефективності зовнішньої взаємодії установи з громадськістю є аналіз кількісних показників згадування у ЗМІ. Проте найбільший інтерес для оцінювання ефективності даного процесу являють у даному разі не кількісні, а якісні показники ефективності функціонування механізмів взаємодії ОБВ з громадськістю, якими виступають тональність публікацій зворотньої взаємодії, тобто ініційованої представниками громадськості.

Також серед кількісних показників оцінювання ефективності PR-діяльності установи можемо виділити наступні:

- відсоток зацікавленості громадськості, який вираховується шляхом моніторингу громадської думки;
- зростання кількості звернень громадян;
- зменшення скарг у загальній динаміці звернень громадян з одночасним зростанням клопотань та інформаційних звернень;
- поінформованість населення щодо діяльності ОБВ, що також виявляється шляхом соціологічних опитувань та інтерв'ю;
- час, витрачений компетентними відділами ОБВ на проведення певної інформаційної компанії з покращення іміджу певного ОБВ.

У проведенні PR-кампаній установ недержавної власності існують й інші засоби оцінювання ефективності функціонування механізмів взаємодії установи з громадськістю. Як правило, вони містять у собі також моніторинг громадської думки, контент-аналіз ЗМІ та соціологічні опитування як усередині організації, так і серед зовнішньої громадськості.

Наприклад, методика семи модулів включає аналіз наступних показників:

- оцінювання повідомлень, публікацій та використаних технік PR;
- телефонні опитування ЗМІ;
- телефонні опитування лідерів громадськості;
- загальне пілотне соціологічне опитування громадськості;
- поштове опитування власних співробітників;
- телефонні інтерв'ю з тими, хто брав участь у проведених заходах, а також з тими, хто не був присутній на них;
- щорічне стаціонарне дослідження PR-компаній близьких до установи інституцій.

Таким чином, вимірювання ефективності PR-діяльності пов'язане з отриманням певних

показників, як правило шляхом певних компаративних дій щодо константних показників кількісного або числового типу (кількість розповсюджених інформаційних матеріалів, кількість «кліків» на веб-сайті установи, кількість отриманих запитів від громадськості тощо). Проте у ході проведеного аналізу помічаємо, що не існує універсальних засобів оцінювання ефективності функціонування механізмів взаємодії ОБВ із зовнішньою громадськістю, тому в будь-якому разі необхідно комбінувати різні методики і засоби відповідно до аналізованого каналу функціонування механізмів взаємодії.

У внутрішньому напрямку функціонування механізмів взаємодії ОБВ з громадськістю показниками ефективності даного процесу ми вважаємо досягнення злагожденості та оперативності у виконанні державно-управлінських завдань у результаті трансляції відповідного управлінського повідомлення. Причому комунікантом може виступати не лише вищий за ієрархією суб'єкт державного управління. Ініціювати процес взаємодії може суб'єкт управлінської діяльності, який знаходиться на паралельній за ієрархією державно-управлінській ланці, або навіть на нижчій. Відповідно до цього, як вже було визначено вище, можна вести мову про три напрямки у функціонуванні механізмів взаємодії із внутрішньою громадськістю у системі державного управління: субординаційний, координаційний та реордінаційний.

Висновки і пропозиції. Таким чином, вимірювання ефективності функціонування механізмів взаємодії ОБВ із громадськістю у системі державного управління є досить складним процесом. Окрім класичних методів оцінювання, можна виділити такий показник як одночасне використання різних каналів взаємодії для трансляції відповідного повідомлення. Тобто усна взаємодія у процесі реалізації державно-управлінської діяльності має доповнюватись документною, та, бажано, електронною взаємодією.

Таким чином, систематизація оцінювальних показників ефективності функціонування механізмів взаємодії органів виконавчої влади з громадськістю базується на визначенні у якості критерію систематизації – спрямованості механізмів взаємодії органів виконавчої влади з громадськістю. Використання показників оцінювання ефективності механізмів взаємодії ОБВ з громадськістю, передусім, залежить від спрямованості механізмів взаємодії, адже оцінка ефективності функціонування механізмів взаємодії з внутрішньою і зовнішньою громадськістю в управлінській системі ґрунтується на різних критеріях. У функціону-

ванні механізмів взаємодії ОБВ з громадськістю спрямованих зовні серед показників оцінювання їх ефективності виділяємо наявність двостороннього зв'язку між ОБВ та громадськістю. Також у оцінюванні ефективності функціонування механізмів взаємодії ОБВ з громадськістю за показник ефективності виділяємо не лише кількість реципієнтів, а повноту та зміст інформаційного повідомлення, що ретранслюється, а також рівень його засвоєння представниками громадськості.

У внутрішньому напрямку функціонування механізмів взаємодії ОБВ з громадськістю показниками ефективності даного процесу ми вважаємо досягнення згодженості та оперативності у виконанні державно-управлінських завдань у результаті трансляції відповідного управлінського повідомлення.

Тобто при оцінюванні ефективності функціонування механізмів взаємодії ОБВ з громадськістю у системі державного управління ми пропонуємо враховувати спрямованість функціонування механізмів взаємодії, їх тип та канал взаємодії, за яким транслюється інформація. Отже, можемо вести мову про можливість створення певної моделі, яка була б здатна об'єднати дані показники для більш якісного оцінювання ефективності функціонування механізмів взаємодії відповідного органу виконавчої влади з громадськістю. Розробка універсального алгоритму оцінювання ефективності функціонування механізмів

взаємодії ОБВ з громадськістю у системі державного управління дозволить уніфікувати теоретико-методичну базу дослідження системи взаємодії з громадськістю у державно-управлінській діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Калмикова Г.А. Зв'язки з громадськістю як частина демократії / Г.А. Калмикова // Демократичні стандарти врядування й публічного адміністрування : матеріали наук.-практ. конференції за міжнар. участю, 3 квітня 2008 р. – Ч. 2. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2008. – 428с. – С.83-87
2. Дніпроенко Н.К. Зміна парадигми в державному управлінні інформаційною сферою: комунікативний аспект : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Дніпроенко Н.К. – К., 2005. – 168 с.
3. Молчанова Ю. Ефективність управлінської діяльності в системі державної служби: соціально-психологічний аспект // Вісник НАДУ. – 2005. – № 1. – С. 427-434.
4. Комунікаційне забезпечення регіонального управління : Навчальний посібник / [ред. Т.М. Берверхнюк]. – Одеса : Поліграф, 2006. – 319 с.
5. Кальниш Ю.Г. Формування теоретико-методологічних засад політичної аналітики в державному управлінні України : автореф. дис. ... д. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Ю.Г. Кальниш – К., 2007. – 35 с.
6. Чорнобиль О. Оцінювання зв'язків з громадськістю органів державного управління / О. Чорнобиль, В. Пасічник // Ефективність державного управління : зб. наук. праць ЛРІДУ НАДУ. – 2007. – Вип. 13. – С. 435-442.

МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНЮВАННЯ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

MONITORING AND EVALUATION IN THE PROCESS OF SOCIAL PROJECTING

УДК 316.334.3

Нагорна Г.О.

провідний фахівець сектору підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Стаття присвячена дослідженню моніторингу та оцінюванню в процесі соціального проектування. Проаналізовано важливість моніторингу та оцінювання в державному управлінні. Визначено різницю понять моніторинг та оцінювання. Обґрунтовано необхідність використання моніторингу та оцінювання в ході соціального проектування.

Ключові слова: державне управління, соціальне проектування, моніторинг, оцінювання, критерії, показники.

Статья посвящена исследованию мониторинга и оценке в процессе социального проектирования. Проанализированы важность мониторинга и оценки в государственном управлении. Определена разница понятий

мониторинг и оценка. Обоснована необходимость использования мониторинга и оценки в ходе социального проектирования.

Ключевые слова: государственное управление, социальное проектирование, мониторинг, оценивание, критерии, показатели.

The article is dedicated to research of the monitoring and evaluation in the process of social projecting. The importance of monitoring and evaluation in public administration is analyzed. The difference of definitions of monitoring and evaluation is defined. The necessity of using of monitoring and evaluation in the process of social projecting is grounded.

Key words: public administration, social projecting, monitoring, evaluation, criteria, indicators.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української держави все частіше актуальними стають питання забезпечення якості державного управління. Особливо важливим дане питання стає в період кризи та в умовах державної нестабільності. В процесі розвитку та модернізації країни, в загальному процесі реформування всіх сфер життя населення вагомим значенням набувають методи моніторингу та оцінювання. Важливість оцінювальної діяльності сьогодні важко переоцінити, її значимість висока на будь-якому етапі управління: при визначенні мети та завдання державного управління в певній сфері, стратегічному плануванні, проектуванні тощо.

Вперше питання моніторингу та оцінювання в процесі управління постало в 60-ті роки ХХ століття у США, але значний розвиток відбувся лише протягом останніх 30 років. Основне завдання моніторингу та оцінювання – збирати необхідну інформацію для прийняття відповідних рішень. Сутність – відстеження процесу та результатів певної діяльності. Питання моніторингу та оцінювання в процесі соціального проектування також стають особливо актуальними сьогодні. На всіх етапах соціального проектування є вкрай важливим процес збору даних про процес і показники виконання визначених завдань, відстеження відхилень відповідно до поставлених цілей, своєчасна реакція на внутрішні та зовнішні зміни тощо. Нерозуміння цього призводить до неминучих і суттєвих втрат в ході проектної діяльності. Саме тому необхідним є сьогодні вивчення особливостей моніторингу та оцінювання саме в процесі соціального проектування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Моніторинг та оцінювання в системі державного управління привертають увагу як науковців, так і практиків. Дані питання висвітлювалися такими провідними фахівцями як Бакуменко В.Д., Надолішній П.І., Сурмін Ю.П., Приходченко Л.Л., Дзюндзюк В.Б., Шаров Ю.П., Чебан О.І. та ін.

Питання моніторингу та оцінювання в процесі соціального проектування висвітлюють як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Даною проблематикою займаються такі провідні вчені як Беспалько О.В., Азарова Т.В., Абрамов Л.К., Автономов А.С., Хананшвілі Н.Л., Кузмін А.В., Безверхнюк Т.М., а також багато інших дослідників.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на високий інтерес до питань моніторингу та оцінювання в сфері державного управління, недостатньо уваги приділяється даній проблематиці саме в процесі соціального проектування. Успіх впровадження соціального проектування як сучасного інструменту в систему державного управління сьогодні залежить від його ефективності та результативності. Саме тому є необхідним дослідження оцінювання та моніторингу в ході соціального проектування.

Метою статті є аналіз моніторингу та оцінювання в процесі соціального проектування, що дозволить дослідити як саме ми можемо їх використовувати на кожному його етапі з ціллю вчасного виявлення відхилень в процесі проектування, коригування всього процесу відповідно до внутрішніх та зовнішніх змін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Моніторинг та оцінювання в процесі державного управління, підготовки та реалізації державних реформ, стратегій, проектів, програм є ключовим кроком для забезпечення їх ефективності та результативності.

Оцінювання в системі державного управління привертають увагу багатьох науковців. Так, Приходченко Л.Л. зазначає, що цінність проведення оцінювання ефективності державного управління, полягає в тому, що надає змогу визначити: наскільки співвідносяться обрані напрямки діяльності та методи досягнення задекларованих цілей; якими є витрати ресурсів щодо створення продукту (товару чи послуги); який результат і ефект отримали в підсумку (поточному та кінцевому), чи отримують споживачі послуг задоволення від споживання продукту тощо. Крім того, оцінювання – процес, що потребує постійного удосконалення через специфічність призначення: здатність отримувати об'єктивну інформацію, за допомогою якої простежувати рівень розвитку об'єкта оцінювання, визначати напрямки покращення існуючого стану і вносити корективи, як у діяльність, так і безпосередньо в саму систему оцінювання щодо критеріїв та показників. Його застосування: допомагає поліпшити якість, прозорість діяльності влади, тому що результати оцінювання завжди доступні широкому колу громадськості [6].

Чебан О.І. також акцентує увагу на важливості оцінювання в державному управлінні. За думкою автора реалізація національних інтересів та пріоритетів, що мають програмний характер – реформа охорони здоров'я, податкова реформа, децентралізації тощо мають супроводжуватися адекватною системою моніторингу та оцінювання результатів, що сприятиме раціоналізації процесу прийняття управлінських рішень, модернізації державного управління і державної служби, більшої ефективності державних витрат [7, с. 159].

Щодо соціального проектування, Автономов А.С, Хананшвілі Н.Л. зазначають, що оцінювання є невід'ємною специфічною складовою даного процесу, що виконує, на нашу думку, такі завдання:

- контролювати реалізацію державної стратегії, програми, проекту, реформи, і вчасно запроваджувати коригуючі заходи;
- визначати раціональність діяльності у рамках реалізації стратегії (програми, проекту, реформи), тобто досягнення заздалегідь визначених цілей, особливо для ухвалення рішень про те, чи варто продовжувати виконання того чи іншого заходу (проекту);

- випробовувати нові підходи до виконання шляхом реалізації пілотних проєктів із подальшим оцінюванням їх результатів (перевірка нових ідей);

- визначати, яка з версій оперативних програм чи проєктів забезпечує кращі результати, щоб згодом її було прийнято як робочу (вибір найкращого варіанта з кількох альтернатив);

- добиватися розуміння необхідності подальшого фінансування проєкту в рамках державної програми (проєкту, стратегії, реформи) [1, с. 154].

Тобто оцінювання в соціальному проєктуванні можна визначити як процес детального аналізу результатів діяльності на кожному етапі даного процесу та їх співвіднесення з певними запланованими показниками з метою визначення рівня ефективності проєктування.

Можемо зробити висновок, що оцінювання на кожному етапі соціального проєктування надасть змогу:

1. Виявити відхилення від спроектованої діяльності, проаналізувати причини цих відхилень, сформулювати пропозиції з можливим корегуванням стратегічних та оперативних планів відповідно до умов зовнішнього середовища, що змінюються.

2. Оцінювання дозволить визначити стратегію подальшого розвитку та діяльності з урахуванням корекції дій відповідно до зовнішніх та внутрішніх змін з урахуванням результату, до якого призведуть прийняті управлінські рішення.

3. Впливати на розвиток об'єкта соціального проєктування, виконання тієї чи іншої державної програми, стратегії, реалізації реформи тощо.

Процес оцінювання тісно пов'язаний з моніторингом, але треба розрізняти ці два поняття, так як вони є принципово різними.

Так, кажучи про результат соціального проєктування важливим також є моніторинг, який проводиться на всіх стадіях процесу. Моніторинг визначається як постійний процес збору даних про процес і показники виконання стратегії, що досягаються у ході її реалізації. Дані, отримані в процесі моніторингу, можуть бути також основою для проведення оцінки ефективності програм у рамках стратегії.

Визначення моніторингу найбільш точно надає Беспалько О.В. Він стверджує, що зміст даного поняття у працях із соціології, соціальної роботи, соціальної педагогіки визначається як:

- систематичний збір і обробка інформації, яка може бути використана для поліпшення

процесу прийняття рішень, а також для інформування громадськості;

- постійний, систематичний збір інформації дослідницькими методами з метою спостереження за ходом розвитку якогось соціального явища або процесу і його прогнозування;

- процес спостереження за плануванням та виконанням запланованих дій та заходів з метою коригування, оцінки, ефективного використання коштів, досягнення запланованої мети, мінімізації негативних наслідків, визначення можливостей розвитку та/або повторення проекту;

- процес постійного накопичення інформації з усіх аспектів проекту з метою визначення процесу виконання та закінчення запланованих змін, а також відносно їх сприяння досягненню поставлених цілей;

- дослідження, а саме: повторюване дослідження, яке реалізується в сукупності кількох досліджень (за єдиним планом/алгоритмом.ю інструментарієм), в послідовності (через визначені проміжки часу) та з метою отримання результатів, які характеризують динаміку змін (об'єкта) протягом періоду дослідження;

- процес спостереження за виконанням запланованих дій та заходів з метою їх коригування, мінімізації негативних наслідків, непередбачуваних ситуацій [4, с. 39].

Але сьогодні в науковій літературі часто ототожнюють дані поняття, що призводить до нерозуміння специфіки використання оцінювання та моніторингу в процесі соціального

проектування. Ґрунтуючись на твердженнях Берданової О., Вакуленко В., Беспалько О.В. нами сформульовано основні відмінності між цими двома поняттями (Табл. 1).

В ході аналізу наукової літератури з питань моніторингу та оцінювання визначено, що однією з проблем на сучасному етапі розвитку нашої держави є вибір критеріїв та показників. Від цього вибору, по суті, в значній мірі залежить і якість даного процесу. Досить влучним є твердження Приходченко Л.Л., яка зазначає, що складність застосування критеріїв та показників в ході оцінювання обумовлюється тим, що необхідна зміна критеріїв оцінювання у відповідності із змінами поставлених цілей, існуючих стандартів та визнаних цінностей [5, с. 140].

Саме тому, ґрунтуючись на твердженнях певних науковців (Азаров Т.В., Абрамов Л.К.), нами запропоновано при виборі критеріїв оцінювання в ході соціального проектування звертати увагу на досить широке коло питань, у тому числі:

- чіткість сформульованої цілі, завдання, програми, стратегії, визначених в ході соціального проектування і їх відповідність можливостям інституцій, що будуть їх реалізовувати;
- логічність зв'язку між сформульованою проблемою й поставленою метою;

- реалістичність мети, на досягнення якої направлений процес соціального проектування;

- чи буде сприяти реалізація проекту, програми, стратегії вирішенню поставленої проблеми;

Таблиця 1

Основні відмінності моніторингу та оцінювання

Моніторинг	Оцінювання
Надає представлення про те, що робиться, що зроблено, які зміни відбулися, що треба зробити для поліпшення ситуації тощо	Уявлення про те, наскільки добре все зроблено, наскільки важливі зміни відбулися, наскільки вдалося вирішити проблему
Своєчасне виявлення відхилень, що забезпечить своєчасне корегування і розв'язання проблем	Проведення аналізу доцільності, економічності, продуктивності, результативності програм і видів діяльності
Проводиться постійно	Проводиться на ключових етапах реалізації стратегії
Описує проблеми реалізації стратегії	Пояснює причини виникнення проблем реалізації стратегії і вказує шляхи їх розв'язання
Фіксує що відбувається в процесі соціального проектування з метою порівняння існуючого стану справ з бажаним, тобто фактичні результати діяльності порівнюються із запланованими	Аналізуються причини досягнення чи недосягнення поставлених цілей (аналізуються причини недосягнення запланованих результатів)
Одержана інформація використовується для покращання роботи за стратегією	Одержана інформація використовується як для покращання роботи за стратегією, так і для уточнення планів на майбутнє

Джерело: розроблено автором за джерелом [3; 4]

- доступність результатів соціального проектування;
- відповідність методів, плану виконання проекту, програми, стратегії в рамках соціального проектування поставленим завданням;
- чіткість критеріїв оцінки результатів процесу соціального проектування;
- реалістичність кошторису поставлених завданням;
- наявність підтримки інших організацій, інших спонсорів;
- компетентність виконавців [2, с. 4-5].

Дотримання цих вимог дозволить зробити процес моніторингу та оцінювання ефективним, зокрема в процесі соціального проектування.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Завдяки проведенню моніторингу та оцінювання ми матимемо змогу вчасно виявити проблемні місця на кожному етапі соціального проектування з метою коригування всього процесу. Разом з цим, вони є необхідними для аналізу ситуації; виокремлення нових напрямів чи зразків в процесі проектування; обґрунтування правильності рішень; дотримання наміченого плану; поліпшення організації та керівництва в процесі проектування; прийняття рішень про людські, фінансові та матеріальні ресурси; вимірювання досягнень у виконанні намічених завдань та формулюванні цілей; своєчасного реагування на певні відхилення від плану, які виникають під час реалізації наміченого.

Саме тому, ми можемо стверджувати, що моніторинг та оцінювання є важливою складовою соціального проектування. Вони потрібні як для самого процесу проектування, так і

для стратегій розвитку, поточних планів, проєктів. Будь-які дії потребують моніторингу та оцінювання, щоб знати, як діяти далі, що потрібно змінити, а що залишати без змін. Перспективи подальших наукових досліджень полягають в дослідженні методів моніторингу та оцінювання з метою їх подальшого використання в процесі соціального проектування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Автономов А.С., Хананашвили Н.Л. Оценка в социальном проектировании / Под общей редакцией А.С. Автономова – М.: Национальная Ассоциация благотворительных организаций, 2010. – 150 с.
2. Азарова Т.В., Абрамов Л.К. Технология оцінки соціальних програм та проєктів / Т.В. Азарова, Л.К. Абрамов. – Кіровоград, ІСКМ, 2007. – 100 с.
3. Берданова О., Вакулєнко В. Стратегічне планування місцевого розвитку. Практичний посібник / Берданова О., Вакулєнко В.; Швейцарсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К. : ТОВ «Софія-А», 2012. – 92 с.
4. Беспалько О.В. Соціальне проектування / О.В. Беспалько // Навчальний посібник. – К. : [б. в.], 2010. – 127 с.
5. Приходченко Л. Ефективність державного управління: критерії і підходи до оцінювання / Приходченко Л. // Теорія та практика державного управління. Зб. наук. праць. – Вип. 3 (15). – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – С. 139–146.
6. Приходченко Л. Л. Щодо складності застосування показників оцінювання ефективності державного управління: теорія і практика [Електронний ресурс] / Л. Л. Приходченко // Державне будівництво. – 2009. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2009_1_9
7. Чебан О.І. Оцінювання виконання комунікаційної функції органів публічної влади / О.І. Чебан // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2016. – Вип. 2. – С. 59-66.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

IMPROVING THE ORGANIZATIONAL-LEGAL MECHANISM OF PUBLIC ADMINISTRATION EDUCATION OF PEOPLE WITH DISABILITIES

Досліджено теоретичні питання щодо удосконалення організаційно – правового механізму державного управління освітою осіб з особливими потребами. На основі аналізу, узагальнення й систематизації наукових джерел висвітлено шляхи удосконалення даного механізму. Запропоновано напрями покращення діяльності державних відомств шляхом долучення та реорганізації їх функцій. Окреслено напрями покращення нормативно-правової бази, щодо осіб, які бажають навчатися за інклюзивними методиками. Зроблені у статті висновки можуть бути використані під час теоретичного обґрунтування та практичної розробки стратегії розвитку інклюзивних практик в системі освіти.

Ключові слова: державне управління, інклюзія, інклюзивний простір, інклюзивна освіта, діти з особливими потребами.

Исследованы теоретические вопросы по совершенствованию организационно-правового механизма государственного управления образованием лиц с особыми потребностями. На основе анализа, обобщения и систематизации научных источников освещены пути совершенствования данного механизма. Предложены направления улучшения деятельности государственных ведомств

путем добавления и реорганизации их функций. Определены направления улучшения нормативно-правовой базы, в отношении лиц, желающих учиться по инклюзивным методикам. Сделанные в статье выводы могут быть использованы при теоретического обоснования и практической разработки стратегии развития инклюзивных практик в системе образования.

Ключевые слова: государственное управление, инклюзия, инклюзивное пространство, инклюзивное образование, дети с особыми потребностями.

The theoretical question of improving the organizational-legal mechanism of public administration education of persons with disabilities. Based on the analysis, generalization and systematization of scientific sources highlights ways to improve this mechanism. Directions improve performance by adding government departments and reorganization of their functions. Outlined directions of improvement of the regulatory-legal framework for persons who wish to study for inclusive methods. Made in Article findings may be used in the theoretical study and practical development strategy for inclusive practices in education.

Key words: public administration inclusion, inclusive space, inclusive education, children with special needs.

УДК 336.225.2(477)

Федан Я.І.

к. наук з держ. упр.,
асистент кафедри педагогіки
та соціального управління
Національний університет
«Львівська політехніка»

Мицишин М.М.

к. психол. н., асистент кафедри
педагогіки та соціального управління
Національний університет
«Львівська політехніка»

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широко досліджують проблему соціальної інтеграції дітей з особливими потребами за кордоном: Ф. Вуд, Д. Вудрон, Г. Гремпп, Д. Лауве, Т. Келлер, К. Крофт. Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема В. Бондар, Т. Євтухова, І. Іванова, В. Ляшенко, Л. Миськів, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм. Питання інклюзії, інклюзивної освіти та особливості впровадження інновацій в умовах інклюзивного навчання порушують у своїх працях такі вчені як: С. Єфімова, А. Колупаєва, Ю. Найда, Н. Софій, І. Юхимець та ін. Науковими дослідженнями актуальних проблем системи підготовки фахівців у контексті публічно-гоуправління та державного адміністрування займаються такі дослідники як Е. Астахова, Я. Болюбаш, В. Грабовський, Д. Карамішев, О. Оболенський, В. Кремень, В. Кухаренко, В. Луговий, Т. Лукіна, В. Луначек, В. Мельников, П. Петровський, С. Серьогін та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Різні аспекти організації навчання осіб з особливими потребами, зокрема в процесі інклюзії представлені у наукових працях вітчизняних і зарубіжних фахівців, але разом з цим дослідження державного управління власне інклюзивною освітою вивчене недостатньо і потребує поглибленого опрацювання в питаннях удосконалення механізмів державного управління, через процеси взаємодії органів влади та освітян для побудови гуманного процесу освіти осіб з особливими потребами в межах інклюзивного навчання на регіональному рівні.

Мета статті. Головна мета цієї роботи полягає в тому, щоб на основі теоретичних узагальнень і аналізу практики державного управління в сфері освіти осіб з особливими потребами розробити шляхи його удосконалення на регіональному рівні в Україні.

Виклад основного матеріалу. Для ефективного функціонування інклюзивного навчання потрібно розробити механізми організації та впровадження інклюзії в державному управлінні освітою враховуючи соціальну інфраструктуру України. В сучасній норма-

тивно-правовій базі України питанню сімей з дітьми з особливими потребами присвячені різні кодекси, декрети та закони. В цих документах врегульовуються питання пенсії, реабілітації та освіти дітей з особливими потребами. Аналізуючи сучасне законодавство України простежуємо, що питання прав осіб з особливими потребами в Законах України “Про реабілітацію інвалідів в Україні”, “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” відображаються в більшій мірі пострадянські підходи до освіти осіб з особливими потребами, де передбачається навчання найперше у спеціальних загальноосвітніх школах інтернатного типу, які є ізольованими від системи загальної освіти.

Основною проблемою законодавчих положень в Україні з питань освіти осіб з особливими потребами є відсутність механізмів державного управління, які б забезпечували їх реалізацію. Закон України “Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу” від 06.07.2010 року №2442-VI на сьогодні є єдиним в якому згадується про інклюзивні класи для створення оптимальних умов навчання осіб з особливими потребами. Проте даний Закон щодо інклюзивної освіти є поверхневим, так як в ньому не передбачено зміни чи вдосконалення законодавства у вказаному напрямку, про що свідчить зняття з розгляду Верховною Радою у січні 2011 р. проекту Закону України про освіту осіб, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (спеціальну освіту). Хоча існує низка актів які зосереджені в актах Кабінету Міністрів України та особливо в документах спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері освіти якими врегульовуються проблеми освіти осіб з особливими потребами. Але через відсутність механізмів державного управління освітою, відсутні конкретизовані цілі та критеріїв ефективності, а планові дії не мають комплексного підходу.

Врегулювання законодавчої бази України щодо забезпечення осіб з особливими потребами правом на здобуття освіти та повної інтеграції в суспільство удосконалюється та наближається до Європейських стандартів. Створення інклюзивного освітнього простору зумовлене тим, що Верховна Рада України ратифікувала положення низки міжнародних документів. Відповідно постає необхідність у внесенні змін до Законів України “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про позашкільну освіту” щодо основних принципів, гарантій та стан-

дартів освіти дітей з особливими потребами, виходячи з положень Конвенції ООН про права інвалідів, Конвенції ООН про права дитини, Резолюції №48/96 Генеральної Асамблеї ООН “Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів” [56; 124; 127; 138; 158]. Одночасно слід синхронізувати з вимогами вказаних актів міжнародного права положення Законів України “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” та “Про реабілітацію інвалідів в Україні” [144], та прийняти окремий законодавчий акт з питань освіти для дітей з особливими потребами, в якому б консолідувалися всі норми та положення щодо повної інтеграції осіб з особливими потребами в суспільство, створення умов щодо здобуття освіти на всіх її рівнях від дошкільних, шкільних до вищих навчальних закладів, забезпечення роботою, та створенням безперешкодного середовища для таких осіб.

Сам процес створення умов для впровадження інклюзивного навчання реалізовується через органи виконавчої влади, де Кабінет Міністрів України виступає провідним суб’єктом реалізації інклюзивної освіти, а центральним органом виконавчої влади виступає Міністерство освіти і науки України (далі – МОН України) головне завдання якого є забезпечення формування та реалізація державного управління у сферах освіти і науки, інтелектуальної власності, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, інформатизації, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, створення умов для розвитку інформаційного суспільства, а також у сфері здійснення державного нагляду за діяльністю навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування і форми власності.

Так МОН України прийнято низку документів. Зокрема: Наказ №1153 “Про заходи МОН на виконання завдань, визначених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 року №1482-р.”, “Про затвердження плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року”, в “Положенні про спеціальні класи для дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах”, що затверджено Наказом МОН України від 9 грудня 2010 року №1224 йдеться про організаційно-методичні засади навчально-виховного процесу дітей з особливими потребами у спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів. Проте вплив на формування інклюзивного середовища в Україні через МОН досить обмежений

через не чітко визначені повноваження, тому обсяг його повноважень, повинен бути розширений, а саме необхідно додати повноваження, які стосуються нормативно-правового, матеріально-технічного забезпечення інклюзивної освіти, а також наділення МОН України в зазначеній сфері контрольно-наглядовими повноваженнями. В департаменті загальної середньої та дошкільної освіти яка функціонує в структурі МОН України важливо сприяти забезпеченню координації впровадження та нормативно-правового врегулювання інклюзивного навчання в дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах, також вбачається необхідним створити нову структурну одиницю повноваженням якої стане реалізація інклюзивної освіти на всіх її рівнях – Департамент інклюзивної освіти України. Головне завдання даної структурної одиниці полягатиме у визначенні напрямів державного управління в сфері освіти щодо забезпечення конституційних прав і державних гарантій дітям з особливими потребами, а саме здійснення комплексної реабілітації таких дітей, набуття ними побутових та соціальних навичок, розвитку здібностей, втілення міжнародної практики щодо збільшення кількості загальноосвітніх навчальних закладів з інклюзивним навчанням.

Мінсоцполітика України є державним органом виконавчої влади основними завдання якого є відповідальність за формування та реалізацію державної політики в сфері надання соціальних послуг соціально вразливим верствам населення відповідно і особам з особливими потребами та формування державної політики щодо забезпечення державних соціальних стандартів і державних соціальних гарантій для населення, а також є головним органом у системі органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державного управління у сфері трудових відносин, тобто відповідають за підготовку та перепідготовку фахівців. А для забезпечення навчання та виховання дітей з особливими потребами потрібні добре підготовлені фахівці і хоча серед основних завдань Мінсоцполітики відсутні завдання, що безпосередньо пов'язані з реалізацією інклюзивної освіти в Україні, все ж в своїй діяльності міністерство є дотичним до проблем осіб з особливими потребами, що зумовлює потребу розширення завдань Мінсоцполітики України давши їм повноваження щодо здійснення контрольно-наглядових повноважень у сфері державного управління щодо забезпечення реалізації інклюзивної освіти в Україні.

Відповідно до засад інклюзії, особи з особливими потребами повинні бути забезпе-

ченими медико-психологічним супроводом. Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади є Міністерство охорони здоров'я України, основним завданням якого є формування та забезпечення реалізації державного управління в сфері охорони здоров'я. Серед основних повноважень МОЗ України немає таких, які б стосувались реалізації інклюзивної освіти в Україні. Тому повноваження МОЗ України потрібно доповнити завданнями із організації медичного обслуговування дітей з особливими освітніми потребами та включити здійснення контрольно-наглядових заходів щодо медичного обслуговування вищенаведеної категорії осіб. МОЗ України в своїй діяльності для забезпечення реалізації прав осіб з особливими потребами щодо інтеграції осіб з особливими потребами в суспільство повинно забезпечити медичні заклади інноваційними технологіями для ранньої діагностики дітей, які дозволять встановити психофізичні відхилення та за умови надання якісної реабілітації цим дітям попередити супутні соматичні патології. Нестача кваліфікованих кадрів медичного персоналу у наданні комплексної реабілітації особам з особливими потребами зумовлює необхідність у створенні комплексу механізмів державного управління, які б забезпечували підвищення кваліфікації медичним працівникам в сфері реабілітації відповідно до сучасних європейських вимог та створення поетапної послідовної роботи з сім'ями дітей.

Важливим органом державного управління в сфері реалізації ідей інклюзії виступає Міністерство інформаційної політики України, так як воно покликане сприяти зміні суспільних стереотипів і уявлень про осіб з особливими потребами. Його завдання полягає у створенні різних форматів соціальної реклами з метою подолання стереотипів та засвоєння суспільством "месиджу", через відсутність зацікавленості у створенні інклюзивного суспільства недостатньо приділяється увага поінформованості населення про життєві успіхи і таланти осіб з особливими потребами, їх унікальність, їх значимість для нашого добробуту. Тому доречно розширити повноваження міністерства, де передбачалася спрямована політика щодо висвітлення проблем осіб з особливими потребами через соціальну рекламу, брошурки, буклетики, рекламні щити, створення посиленого контролю, щодо об'єктивності інформації стосовно інклюзивного навчання. Міністерству інформаційної політики України в процесі своєї діяльності доречно не тільки формувати жалісливе ставлення до осіб з особливими потребами, але показати їх з позиції партнерів.

Наступною невід'ємною частиною в реалізації інклюзивної освіти є реалізація особами з особливими потребами творчих інтелектуальних здібностей. Тому Міністерству сім'ї, молоді та спорту доречно буде спрямувати свою діяльність на доступність для дітей з особливими потребами олімпіад, конкурсів, турнірів, виставок, фестивалів творчості, конференцій, форумів, які ним організовується. До повноважень міністерства входить відповідальність за розвиток мережі позашкільних закладів. Забезпечення доступності позашкільної освіти для дітей з особливими потребами дозволить забезпечити потреби дітей до пізнання і творчості, задоволення та розвитку їх інтересів та здібностей, позитивно впливатиме на формування світогляду та системи ціннісних орієнтацій, пришвидшить соціалізацію дітей з особливими потребами. Значення інституту сім'ї сьогодні нівелюється, за словами глави Української греко-католицької церкви Святослава Шевчука: "На сьогодні від 60% до 90% подружніх пар у деяких регіонах розпадаються протягом перших п'яти років. Близько 70% дітей ростуть без сім'ї. Завтра ці діти будуть нездатними створити повноцінну родину. Ми потрапляємо у замкнене коло людської слабкості, втрати фундаментів у суспільстві" [1]. Тому Міністерству сім'ї, молоді та спорту свою діяльність стосовно заходів щодо соціально-правового захисту дітей з особливими освітніми потребами, соціально-психологічної реабілітації; створення правових економічних та соціальних умов функціонування та зміцнення сімей, особливо сімей, де виховується дитина з особливими потребами потрібно розгортати більш активно та ефективно.

Впровадження інклюзивної освіти передбачає не лише забезпечення освітніх прав для осіб з особливими потребами, але й повна їх інтеграція в суспільство. Процес інтеграції є неможливим без пристосування інфраструктури міста, країни до потреб осіб з особливими потребами. Так Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України вже здійснило певні зусилля з реалізації Конвенції ООН про права осіб з особливими потребами у сфері доступності оточуючого середовища та універсального дизайну. Зокрема, було прийнято ряд нормативних документів, які забезпечують людям з особливими потребами реалізацію їх прав. Але через відсутність механізмів реалізації та контролю якості, виконання вимог чинного законодавства не забезпечується, а середовище залишається недоступним та бар'єрним. Хоча створення універсаль-

ного дизайну є довготерміновим проектом та потребує фінансових ресурсів. За умові чітко сформованої стратегії та відповідності європейським стандартам в державному управлінні щодо реалізації проекту універсальний дизайн буде корисним для всіх верств суспільства.

Наступним державним органом виконавчої влади, що діє як суб'єкт реалізації інклюзивної освіти в Україні, є місцева державна адміністрація. Серед повноважень та функцій місцевих державних адміністрацій, що визначені в Законі України "Про місцеві державні адміністрації" відсутні ті, що пов'язані із реалізацією інклюзивної освіти в Україні. Лише в п. 4 ч. 1 ст. 23 визначено повноваження в галузі соціального забезпечення та соціального захисту населення, де вказано, що місцева державна адміністрація сприяє особам з особливими потребами у здобутті освіти. Проте Законом не вказані механізми державного управління, якими місцева державна адміністрація проводила б таку діяльність. Зважаючи на те, що місцеві державні адміністрації реалізують державну політику в сфері освіти на місцевому рівні, важливо законодавством визначити, їх повноваження та функції щодо реалізації інклюзивної освіти в Україні. Адже, місцеві державні адміністрації в межах, визначених Конституцією і законами України норм, здійснюють на відповідних територіях державний контроль, за дотриманням законодавства з питань освіти молоді та неповнолітніх. А також, місцева державна адміністрація здійснює фінансування установ та організацій освіти, для будівництва, розширення, реконструкції, ремонту та утримання закладів освіти. Тому доречно внести наступні зміни до Закону України "Про місцеві державні адміністрації", а саме: в ч. 1 ст. 16 доповнити новим пунктом, яким буде встановлено, що місцеві державні адміністрації мають здійснювати державний контроль щодо забезпечення реалізації права осіб з особливими потребами на інклюзивне навчання; в п. 1 ч. 1 ст. 22 доповнити повноваженням із реалізації державного управління в галузі інклюзивної освіти; в п. 3 ч. 1 ст. 22 доповнити повноваженням із матеріально-фінансового забезпечення закладів інклюзивної освіти; в п. 4 ч. 1 ст. 22 доповнити повноважень із збереження закладів інклюзивної освіти, а також їх розширенням.

Процеси пов'язані з інклюзією в Україні проходять складно й досить повільно. Це пояснюється перш за все, неприйняттям суспільством людей з особливими потребами, у тому числі дітей. Це яскраво виділяється з боку місцевих органів управління освітою, які

не завжди своєчасно й правильно доноситься до керівників, педагогів навчальних закладів зміст законодавчих та нормативних актів. Незацікавленість органів місцевої державної адміністрації та керівників навчальних закладів у впровадженні інклюзії відображається відсутністю умов для забезпечення інклюзивного навчання через неналежне фінансування та забезпечення матеріально-технічною та навчально-методичною базою. Також великою проблемою є низький рівень залучення потенціалу громадських організацій, відсутність педагогічних працівників для роботи з дітьми з особливими потребами, нівелювання просвітницької роботи серед батьків та дітей у навчальних закладах, а все це призводить до негативного відношення здорових дітей та їх батьків до "інших" дітей в класі, чи групі. Тому в процесі впровадження інклюзивної освіти важливо місцевій державній адміністрації сприяти в організації конференцій, нарад, семінарів, тренінгів, практичних занять з педагогічними працівниками для надання інформації про специфіку роботи з учнями з особливими потребами. Створити творчі групи вчителів або міждисциплінарні команди, до складу яких входили б психолог, соціальний педагог, класні керівники, що підвищить рівень компетентності, та дозволить здобути нові навички для надання якісних освітніх послуг дітям з особливими потребами. У навчальному процесі необхідно використовувати інноваційні технічні засоби для ефективного засвоєння навчальної програми, сприяння комунікації та мобільності навчального процесу дітьми з особливими потребами, відповідно подбати про їх придбання повинне керівництво школи у співпраці з місцевими органами влади. Необхідно залучати медико-психологічну службу для проведення соціально-педагогічної роботи з батьками дітей, які мають особливості психофізичного розвитку, залучати батьків до групових і колективних форм роботи, таких як практичні семінари, лекції-презентації, консультації та проводити діагностику та корекцію соціально-психологічного стану дітей з особливими потребами з подальшим обов'язковим наданням цієї інформації класним керівникам та вчителям. Така співпраця важлива, оскільки батьки не завжди знають, як передати дитині з порушеннями в розвитку

соціальний досвід, знання, іноді – як поводитися з дитиною, співпраця з батьками забезпечить максимальну реалізацію потенціалу дитини з особливими потребами та сприятиме захисту їхніх прав на здобуття освіти рівноцінно з усіма іншими дітьми.

Простеживши процеси впровадження державним управлінням інклюзивного навчання в Україні, було зауважено різноманітні проблеми які постають на шляху інклюзії через не доопрацювання законодавством. Але не зважаючи на недоліки нормативно-правова база інклюзивної освіти в Україні продовжує розвиватись так серед останніх документів з питань становлення інклюзивної освіти в Україні, є лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 02.04.2012 №1/9-245 "Про одержання документа про освіту учнями з особливими потребами загальноосвітніх навчальних закладів" та від 18.05.2012 №1/9-384 "Про організацію інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах", який супроводжує інструктивно-методичний лист "Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання". Інструктивно-методичний лист розроблений з метою запровадження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах де надаються вказівки щодо запровадження індивідуальних програм розвитку, індивідуальних навчальних планів, індивідуальних навчальних програм та застосування певних методів оцінювання учнів з особливими потребами.

Висновки і пропозиції. Отже, забезпечення якісного функціонування інклюзивної освіти та інтеграції осіб з особливими потребами в суспільство потребує співпраці суб'єктів та об'єктів інклюзивного освітнього простору, яка передбачає взаємне вдосконалення, взаємозбагачення цих сторін, поглиблення розвитку бажаних якостей, досягнення очікуваної адаптації і соціалізації осіб з особливими потребами та покращення суспільно корисних справ і умов життєдіяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шевчук Святослав Ватикан вражений кількістю розлучень в Україні [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Ракурс 12.10.2014. – Режим доступу: <http://ua.racurs.ua/news/36694-vatykan-vrajenyj-kilkistu-rozlučen-v-ukrayini> – Назва з екрана.

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА РОЗВИТОК МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

EFFECT OF THE STATE REGULATORY DEVELOPMENTS

У статті обґрунтовано сутність та основні ознаки містобудівної діяльності. Розкритті завдання державного регулювання містобудівної діяльності в Україні. Обґрунтовані чинники, які стримують розвиток містобудування області. Визначені основні пріоритети державного регулювання у сфері містобудівної діяльності. Представлення напрями вдосконалення державного регулювання, визначені пріоритетні засади розвитку нормативної бази містобудівної діяльності в Україні.

Ключові слова: містобудівна діяльність, держава, регулювання, європейська інтеграція, концепції містобудівного управління.

В статті обоснована суцільність і основні признаки градостроительной деятельности. Раскрыты задачи государственного регулирования городостроительной деятельности в Украине. Обоснованы факторы, которые сдерживают развитие городостроения. Определены основные приоритеты государственного регулиро-

вания в сфере городостроительной деятельности. Представлены направления совершенствования государственного регулирования, определены приоритетные принципы развития нормативной базы городостроительной деятельности в Украине.

Ключевые слова: городостроительная деятельность, государство, регулирование, европейская интеграция, концепции городостроительного управления.

The article rightly essence and main features of urban development. Disclosure tasks of state regulation of urban development in Ukraine. Reasonable factors that hinder the development of urban planning area. The main priorities of state regulation of urban development, identifies priority principles of the regulatory framework of urban development in Ukraine.

Key words: town-planning activity, state, regulation, European integration, concepts of town-planning management.

УДК 351.128

Чепелевський Ю.Л.

аспірант кафедри європейської інтеграції та права
Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть провідні країни світу усвідомили особливу роль міст у процесі розбудови сучасної держави, беззаперечним доказом чого є визнання європейської спільноти міської політики, як гаранта ефективного й збалансованого розвитку територій. Заслужують на увагу проблеми містобудування і в Україні в епоху глобалізації, які визначаються соціально-економічними, політико-правовими, функціонально-територіальними, екологічними факторами і умовами інвестиційного процесу, суттєвими змінами в структурі суб'єктів містобудівної діяльності і їх взаємозв'язків, а звідси – зміни акцентів і концепції містобудівного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань містобудівної діяльності присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема Ю.М. Білоконь, М.С. Білик, В.В. Владимиров, М.М. Габрель, М.І. Долішній, М.М. Дьомін, Є.Є. Ключниченко, В.І. Нудельман, В.О. Тімохін, І.О. Фомін та інші науковці. Вирішенню проблем містобудівного прогнозування та управління містобудівними процесами присвятили свої праці Т.В. Єгоренко, Є.С. Куць, Т.С. Нечаєва, Н.В. Павліха, О.С. Петраковська, Г.Й. Фільваров та інші.

Невирішені раніше частини представленої проблематики. Під час дослідження невирішеними залишаються питання прикладних основ державного регулювання містобудів-

ної діяльності на різних етапах містобудівного процесу зі створення матеріально-просторового середовища, життєдіяльності людини та обґрунтуванні напрямів із його удосконалення в умовах європейської інтеграції.

Метою дослідження є розкриття сутності та завдання державного регулювання містобудівної діяльності, визначення чинників, що стримують розвиток містобудування області та представлення напрямів вдосконалення державного регулювання містобудівної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі містобудування, як окрема галузь наукового пізнання досліджує закономірності формування та функціонування територіальних систем різного ієрархічного рівня, розробляє принципи і критерії прийняття проектних рішень у вигляді норм проектування та концепцій містобудівних рішень, технологій та розробок проектних завдань, моделей перспективного розвитку територій. Держава встановлює правові основи для прийняття управлінських рішень, захищає інтереси національної економіки, формує її інфраструктуру, контролює процеси грошового обігу, встановлює і розвиває економічно вигідні для суспільства правовідносини. За таких умов, державне регулювання містобудівної діяльності, як складової частини національної економіки, є не тільки необхідним, а, навпаки, його значення значно підвищується. У сфері містобудування проводиться

постійний пошук формування нових економічно-організаційних механізмів реалізації містобудівних процесів [1, с. 34].

Від професійної та планомірної роботи держави в кінцевому підсумку залежить розвиток міст, поселень, інфраструктури – тих самих елементів, з яких складається країна. У наступні роки роль і значущість містобудівної діяльності значно зростуть. Це буде обумовлено підвищенням ділової, соціальної та будівельної активності, ресурсної забезпеченості таких довгострокових напрямів розвитку територій і поселень, як удосконалення інфраструктури, забудова та реконструкція міст, покращення екологічного стану міського середовища, облаштування сільських населених пунктів. Тому підтримання та подальше забезпечення сталого функціонування міст та інших поселень є стратегічною метою державного розвитку.

Містобудівна діяльність представляє собою цілеспрямовану діяльність державних органів, органів місцевого та регіонального самовря-

дування, підприємств, установ, організацій громадян із створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, яка включає [2, с. 14]:

- прогнозування розвитку і планування територій;
- спорудження інших об'єктів;
- проектування, будівництво і реконструкцію об'єктів житлово-цивільного, виробничого призначення; регенерацію історичних поселень;
- реставрацію архітектурних комплексів і ансамблів;
- створення інженерної і транспортної інфраструктури.

Містобудівна діяльність багатогранна, вона охоплює різноманітні завдання розвитку (рис. 1).

Основними завданнями містобудівної політики в сучасному середовищі є:

- розвиток, перетворення і модернізація сформованої системи розселення та мережі міських і сільських поселень з ура-

Рис. 1. Основні завдання розвитку містобудівної діяльності

хуванням адміністративно-територіальної реформи;

- формування транспортно-комунікаційної інфраструктури, що задовольняє зовнішні і внутрішні потреби країни;

- створення передумов для подолання гострих проблем розвитку великих і найбільших міст в сукупності з оточуючими агломераціями;

- підвищення соціально-економічного рівня малих і середніх міст та сільських поселень;

- збереження і відновлення історико-культурної та природної спадщини;

- орієнтація на сучасну теорію містобудування, підтримка розвитку фундаментальних та прикладних наукових досліджень у цій сфері, розширення інформаційно-статистичної бази містобудівної діяльності.

Влада та управління у містобудуванні повинні змінюватися у зв'язку з демократичними формами міського розвитку, не втрачаючи при цьому традиційних форм і прийомів міського управління і планування, напрацьованих країною за весь попередній період розвитку в ХХ столітті. Розширення правових форм і звуження дискреційних повноважень управління містобудуванням не означає відмови від влади, навпаки воно дає посилення владних повноважень, але на основі права і демократії. Метою є створення основи самоврядування в містах, вдосконалення публічних форм взаємини влади і міської спільноти, зміцнення міського права. Найважливіша функція влади у містах міститься в організації необхідних інструментальних систем управління, а саме: перспективного планування розвитку міст; інформаційної системи управління містобудуванням; науковій теорії та прикладному знанні як базі [4, с. 187].

Основними чинниками, що стримують розвиток містобудування є:

- неефективне нормативно правове регулювання окремих етапів містобудівного процесу, відсутність єдиної узгодженої системи державних будівельних норм та недостатня забезпеченість територій і населених пунктів актуальною містобудівною документацією. Даний процес розробки та коригування генеральних планів та іншої містобудівної документації практично припинився за відсутністю необхідних коштів. Незважаючи на складний фінансовий стан місцевих рад, питання розробки та оновлення містобудівної документації зостається для них пріоритетним, адже неможливо дати об'єктивний висновок про доцільність розміщення нового об'єкта, не знаючи шляхів

розвитку поселення, що визначаються генпланом.

- недостатня державна підтримка у розробленні генеральних планів, а також у спрощенні та здешевленні процесу їх розроблення для сільських населених пунктів із малою кількістю населення.

- недосконала законодавча база у галузі будівництва, яка дозволяє спростити дозвільну процедуру у будівництві та мінімізації, при цьому, корупційної складової.

Виділення земельних ділянок під забудову та оформлення відповідної землепорядкової документації і надалі залишаються найбільш обтяжливими складовими частинами містобудівного процесу. Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності" практично не вплинув на процес землевідведення та скорочення його термінів. І надалі залишається складним питання виділення та долучення земельних ділянок в існуючій сформованій забудові для одного окремого об'єкту. Пов'язане це з необхідністю розроблення (оновлення) містобудівної документації.

Сьогодні робота місцевих органів виконавчої влади, уповноважених органів містобудування та архітектури спрямована на вирішення найбільш актуальних проблем щодо планувальної організації територій, забезпечення сталого розвитку населених пунктів та їх систем, удосконалення просторового середовища життєдіяльності мешканців області, збереження раціонального використання природних ресурсів, вирішення важливих соціально-економічних та інженерно-технічних проблем містобудування.

Основним завданням органів влади є забезпечення сталого соціального, економічного і екологічно-збалансованого розвитку населених пунктів та територій, спрямованого на створення економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення, збереження та збагачення біологічного різноманіття та культурної спадщини.

Для формування повноцінного життєвого середовища необхідно проводити його планування і забудову відповідно до законодавства, державних норм, правил і стандартів, затверджених генеральних планів, іншої містобудівної документації, тому питання розроблення нової або оновлення існуючої містобудівної

документації і, відповідно, фінансування цих робіт повинно бути пріоритетним [5].

Найважливіші дії відповідно до містобудівної діяльності повинні належати державі, яка забезпечує аналіз стану містобудування, прогнозування його розвитку; підготовку, затвердження та реалізацію державних, регіональних і місцевих містобудівних програм, містобудівної документації; координацію взаємодії учасників містобудівного процесу; проведення державної експертизи містобудівної документації та проектів конкретних об'єктів; розробку і затвердження державних стандартів, норм і правил; контроль за дотриманням містобудівного законодавства, державних стандартів, норм і правил, затвердженої містобудівної документації та проектів конкретних об'єктів, раціональним використанням територіальних і матеріальних ресурсів при проектуванні та будівництві; ліцензуванні спеціальних видів робіт у проектуванні та будівництві.

Державне регулювання у сфері містобудівної діяльності полягає у:

- плануванні територій на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях;
- аналізі стану містобудування, прогнозуванні його розвитку;
- підготовці, затвердженні та реалізації державних, регіональних і місцевих містобудівних програм, містобудівної документації;
- координації взаємодії суб'єктів містобудівної та архітектурної діяльності;
- наданні вимог щодо урахування державних інтересів під час розроблення містобудівної документації;
- проведенні експертизи містобудівної документації та проектів конкретних об'єктів;
- розробці і затвердженні державних стандартів, норм і правил;
- контролі за дотриманням законодавства у сфері містобудування, державних стандартів і норм, вимог вихідних даних, затвердженої містобудівної документації та проектів конкретних об'єктів, раціональним використанням територіальних і матеріальних ресурсів при проектуванні та будівництві;
- контролі за дотриманням вимог щодо охорони культурної спадщини та збереженням традиційного характеру середовища населених пунктів;
- ліцензуванні певних видів господарської діяльності у будівництві в порядку, встановленому законом.

Сучасна система управління містобудуванням потребує поєднання як планування, так і регулювання [5, с. 85]. У процесі планування

розвитку міста на рівні містобудівної системи (локальної чи регіональної) регулювання діяльності здійснюється за допомогою традиційного генерального плану населеного пункту, що періодично актуалізується та є інструментом управління держави, а також органів місцевого самоврядування у містобудівній сфері.

Конфлікти навколо будівництва в Україні слугують ознакою кризи моделі управління містобудівним процесом, яка є неповноцінною і як результат – конфлікти навколо проектів забудови пояснюються системними причинами без розв'язання яких використання території України в цілому та її міст зокрема приречене мати хаотичний та непередбачуваний характер.

Створення ефективного нормативно-правового механізму, який відповідає сучасним вимогам містобудування, є неодмінною умовою забезпечення державного регулювання в цій сфері.

Отже, створення і впровадження нормативного регулювання містобудівної діяльності відбувається в нерозривному зв'язку з необхідністю перегляду завдань державного регулювання. Подальший розвиток нормативної бази здійснюватиметься на засадах:

- врахування державних і громадських вимоги до містобудівної діяльності;
- обмеження обсягу і змісту державних норм потребами управління, місцевих умов, економічних, географічних, історико-культурних та інших особливостей, традицій, вимог населення, тощо, можуть встановлюватися більш детальні вимоги в межах чинного законодавства та без протиріччя державним нормам;
- встановлення державними нормами граничних значень містобудівних параметрів.

Висновки і пропозиції. Державне регулювання містобудівної діяльності визначено, як спосіб управління розвитком територій, який відображає комплексну взаємодію організаційних, соціальних, економічних заходів, що діють на правовій основі та забезпечують функціонування містобудівного процесу, оптимальне досягнення цілей та завдань містобудівної політики. Вдосконалення державного регулювання містобудівної діяльності повинно відбуватись комплексно з використанням усіх інструментів механізму управління – адміністративних, нормативно-правових, економічних та соціальних. Для вирішення питання забезпечення населених пунктів містобудівною документацією необхідно надавати належну цільову державну підтримку у розробленні генеральних планів, а також у спрощенні та здешевленні процесу їх розроблення

для сільських населених пунктів із малою кількістю населення.

Прийняття в майбутньому Містобудівного кодексу забезпечить систематизацію законодавства та узгодження його положень із нормами суміжних галузей, що сприятиме підвищенню ефективності діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, інших учасників містобудівного процесу та забезпечить детальне регулювання їх взаємних відносин в одному законодавчому акті. Удосконалення системи державного архітектурно-будівельного контролю повино здійснюватися шляхом децентралізації повноважень Державної архітектурно-будівельної інспекції України, впровадження громадського контролю за діяльністю органів ДАБІ, покращення їх кадрового і фінансового забезпечення, коригування чинних нормативно-правових актів, розробки і впровадження нових, відомчих та міжвідомчих документів, зокрема міжвідомчої інструкції із взаємодії між собою органів ДАБІ України, Прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України та Служби безпеки

України в частині профілактики та протидії містобудівним правопорушенням.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мельник М. І. Метрополізаційні процеси в регіоні: концептуальні підходи та прикладні аспекти просторового аналізу [Текст]: науково-аналітична доповідь / М. І. Мельник, М. М. Габрель, А. В. Шевчук [та ін.] ; НАН України. Інститут регіональних досліджень; наук. ред. М. І. Мельник. – Львів : ФОП Омельченко В. Г., 2014. – 65 с.
2. Ізарова І. Містобудівне право як галузь права / І. Ізарова // Право України [Текст]. – 2011. – № 7. – С. 229–234.
3. Мінрегіон визначив напрямки реформування будівельної галузі [Електронний ресурс] : Повідомлення прес-служби Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 28.09.2011 р. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244575869.337.
4. Андрійко О. Ф. Державний контроль в Україні: організаційно правові засади [Текст] : монографія / О. Ф. Андрійко. – К. : Наукова думка, 2004. – 300 с.
5. Ключниченко Є. Є. Управління містом [Текст] : навч. посіб. / Є. Є. Ключниченко. – К. : КНУБА, 2003. – 260 с.

СЕКЦІЯ 3 МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

DEFINING THE STRATEGIC PRIORITIES OF REGIONAL DEVELOPMENT IN UKRAINE

У статті досліджено наукові підходи до визначення стратегічних пріоритетів регіонального розвитку, на підставі чого виявлено відсутність єдиної думки щодо зазначеного питання в сучасних умовах. Автором проаналізовано основні стратегічні документи різних рівнів з питань регіонального розвитку та виявлено невідповідність в них пріоритетів розвитку регіонів, в результаті чого доведено необхідність обґрунтування нових підходів до визначення стратегічних пріоритетів регіонального розвитку в сучасних умовах.

Ключові слова: регіональний розвиток, стратегічні пріоритети, регіональна політика, принципи обґрунтування.

В статье исследованы научные подходы к определению стратегических приоритетов регионального развития, на основании чего выявлено отсутствие единого мнения по данному вопросу в современных условиях. Автором проанализированы основные стратегические документы различных уровней по вопросам регионального развития и выявлено несоответствие в них приоритетов развития регионов, в результате чего доказана необходимость обоснования новых

подходов к определению стратегических приоритетов регионального развития в современных условиях.

Ключевые слова: региональное развитие, стратегические приоритеты, региональная политика, принципы обоснований.

The article is an analysis of approaches in the scientific literature and regulatory documents to determine strategic priorities of regional development as an important component of regional policy, whereby determining the most appropriate modern conditions principles justification strategic priorities of regional development in Ukraine. In the article the scientific approaches to determining the strategic priorities of regional development, whereby revealed no consensus on this issue in the modern world. The author analyzes the main strategic documents at various levels of regional development and has revealed the discrepancy in the priorities of regional development, resulting in justification of the necessity of new approaches to determining the strategic priorities of regional development in the modern world.

Key words: regional development, strategic priorities, regional policy, principles of justification.

УДК 352.354

Дзядзіна Н.М.

аспірант кафедри європейської інтеграції

Одеський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного

управління при Президентіві України

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями.

Зміна ситуації в Україні під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів вносить суттєві корективи у процеси регіонального розвитку, водночас створюючи певні виклики для реалізації завдань державної регіональної політики. Передача основних повноважень, що стосуються регіонального й місцевого розвитку органам самоврядування, яка має відбутися у результаті децентралізації влади, викликає необхідність посилення уваги до питань регіональної політики, зокрема до наукового обґрунтування визначення стратегічних пріоритетів регіонального розвитку України.

Регіональний розвиток в Україні на сучасному набуває нових акцентів, що, в першу чергу, пов'язане з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. У ст. 446 глави 27 зазначається, що «Сторони сприяють взаєморозумінню та двосторонньому співробітництву у сфері

регіональної політики щодо методів формування та реалізації регіональних політик, зокрема багаторівневого управління та партнерства, з особливим наголосом на розвитку відсталих територій та на територіальному співробітництву, при цьому створюючи канали зв'язку та активізуючи обмін інформацією між національними, регіональними та місцевими органами влади, соціально-економічними утвореннями та представниками громадянського суспільства» [11]. Ситуація призводить до необхідності оновлення регіональних стратегій розвитку як основоположних документів, у яких визначається перспектива розвитку регіонів України. Важливою частиною регіональних стратегій є пріоритети розвитку, які визначають напрямки розвитку соціально-економічної сфери регіону на середньострокову перспективу: «Регіональні стратегії розвитку повинні відповідати положенням Державної стратегії регіонального розвитку України та визначають ... тенденції та основні проблеми

соціально-економічного розвитку ... областей, міст Києва та Севастополя; стратегічні цілі, пріоритети розвитку регіону на відповідний період» [7, ст. 90].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор.

Проблема реалізації державної регіональної політики є предметом дослідження таких відомих вітчизняних науковців, як Т. Безверхнюк, М. Долішній, В. Керецман, С. Мельник, Д. Стеченко, О. Топчієв та ін. Вивченням питань диференціації регіонального розвитку займалися такі вчені, як: З. Варналій, В. Геєць, Я. Жаліло, Б. Данилишин, Д. Лук'яненко, Б. Губський, А. Мокій та ін. У їхніх працях сформовано фундаментальні й прикладні засади вивчення диспропорцій територіального розвитку, розробки та реалізації регіональної політики держави.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена стаття. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених формуванню та реалізації регіональної політики, немає єдиної думки щодо визначення стратегічних пріоритетів регіонального розвитку в сучасних умовах.

Метою статті є аналіз підходів в науковій літературі та нормативно-правових документах до визначення стратегічних пріоритетів розвитку регіонів як важливої складової регіональної політики, на підставі чого визначення найбільш відповідних сучасним умовам принципів обґрунтування стратегічних пріоритетів регіонального розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Наукові підходи до визначення стратегічних пріоритетів регіонального розвитку різняться. Так, у монографії «Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети» [3, с. 20], визначені наступні стратегічні пріоритети регіональної політики України на сучасному етапі є:

- досягнення загальнонаціональної єдності та суспільного порозуміння в соціокультурному та суспільно-політичному середовищі регіонів України;
- пошук оптимальної моделі розподілу функцій повноважень на різних рівнях влади;
- зміцнення матеріально-фінансових основ місцевого самоврядування та посилення соціального виміру бюджетної політики на місцевому рівні;
- становлення інноваційно-інвестиційної моделі розвитку як основи конкурентоспроможності регіонів;
- модернізація виробничої та соціальної інфраструктури регіонів;

- використання нових, більш ефективних форм міжрегіональної внутрішньої та зовнішньої взаємодії.

В доповіді «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році» [1, с. 201] першочерговими пріоритетами для України у сфері регіональної політики зазначено:

1. Забезпечення конкурентоспроможності громад, здатних на рівноправних засадах долучитися до євроінтеграційних процесів на місцевому рівні, брати активну участь у входженні на європейські ринки товарів, ресурсів, капіталів, робочої сили.

2. Упровадження комплексних реформ у базових секторах національної економіки; модернізація промислового виробництва та енергетичного сектору; розвиток конкурентного ринку послуг. У цьому контексті необхідне ефективне поєднання галузевих і територіальних стимулів для соціально-економічного розвитку з урахуванням спеціалізації територій та перспектив диверсифікації їх економіки.

Як було проаналізовано колективом науковців [8], в Україні система планування регіонального розвитку представлена стратегічними та програмними документами чотирьох рівнів: державного, регіонального, субрегіонального та базового. На загальнодержавному рівні стратегічні пріоритети розвитку для всіх регіонів України визначені в Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, яка затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 385 від 6 серпня 2014 р. [4], та яка змінила діючу до цього Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2015 року.

Регіональні стратегії соціально-економічного розвитку мають відповідати положенням Державної стратегії регіонального розвитку України. На рівні всіх областей України прийняті власні стратегії розвитку.

Наступним рівнем стратегування після регіонального є субрегіональний рівень [10, с. 81]. Базовий рівень стратегічного планування представлений стратегіями окремих міст, районів, сіл. Головна проблема цього рівня полягає у відсутності стратегій розвитку більшості сіл України, а до розробки стратегій розвитку територіальних спільнот базового рівня не залучається громада та бізнес.

У зв'язку із прийняттям нової Державної стратегії регіонального розвитку постає необхідність актуалізації існуючих регіональних стратегій соціально-економічного розвитку і розробці дієвих механізмів практичного впровадження принципів саморозвитку регіонів [8].

Проаналізувавши стратегії регіонального розвитку різних рівнів, з'ясовуємо, що до національних пріоритетів відносяться [4]:

1. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів.
2. Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток.
3. Ефективне управління в сфері регіонального розвитку

Пріоритети регіонального розвитку південних регіонів передбачають [8]:

1. Забезпечення комплексного розвитку соціальної політики.
2. Збереження та використання природних ресурсів у контексті сталого розвитку.
3. Розвиток видів економічної діяльності області.
4. Удосконалення систем регіонального управління, інноваційної та інвестиційної діяльності
5. Високорентабельний агропромисловий комплекс на засадах сталості.
6. Розвиток транспортно-логістичного та морегосподарського комплексу.
7. Створення умов для залучення інвестицій.
8. Рекреація та туризм.

У презентованій 1 липня 2015 року під час заходу «Focus on Odessa. Odessa Donor & Investor Dialogue» стратегії розвитку Одеської області із залученням міжнародних організацій та кроків, необхідних для економічного прориву області, пріоритетами розвитку регіону є:

- розвиток морських та річкових портів;
- створення нового митного центру та центру надання адміністративних послуг;
- розвиток громад з особливою увагою до Української Бесарабії;
- залучення інвестицій у сільське господарство регіону (запровадження паспортизації ґрунтів, підвищення якості ґрунтів, а також відновлення меліоративних та іригаційних систем);
- підвищення якості надання медичних послуг тощо.

На субрегіональному рівні акцент робиться на створенні комфортних умов життя; створення умов для розвитку малого і середнього бізнесу.

Таким чином [8], аналіз виявив, що в регіоні в якості пріоритетних галузей виокремлюють агропромисловий комплекс, транспорт і логістику, туризм і рекреацію, а також розвиток інновацій.

Пріоритет розвитку соціальної сфери присутній у стратегії регіонального рівня, а на субрегіональному рівні – пріоритет людського

розвитку, який зорієнтований на підвищення професійних якостей людей та їх культурний розвиток. На регіональному рівні визначено пріоритет розбудови індустрій, а на субрегіональному – розвиток малого і середнього бізнесу, пропонуються конкретні механізми та інструментами створення сприятливого бізнес-середовища. Однією з головних проблем розвитку інноваційної діяльності є недосконалість регіональних систем управління інноваціями та інвестиціями. Натомість субрегіональні стратегії пропонують конкретні проекти з розбудови інфраструктури для інноваційної діяльності.

Проведений порівняльний аналіз [8] виявив загальні проблеми стратегічного планування розвитку регіонів. Завдання, окреслені в державних стратегічних та програмних документах, досить декларативні. Поставленим стратегічним завданням, пріоритетам і послідовності їх виконання бракує чіткої причинно-наслідкової взаємоузгодженості, а також системи механізмів та інструментів досягнення окреслених завдань, що створює потребу в окремих деталізуючих документах, до яких відносять середньо- і короткострокові загальнонаціональні програми діяльності урядів, річні плани заходів реалізації Державної стратегії, довгострокові стратегії розвитку регіонів і угоди щодо регіонального розвитку. Крім того, не зважаючи на те, що всі українські регіони мають регіональні стратегії, вони затверджені у різний час, мають різний ступінь деталізації, відрізняються за структурою. Плани реалізації регіональних стратегій або відсутні взагалі, або носять характер документу мало пов'язаного із самою стратегією. Параметри моніторингу виконання стратегій слабо корелюються із їх цілями або носять характер показників у гривнях, що є мало придатним інструментом для контролю через інфляційні процеси.

У процесі визначення регіональних пріоритетів розвитку доцільно орієнтуватися на європейську практику. В країнах ЄС у сфері регіонального розвитку втілюються пріоритети, які стосуються захисту навколишнього середовища, розвитку безпечної енергетики, розвитку транспортної мережі, покращення якості життя, формування економіки знань. На перший погляд такі пріоритети виглядають дещо узагальненими і шаблонними, водночас, у кожній конкретній стратегії ці пріоритети формулюються з урахуванням місцевих особливостей і спрямовуються на вирішення конкретних завдань регіонального розвитку.

Зокрема, з Фонду Згуртування (Cohesion Fund) у 2007 – 2013 рр. фінансуються наступні

пріоритети [12]: розвиток транс'європейської транспортної мережі; захист навколишнього середовища, у т.ч. фінансування проектів у сферах енергозабезпечення й транспорту, які є безпечними для довкілля (енергетична ефективність, використання відновлюваної енергетики, розвиток залізничного транспорту, підтримка інтермодальних перевезень, розвиток громадського транспорту та ін.). Пріоритетами регіонального розвитку, що визначені для фінансування у 2007–2013 рр. з Європейського фонду регіонального розвитку (European Regional Development Fund), є наступні [14]:

- у межах цілі «Конвергенція»: підтримка сталого інтегрованого економічного розвитку – модернізація та диверсифікація регіональної економічної інфраструктури, особливо у сфері дослідження й технологічного розвитку (R&TD), інновації і підприємництво, інформаційне суспільство, довкілля, запобігання ризикам, туризм, інвестиції в культуру, інвестиції в транспорт, енергетичне забезпечення, інвестиції в освіту, інвестиції в охорону здоров'я і соціальну інфраструктуру, пряма допомога в інвестуванні у розвиток середніх та малих підприємств;

- у межах цілі «Регіональна конкурентоспроможність і зайнятість»: інновації та економіка знань, протидія ризикам погіршення навколишнього середовища, транспортна доступність і телекомунікаційні послуги;

- у межах цілі «Європейське територіальне співробітництво»: розвиток економічної, соціальної та екологічної діяльності у сфері захисту навколишнього середовища; започаткування і розвиток транспортного співробітництва; підтримка місцевої та регіональної влади у формуванні дослідницької мережі та у сфері активізації обміну досвідом під час розробки та впровадження регіональної політики.

Досвід країн ЄС свідчить, що пріоритети розвитку регіонів мають ґрунтуватися на інноваційній моделі розвитку, яка означає формування та розвиток тих галузей, що можуть забезпечити довгострокове економічне зростання на місцевому рівні, вирішують нагальні питання регіонального розвитку. Інноваційна спрямованість регіонального розвитку означатиме застосування суб'єктами господарювання інноваційних основ діяльності, розвиток інноваційних виробництв. Інноваційність має бути закладена і в пріоритети регіонального розвитку в Україні.

Висновки. З метою актуалізації пріоритетів у регіональній стратегії доцільно:

- застосовувати поєднання галузевого, просторового та управлінського підходів до формування пріоритетів, що дозволить

раціонально використовувати обмежені ресурси, мінімізує їх втрату; сприятиме задіяння наявного місцевого потенціалу, активізує ініціативність місцевих органів при формуванні та реалізації пріоритетів і загалом, приведе до формування позитивного синергетичного ефекту у процесі реалізації пріоритетів стратегії;

- визначати пріоритет регіонального розвитку на основі таких послідовних дій: формування проблем регіонального розвитку, присвоєння їм рангу чи місця по значущості, здійснення переходу від опису проблем до визначення пріоритетності їх вирішення при паралельному розподілі пріоритетів за значенням. За допомогою цього можна досягти чіткості та логічності пріоритетів, структурування їх системи та дотримання балансу між проблемністю та значущістю пріоритету;

- орієнтуватися на європейську практику визначення пріоритетів за допомогою стандартизації / уніфікації підходів до підготовки документів по регіональній політиці із документами ЄС (у т.ч. творчо використовувати досвід країн ЄС щодо розробки стратегічних документів регіонального розвитку).

Необхідно проаналізувати й оцінити ефективність такого важливого у контексті реалізації євроінтеграційного курсу держави механізму регіонального розвитку, як міжнародне регіональне співробітництво. Міжнародне регіональне співробітництво має стати вагомим чинником стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, розширює потенційні можливості для активізації нових форм і напрямів взаємного співробітництва, залучення регіонів та суб'єктів економічної діяльності області до реалізації спільних проектів та одержання фінансової підтримки таких проектів з боку Європейського Союзу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К. : НІСД, 2015. – 684 с. http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_book/POSLANNYA-2015_giper_new.pdf, с. 201
2. Булюк О.В. Регіональні особливості і основні напрями вирішення соціально-економічних проблем розвитку Херсонської області // *Культура народів Причорномор'я*. – 2011. – № 212. – С. 17-19.
3. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за заг. ред. З. С. Варналія / З. С. Варналій, В. Є. Воротін, В. С. Куйбіда та ін. – К. : НІСД, 2007. – 768 с.
4. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року // *Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 6 серпня 2014 р.*

5. Європейська регіональна політика: натхнення для країн, що не входять до ЄС? // Office of the Official Publications of the European Union I-2985 Luxembourg

6. Єрмакова О.А. Партнерство розвитку території як інструмент підвищення ефективності використання соціального капіталу в регіоні / О.А. Єрмакова // Економічні інновації. – 2012. – № 51. – С. 126-136.

7. Закон України «Про засади державної регіональної політики» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст. 90.

8. Осипов В.М., Єрмакова О.А. Пріоритети соціально-економічного розвитку Українського Причорномор'я в контексті новітньої регіональної політики // Електронний ресурс // Режим доступу : dspace.oneu.edu.ua/jsui/bitstream/123456789/2764/1/

9. Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії // <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/sectoral-dialogue/regional>

10. Територіальний розвиток в Україні: розвиток агломерацій та субрегіонів. – Проект USAID «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність». – Київ, 2012. – 188 с., С. 81.

11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // Електронний ресурс: режим доступу: www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=24658

12. European Commission. Regional Policy. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/cohesion/index_en.cfm

13. Cohesion policy 2007-2013. – Luxembourg, 2007. – 78 p.; www.europa.dovidka.com.ua

14. Summaries of EU legislation / European Regional Development Fund (ERDF). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.eu/legislation_summaries/index_en.htm

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛАСТЕРНИХ УТВОРЕНЬ

PRINCIPLES OF FORMATION AND FUNCTIONING CLUSTER FORMATIONS

У статті обґрунтовано значення принципів у формуванні кластерів та розглянуті загальні принципи формування кластерних утворень. Досліджено питання урахування впливу архетипічних особливостей території при використанні кластерного підходу до розвитку території. Сформована система принципів функціонування кластерів. Запропоновано, що принципи функціонування кластерів можуть використовуватись органами влади як критерії оцінки щодо рівня корисності, доцільності та необхідності державного сприяння їх функціонування в регіоні. Визначено, що система принципів формування та функціонування кластерів стане рушієм для ідентифікування існуючих та виокремлення перспективних утворень кластерного типу в Україні.

Ключові слова: кластер, принципи формування, принципи функціонування, децентралізація, архетип території, критерії оцінки.

В статье обосновано значение принципов в формировании кластеров и рассмотрены общие принципы формирования кластеров. Исследован вопрос влияния архетипических особенностей территории при использовании кластерного подхода к развитию территорий. Сформирована система принципов функционирования кластеров. Предложено, что принципы функционирования кластеров могут использоваться органами власти в качестве критериев оценки отно-

сительно уровня полезности, целесообразности и необходимости государственного содействия их функционирования в регионе. Определено, что система принципов формирования и функционирования кластеров станет двигателем для идентификации существующих и выделения перспективных образований кластерного типа в Украине.

Ключевые слова: кластер, принципы формирования, принципы функционирования, децентрализация, архетип территории, критерии оценки.

In the article substantiates the importance of the principles in the formation of clusters and deals with general principles of the formation of clusters. Researched the question of the influence of the archetypal features of the territory by using the class-based approach to development of territories. The author formed the system of clusters functioning principles. This article proposed that the principles of functioning of clusters, can be used by the authorities as the evaluation criteria regarding the level of usefulness, advisability and necessity of state support of their functioning in the region. It was determined that the system of principles of formation and functioning of clusters will be the engine for the identification of existing and selection of promising formations cluster type in Ukraine.

Key words: cluster, principles of formation, principles of operation, decentralization, archetype of the territory, evaluation criteria.

УДК 332.1:711.1:338.1:334.7:353.8

Ковінчук О.Л.

аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Постановка проблеми. Децентралізаційні процеси, що відбуваються в нашій країні покликані передати на місця не лише повноваження та ресурсну базу, а і відповідальність місцевим та регіональним органам влади за постійний розвиток та пошук шляхів наповнення різного роду ресурсів на ввіреній їм території.

З цією метою, у всьому світі, органи влади вдаються до використання кластерного підходу у політиці розвитку території, так як кластер – структура, що володіє синергетичним ефектом: дозволяє кожному учасникові залишатись самим собою, сприяє конкуренції та формуванню інвестиційного клімату, стає майданчиком для втілення інновацій та розвитку науки і, зрештою, є реальною основою для загального розвитку території, на якій розташовані учасники. При цьому, основною перевагою такого підходу в діяльності органів публічної влади, – є рівність у сіх учасників, як представників бізнесу та науки, так і владних структур. Таким чином, забезпечується вкорінення у громадську свідомість і державний лад нових принципів організації спільних

дій, орієнтованих не на підкорення (нехай в ім'я загально значущих цілей), а на діалог, інтеракцію, взаємодію держави і суспільства в розв'язанні питань, що становлять загальний інтерес. Зрештою, повноцінна діалогічна взаємодія відбудеться саме в системі горизонтальних взаємозв'язків

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню кластерних утворень приділяється достатня увага, як серед зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Фундаментальну основу дослідження феномену кластера та процесів кластеризації у світі складають роботи А. Маршалла, М. Портера, С. Розенфельда, Е. Бергмана та Е. Фесера, Т. Андерссона, К. Кетельса та ін.

До українського наукового доробку щодо висвітлення проблем організації та управління кластерами, ефективності їх діяльності та впливу на розвиток економіки регіону і країни в цілому, відносять праці М. Войнаренка, В.Гейця, С. Соколенка, В. Захарченка та В. Осіпова, ін. Серед теоретичних напрацювань, часткова, проте недостатня увага приділяється виокремленню принципів, на підставі

яких формуються кластери, зокрема недослідженим залишається урахуванням впливу архетипічних особливостей території при використанні кластерного підходу до розвитку територій та принципи функціонування кластерних утворень.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У спробах застосування кластерного підходу, Україна не виключення. З початку 2000-х років Кабінетом Міністрів України прийнято ряд документів, у яких ішла мова про необхідність кластеризації. Проте, в умовах перманентного реформування системи публічного управління, справа так і не дійшла до офіційного нормативно-правового документа – підстави для використання кластерного підходу, що визначав би основоположні принципи формування та функціонування кластерів. Це призвело до того, що спроби самостійно ідентифікувати і структурувати кластери в окремих регіонах не приносять максимально можливого ефекту.

При цьому, варто зауважити, що принципи формування кластерів – це об'єктивно властиві процесу кластеризації відправні начала, основні закони, правила та закономірності формування кластерних утворень [1].

Значення принципів у формуванні кластерів обумовлюється тим, що вони:

- сприяють подоланню прогалів при формуванні кластерів;
- спрямовують розвиток і функціонування різних типів кластерних утворень;
- координують функціонування механізму регулювання відносин в кластері;
- виступають найважливішим критерієм необхідності та обґрунтованості кластеризації [1].

Мета статті. Головною метою статті є виокремлення принципів формування і функціонування кластерів з урахуванням впливу архетипічних особливостей території при використанні кластерного підходу до розвитку територій.

Виклад основного матеріалу. Світовий досвід демонструє нам приклади успішної кластеризації, процеси якої ґрунтуються на єдиних підходах до формування кластерних структур. Такі підходи основані на загальних (першочергових і основних) принципах кластеризації, таких як: добровільності, спільної мети, рівності учасників, взаємозв'язку, територіальної близькості тощо, що детально описані вченими [1; 2] (табл. 1). Крім того, вра-

Таблиця 1

Загальні принципи кластеризації

Принцип	Зміст принципу
<i>Добровільності</i>	Даний принцип охоплює досить важливе коло питань пов'язаних із свободою утворення кластерів винятково на добровільній основі. Зміст принципу добровільності полягає в тому, що право учасників на об'єднання в кластер містить у собі такі аспекти: по-перше, право утворювати кластери винятково на добровільній основі, по-друге, право добровільно вступати в кластерне утворення, по-третє, право безперешкодно виходити з кластеру.
<i>Спільної мети (синергетичного ефекту)</i>	Означає, що процес формування кластерів має бути підпорядкований глобальній об'єднуючій меті, яка має абсолютний пріоритет. Цілі повинні бути реальними, конкретними та направленими на досягнення визначальної кінцевої мети, яка породжуватиме синергетичний ефект. Синергетичним ефектом будемо називати збільшення показників ефективності діяльності підприємств регіону в результаті об'єднання, інтеграції, злиття окремих частин в єдину систему, де ефект від взаємодії елементів системи підприємства перевищує суму ефектів діяльності кожного елементу окремо.
<i>Територіальної локалізації</i>	Пояснюється близьким територіальним розміщенням основної маси учасників кластерної системи
<i>Єдності та зв'язності</i>	Принципи єдності та зв'язності доволі тісно пов'язані між собою, але якщо принцип єдності відображає «погляд ззовні» на кластеризацію, то принцип зв'язності орієнтує на «погляд зсередини» на даний процес. Принцип єдності демонструє структуру кластеру та полягає у сумісному розгляді кластера і як цілого, і як сукупності компонентів (елементів). Принцип зв'язності розкриває зв'язки між учасниками майбутнього кластеру, які передбачають взаєморозуміння, взаємопідтримку та довіру учасників один до одного.
<i>Рівності учасників</i>	Передбачає рівність учасників кластерного утворення, зумовлює демократичне формування команди однодумців, для розробки та реалізації стратегії розвитку кластеру з врахуванням інтересів кожного учасника.
<i>Децентралізації</i>	передбачає активну роль регіональної влади процесі кластеризації, навіть за централізованого державного стимулювання формування і розвитку кластерів.

<i>Розвитку і саморозвитку</i>	Обґрунтовує необхідність врахування змінності кластерних утворень, їх здатність до розвитку, розширення, заміни складових, накопичення інформації.
<i>Корпоративності</i>	визначає необхідність присутності клімату довіри та культури спілкування між учасниками кластеру, єдиної системи цінностей, зразку поведінки для можливості обміну інформацією, досвідом, зниження витрат та підтримки ділової репутації кластеру в цілому.
<i>Сталості</i>	передбачає гармонізацію економічних, соціальних та екологічних інтересів при формуванні промислових кластерів.

Джерело: розроблено автором за даними [1; 7]

ховуючи індивідуальні особливості кожного кластерного утворення, його виду та місця розташування, можуть бути виокремлені і спеціальні принципи. У статті більш детально зупинимось на загальних принципах.

В контексті реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, надзвичайно цікавим є думка колективу вчених Герасимчук З.В. та Смолич Д.В., які пропонують в системі загальних принципів формування кластерів виділяти принцип децентралізації. Вчені припускають централізоване державне стимулювання формування і розвитку кластерів, проте підкреслюють, що застосування принципу децентралізації, передбачає активну роль регіональної влади в даному процесі [1].

Такий підхід не лише міститься в межах Закону України "Про засади державної регіональної політики", де передбачено "...врахування природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності [7]" при реалізації органами публічної влади заходів політики розвитку територій. Даний принцип є відображенням врахуванням архетипів території (чітко

виражених функціонально-стилістичних особливостей), де здійснюватиметься діяльність кластерів.

Так, будь-яка територія має свій формат. Таких форматів завжди кілька, і ми можемо говорити про місто, території, поселення в багатьох ракурсах. Проте наведена нижче трьохрівнева смислова система (рис. 1) присутня на будь-якій території [3].

Перший рівень – система традиційного повсякденного життєзабезпечення, яка визначає матеріальні потоки, матеріальні відносини і матеріальна спадщина території. Це будівлі, споруди, люди, які працюють, ЖКГ, потоки, пов'язані з харчуванням та іншим матеріально-технічним постачанням. Другий рівень пов'язаний з розвитком соціокультурної діяльності. На цьому рівні є певні стратегії, сценарії розвитку, що можуть бути як особистісними, так і пов'язаними з окремими спільнотами і з їх стратами. Третій рівень, від якого ми не можемо нікуди дітися, це екзистенційні смисли або ж архетипи, пов'язані з даною територією. Можна назвати це також сакральністю території або територіальної екзистенцією, яка багато в чому може бути неоднозначною. Ті чи інші люди, спільноти пов'язують своє майбутнє,

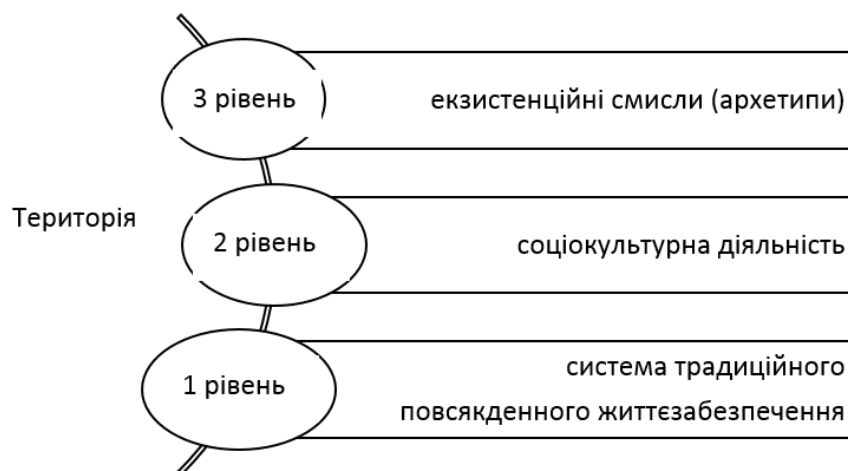

Рис. 1. Трьохрівнева смissoва система території

Джерело: розроблено автором за даними [3]

своє життя, свої сенси з певною територією і можуть в деякій мірі описати ці смисли. Якщо повернутися до заходів з розвитку окремих територій, то подібні якості архетипових образів роблять їх особливо привабливими в якості основи для позиціонування в очах цільових аудиторій, оскільки забезпечують послідовність і несуперечливість, що зазвичай, зрештою транслюється позиції бренду території.

Дефініцію "архетипи територій" визначено В. Глебою як історичне ядро міста, що має чітко виражені функціонально-стилістичні особливості [4]. Погоджуємося з підходом дослідника до визначення дефініції та її суті, але разом з тим вважаємо, що вказаний термін є більше придатним до визначення архетипу міських територій і не враховує сільські та селищні території, а також території, населення яких об'єднане спільною діяльністю тощо, тоді як доцільно було б його розуміти як історичне ядро території, що має чітко виражені функціонально-стилістичні особливості [6]. Разом з тим підтримуємо думку вказаного дослідника стосовно необхідності *урахування історично-обумовлених критеріїв розподілу території за функціональним призначенням*, що має свій архетип за наявними потенціалами та проблемами, та, вважаємо, що такий принцип має місце бути.

Так, наприклад, Слобідська Україна ще з давніх часів є центром керамічного виробництва. Присутність на території краю місць покладів глини, зумовили появу ручного керамічного виробництва ще в VI – IV тис. до н.е. [9]. Гончарство у XVIII – початку XX ст. займало одне з найважливіших місць в ремісничому виробництві міста Тора – нині Слов'янська Донецької області і деяких довколишніх сіл. В кінці XIX ст. гончарний посуд поступово почала витісняти фабрична діяльність. У 90-ті роки XX ст., внаслідок нестабільної роботи і закриття керамічних підприємств і вивільнення кваліфікованих кадрів, бурхливий розвиток отримав малий і середній бізнес в сфері керамічного виробництва. Сьогодні в Слов'янську працює понад 700 керамічних підприємств малого і середнього бізнесу, в цій галузі зайнято більше 35000 чоловік.

За підтримки Програми Розвитку ООН в Україні (в рамках Проекту «Економічний і соціальний відновлення Донбасу»), Уряду Японії, в партнерстві з Урядом України, в межах ініціативи "Керамічний край", у 2015 році, малі виробники керамічної галузі міста Слов'янська об'єдналися в кластер [8]. В результаті дослідження галузі кераміки за кілька місяців помітили, що кожен з підприємців характеризується вузькопрофільним виробництвом.

Якщо він виробляє скульптури, то не виробляє посуд, якщо виробляє посуд, то не займається фігурками і т.д. Тут і проявляється роль кластеру, виокремленого з урахуванням історичної спеціалізації території: так, об'єднавшись представники малого і середнього бізнесу, за допомогою кваліфікованих експертів, розробили відсутню досі упаковку і промо-матеріали виробів, які дозволять слов'янській і керамічній продукції бути конкурентоспроможною на ринках. В рамках проекту "Керамічний край" була розроблена стратегія розвитку кластера по виходу на нові ринки, відбувся ряд тренінгів, в т. ч. з брендуння та комунікацій, проведені презентації продукції в 4 містах країни (Слов'янськ, Київ, Іллічівськ і Чернівці).

У тому ж зв'язку, у разі ініціювання регіональною владою кластеризації в регіоні, окрім *децентралізації та урахування історично-обумовлених критеріїв розподілу території за функціональним призначенням*, необхідно виділяти принцип *відкритості процесу формування кластеру та залучення до виділення перспективних напрямків діяльності широкої громадськості*. Передбачається, що представники МСП, великих підприємств, науки, влади і громадськості залучаються до СВОТ-аналізу регіону. Ці люди живуть і працюють на даній території, ідентифікують, тож краще за всіх знають наявні та приховані переваги і можливості даної території, а також недоліки і перешкоди з якими можна зіткнутись. На цій підставі, зрештою, виділяються ключові для регіону кластери (близько 10-ти).

Використання такого підходу із залучення широкої громадськості достатньо поширене в світі, зокрема в регіонах США. Крім того, прикладом застосування громадської участі до визначення перспективних регіональних кластерів в Україні є "Стратегічна сесія Одеського регіону", що відбулася влітку 2015.

Можливість подальшого функціонування кожного з ймовірних кластерів оцінюється на підставі спільних для усіх принципів функціонування, таких як:

- *Рівень освіти працівників* (ступінь освіченості);
- *На скільки легко працюється* (бізнес-клімат);
- *Інфраструктуро-логістична складова*;
- *Інноваційний розвиток* – наскільки можна залучити інновації до діяльності кластеру або як інновації розвиватимуться в результаті діяльності;
- *Якість життя та соціальна відповідальність учасників кластеру* – як діяльність кластеру вплине на рівень життя в регіоні та можливість розвитку екосистеми (мережа, що

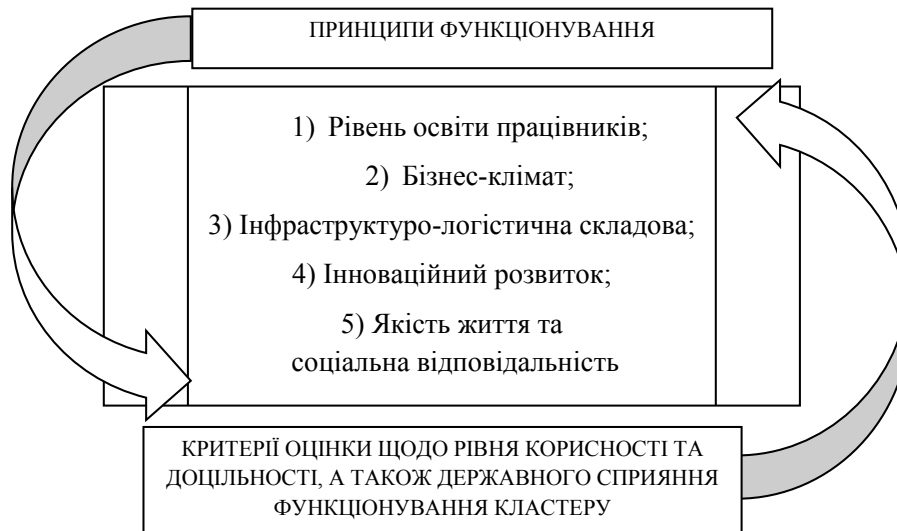

Рис. 2. Взаємозв'язок принципів функціонування та критеріїв оцінки діяльності кластеру

Джерело: розроблено автором

розвивається навколо: освіта, підвищення рівня життя, ін.). Як пропонує О.О. Карпенко, погоджуємося з таким підходом, "Кластерна соціальна відповідальність має передбачати посильний внесок держави, бізнесу, освіти та науки, як ключових елементів кластера, у стійкий розвиток особистості, суспільства, країни. Для успішного формування та функціонування кластерів необхідно, передусім, думати про суспільний добробут, а не відстоювати будь-якою ціною індивідуальні інтереси кожного партнера [5]". При цьому, основними складовими кластерної соціальної відповідальності є: беззастережне виконання чинного законодавства України, повага, довіра, добропорядність, чесність, взаємовигідне співробітництво, недопущення брехні та крадіжок, захист навколишнього середовища та життя людини.

Зрештою, на підставі вищевказаних принципів, органи влади повинні постійно аналізувати діяльність кластерних структур, використовуючи їх як критерії оцінки щодо рівня корисності та доцільності, а також державного сприяння їх функціонування в регіоні (рис. 2).

Тому, зауважимо, що система принципів формування та функціонування кластерів стане рушієм для ідентифікування існуючих та виокремлення перспективних утворень кластерного типу в Україні.

Висновки і пропозиції. Впровадження кластерного підходу до розвитку територій України, що базуватиметься на принципах формування та функціонування кластерів сприятиме прискореному соціально-економічному розвитку та підвищенню конкуренто-

спроможності економіки за рахунок, з одного боку, підвищення інтенсивності розвитку підприємництва, зростання інноваційної активності, активізації залучення інвестицій, збільшення надходження до бюджетів усіх рівнів, а з іншого – збільшення кількості нових робочих місць, розвитку соціальної інфраструктури, реалізації природоохоронних заходів тощо.

З огляду на зазначене, врахування таких принципів при використанні кластерного підходу – це об'єктивна необхідність розвитку економіки та суспільства. А використання принципів функціонування кластерів як критеріїв оцінки щодо рівня корисності та доцільності, а також державного сприяння їх функціонування в регіоні Подальші дослідження будуть спрямовані на формування методичних засад застосування кластерного підходу у діяльності органів публічної влади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Герасимчук З.В., Смолич Д.В. Принципи формування інноваційних кластерів в умовах транскордонного співробітництва регіонів [Електрон. ресурс]: / З.В. Герасимчук, Д.В. Смолич – Режим доступу: https://www.google.com.ua/url?Sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=http://slavceram.com&url=http%3A%2F%2Ffeep.org.ua%2Ffiles%2F%25D0%259F%25D1%2580%25D0%25B5%25D0%25B7%25D0%25B5%25D0%25BD%25D1%2582%25D0%25B0%25D1%2586%25D1%2596%25D1%258F%2520%25D0%25A1%25D0%259C%25D0%259E%25D0%259B%25D0%2598%25D0%25A7.ppt&usq=afqjcnfplcixkmhuhv9jticoxj_htwgvsg&sig2=via0uq9dul2ixpkisa2tgg&bvm=bv.104317490,d.bgg
2. Бутко М. П., Самійленко Г. М. Методологічні аспекти кластеризації промислового комплексу

регіону [Електрон.ресурс] / М. П. Бутко, Г. М. Самійленко. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2010/12.pdf – назва з екрану.

3. Геокультурные факторы развития российских городов // Научный Семинар. – [Электрон. ресурс]. – Режим доступа : <http://www.liberal.ru/articles/6675> – название с экрана.

4. Глеба В. Ю. Просторово-адміністративна організація міста Києва та архетипи територій / В. Ю. Глеба // Публічне управління: теорія та практика. – Х., : Вид-во "Док.Наук.Держ.Упр". – 2013.

5. Карпенко О. О. Кластерна соціальна відповідальність як основа розвитку кластерів [Електрон.ресурс] / О.О. Карпенко. – Режим доступу: http://www.business-inform.net/pdf/2015/8_0/47_52.pdf – назва з екрану.

6. Ковінчук О.Л. Архетип території та його вплив на кластери в реалізації державної політики роз-

витку територій / О.Л. Ковінчук // Архетипіка і державне управління: громадянська самоорганізація, соціальна мобільність, суспільна інтеграція [Текст] : зб.наук. пр. переможців і кращих авторів Третього міжнар. Конкурсу молодих учених ; 30 квіт. 2015 р., Ужгород – Скаліца / за наук. Ред. Е.А. Афоніна, Г.Л. Рябцева. – К. : Псіхея, 2015. – 84 с. – С. 17-24.

7. Про засади державної регіональної політики [Електрон.ресурс]: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.

8. Веб-сайт Громадської спілки "Програма сприяння відродження та інтеграції сходу України "ДОНБАС" [Електрон.ресурс]– Режим доступу: <http://gsdonbas.org.ua/?p=3300&lang=ru>.

9. Веб-сайт Спілки виробників художньої кераміки Слов'янська [Електрон.ресурс] – Режим доступу: <http://slavceram.com>.

АНАЛІЗ ПРАГНЕННЯ МОЛОДІ ЛЬВІВЩИНИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У ПРОЦЕС РЕФОРМУВАННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ (МОНІТОРИНГ ОСНОВНИХ АСПЕКТІВ)

ANALYSIS OF PLANNING OF YOUNG PEOPLE OF LVIV ON IMPLEMENTATION OF EUROPEAN STANDARDS IN THE PROCESS OF THE REFORM OF THE YOUTH POLICY IN UKRAINE (MONITORING OF MAIN ASPECTS)

УДК 325.455

Обіход М.М.

аспірант кафедри європейської інтеграції та права Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України

Здійснено аналіз досліджень (моніторингу) проведених у період із серпня 2014 року по лютий 2015 року та протягом січня – квітня 2015 року Львівським обласним молодіжним центром за дорученням Управління молоді та спорту Львівської обласної державної адміністрації на теми: «Сучасний молодіжний портрет Львівської області» та «Інтеграція молоді Львівщини в європейське молодіжне співтовариство» на виконання обласної цільової програми «Молодь Львівщини на 2009 – 2015 роки».
Ключові слова: моніторинг, молодь, державна молодіжна політика, розвиток молоді, інтеграція.

Проанализированы исследования (мониторинг) проведенные в период с августа 2014 по февраль 2015 года и в январе - апреле 2015 Львовским областным молодежным центром по поручению Управления молодежи и спорта Львовской областной государствен-

ной администрации на темы: «Современный молодежный портрет Львовской области» и «Интеграция молодежи Львовщины в европейское молодежное сообщество» на выполнение областной целевой программы «Молодежь Львовщины на 2009-2015 годы».

Ключевые слова: мониторинг, молодежь, государственная молодежная политика, развитие молодежи, интеграция.

Analysis of research (monitoring) carried out in the period from August 2014 to February 2015 and during January-April 2015, Lviv Oblast Youth Center on behalf of the Office of Youth and Sport of the Lviv Regional State Administration on the topics: "Modern Youth Portrait of Lviv Region" and "Integration of youth of Lviv region into the European youth community" for the implementation of the regional target program "Youth of Lviv region for 2009-2015".

Key words: monitoring, youth, state youth policy, youth development, integration.

Постановка проблеми. Дослідження «Аналіз прогалин законодавства України про молодіжну політику в контексті рекомендацій угоди про асоціацію між Україною та ЄС й іншими відповідними політичними документами ЄС» проведений у 2015 році в Україні Кірстен Андерсон (Kirsten Anderson), керівником із досліджень та розробки політики Центру прав дитини Корам (Coram Children's Legal Centre) – неурядової організації зі Сполученого Королівства в рамках проекту Програми розвитку ООН в Україні «Зміцнення національної спроможності для ефективного розвитку молоді та відповіді на епідемію ВІЛ/СНІДу в Україні» [2], не дає повної уяви, щодо аспектів реалізації молодіжної політики в регіонах країни в контексті проведення реформування структур та органів, які відповідають за реалізацію молодіжної політики на місцевому рівні (органи місцевого самоврядування) та в новостворених об'єднаннях територіальних громад районів та міст в областях України.

Мета статті. Головною метою цієї статті є аналіз проведеного у 2015 році моніторингу пропозицій та прагнень молодого покоління на прикладі Львівської області та визначення пріоритетних напрямків у вдосконаленні та реформуванні молодіжної політики держави на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу.

Молодіжна державна політика була і залишається одним з ключових напрямків внутрішньої політики держави, предметом особливої уваги з її боку. З того часу, як у 1992 році Верховна Рада України прийняла Декларацію «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» [1], ця політика є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави, що здійснюється в інтересах як молодої людини, так і суспільства в цілому. Однак, нині, у зв'язку з загостренням соціально - економічних проблем, недостатня дієвість методів державної підтримки молоді на регіональному та місцевому рівнях може негативно позначитись на матеріальному становищі молоді та привести до погіршення її фізичного і духовного розвитку, негативно вплинути на соціальне самопочуття молодих осіб, спричинити розвиток негативних проявів у молодіжному середовищі.

З метою більш точного вивчення вище зазначених питань у період із серпня 2014 року по лютий 2015 року та протягом січня – квітня 2015 року Львівським обласним молодіжним центром за дорученням Управління молоді та спорту Львівської обласної державної адміністрації було проведено соціологічні дослідження на тему: «Сучасний молодіжний портрет Львівської області» та «Інтеграція молоді Львівщини

в європейське молодіжне співтовариство» на виконання обласної цільової програми «Молодь Львівщини на 2009–2015 роки». Опитування проводилося представниками відділів (секторів) молоді та спорту районних державних адміністрацій та міськвиконкомів міст обласного значення за куцшовим принципом, методом анкетного опитування молодих громадян віком від 14 до 35 років за кількома тематичними блоками відповідно до рекомендованої вибірки. Всього було опитано 870 респондентів. Характеристика вибіркової сукупності: за статтю, за родом діяльності.

Результати опитування показали, що для значної частини молоді основними органами, які реально допомагатимуть молодій людині у вирішенні їх проблем є центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (23.94% опитаних респондентів), громадські молодіжні об'єднання (20.70%) та центральні та місцеві органи виконавчої влади (19.95%).

Таким чином бачимо, що значна частина молоді покладає свої сподівання у вирішенні проблем на місцеві органи влади, через які і здійснюються державна молодіжна політика в Україні. При тому, як буде показано далі, молоді люди готові долучитися до участі в її реалізації.

Суттєве значення має думка молоді стосовно того, якими є основні завдання молодіжної політики. Так, молоді люди відзначили, що молодіжна політика повинна здійснюватися задля забезпечення прав молодих громадян, встановлення для них гарантій та необхідної соціальної підтримки (48.13%), забезпечення конституційних прав молоді з наданням допомоги певним групам молодих людей (сироти, інваліди) – (35.66%), сприяння духовному і фізичному розвитку молоді – (37.41%), залучення молоді до активного соціально-економічного, політичного і культурного життя суспільства – (33.17%), підтримки талановитої та обдарованої молоді (31.42%) та підтримки молоді сім'ї (30.42%).

З аналізу відповідей можна зробити висновок, що молодь не зводить роботу з нею лише до надання певних соціальних пільг, скоріш вона вбачає цю роботу в створенні необхідних умов для реалізації своїх прав, свобод та обов'язків.

Дані тематичного блоку «Залучення молоді до державного будівництва» показують, що частка молодих людей, які цікавляться, як розвивається молодіжна політика у їхньому районі складає 60,60%. Інтерес до молодіжної політики підвищується в про-

цесі соціалізації молодих людей. Чим старші респонденти, тим рідше вони дають відповідь, що не цікавляться сферою молодіжної політики (серед 16-20 річних – 23.16% цікавляться, 21-30 річних – 13.95%, а серед 31-35 річних -20.93%).

Крім того, як що питання стосується вирішення загальних суспільно – політичних проблем в державі, то інтерес до таких сфер залежить від освітнього рівня молодих людей. Якщо серед молодих людей з початковою освітою суспільно - політичними питаннями цікавляться 45.15% молоді, то серед тих, хто має повну вищу освіту – 65.82%.

Відповідаючи на запитання «Про які програми, що реалізовує Міністерство молоді та спорту Ви знаєте?» більшість респондентів зазначили, що знають про «Національну програму профілактики СНІДу в Україні» - 44.64%, 26.18% знають про програму «Молодь України», 24.19% – про національну програму «Діти України». Достатньо велика частка молоді (19.45%) не знає жодної програми, яка реалізовується на держаному рівні. Згідно з результатами опитування, проблемами, які потребують першочергового вирішення є наступні: боротьба з молодіжною злочинністю, наркоманією, алкоголізмом, проституцією (44.39%), отримання освіти (43.64%), питання охорони здоров'я (40.65%), питання зайнятості (36.16%), питання соціального забезпечення (20.45%), питання організації дозвілля (18.45%).

Відповідно до результатів опитування 34.16% респондентів вважають, що молодь сама визначає себе активним суб'єктом реалізації молодіжної політики, при тому, що активна участь молоді в житті суспільства веде до зменшення соціальних потрясінь та розширює можливості розвитку. Крім того, 51.37% респондентів вважають, що залучення молоді до молодіжних організацій є важливим інструментом соціалізації молоді. Разом з тим, тільки 39.15% респондентів готові взяти на себе відповідальність за її здійснення, тоді як 9.13% зазначили, що не бажають цього, а 11.72% не змогли визначитись.

Оцінюючи діяльність відділів (секторів) молоді та спорту районних державних адміністрацій та міськвиконкомів міст обласного значення, 41.40% оцінили їх роботу посередньо, 17.94% вважають діяльність відділів (секторів) молоді та спорту скоріше негативною, а ніж позитивною, і лише 10.28% зазначили, що ця діяльність є позитивною. Про незадовільний характер їх

діяльності, на думку респондентів, свідчить про незнання молоддю районів щодо заходів, які плануються або проводяться райдержадміністраціями: 58.60% вказали на те, що не знають жодних акцій, які проводяться в їхньому районі, та що основними святами, які вони святкують є загальнодержавні заходи – «День молоді» (18.95%), «День Незалежності» і (8.73%), «День міста» (7.98%), святкування «Івана Купала» (3.99%) та проведення спортивних змагань (10.22%). Зважаючи на таку оцінку діяльності райдержадміністрацій, 57.75% опитаних молодих людей готові долучитися до реалізації молодіжної політики у своєму районі.

Важливим чинником ефективної реалізації молодіжної політики самою молоддю є її залучення до молодіжних громадських організацій. Саме так вважає молодь, відповідаючи на запитання щодо того, як кожен особисто може реалізувати свою участь у здійсненні молодіжних заходів у своєму районі. Так, 55.99% опитаних вважають, що цьому сприятиме членство в громадській організації. На думку 23.44% участь у громадських виступах забезпечить молоді можливість впливати на реалізацію молодіжної політики. Щодо перспективних напрямів діяльності молодіжних організацій відповіді розподілились наступним чином: 33.92% респондентів стверджують, що діяльність молодіжних громадських організацій має бути спрямована на вирішення основних проблем молоді, 21.95% – на забезпечення організації масового дозвілля молоді, а 20.20% респондентів переконані, що молодіжні організації повинні доносити основні проблеми молоді до органів влади владі і стежити за їх вирішенням.

Згідно з результатами досліджень, молодь обізнана з діяльністю таких громадських організацій у районах Львівської області: відділення НСОУ «Пласт», ГО молодіжний центр «Лідер», товариства «Українського козацтва», товариство захисту дітей-інвалідів «Прометей».

Також, важливим аспектом реформування молодіжної політики в Україні на європейських засадах є розробка національної моделі реалізації молодіжної політики з урахуванням не тільки європейських стандартів, але і вітчизняних традицій роботи з молоддю.

На сьогоднішній день для Української держави пріоритетними є завдання поширення комплексних знань про Європейське співтовариство, що необхідні на сучасному етапі молодим українцям для існування в цьому просторі з метою формування таких

умінь і навичок у молодого покоління, які б дозволили їм розуміти проблеми сучасного європейського суспільства та шляхи взаємодії між європейськими державами.

Державна молодіжна політика в Україні на сьогодні не в повній мірі реагує на потреби молоді. Тому, важливим є переосмислення та адаптація найбільш вдалих і передових зарубіжних технологій та методів роботи з молоддю, аналіз взаємодії суспільних і державних структур у вирішенні спільних проблем. Саме тому постала необхідність у змістовному дослідженні й аналізі європейського досвіду моделей молодіжної політики, а також урахування технологій та методик для подальшого використання у сферах молодіжної політики, визначених найактуальнішими з точки зору молоді Україні.

Пріоритети молоді розподілились таким чином: освіта – 58% (507 респондентів), медицина – 45% (394 респондента), економіка – 44% (389 респондентів), боротьба зі злочинністю – 42% (368 респондентів), інформаційні технології та волонтерство – 43% (359 та 361 респондент). Найнижчий результат 24% (217 респондентів) виявився у сфері розваг, молодь Львівщини не вбачає обмін досвідом в цій сфері корисним.

Виходячи з результатів цього дослідження з певністю можна сказати, що найбільш пріоритетною сферою для молоді Львівщини є обмін досвідом в галузі освіти. Відповідно молодь Львівщини найчастіше має контакт з європейською молоддю саме під час навчання.

Велика кількість молоді Львівщини намагається продовжити навчання в магістратурі чи аспірантурі в європейських університетах, реалізуючи одну з основних доктрин сучасної європейської освіти – академічну мобільність студентів. Для неї характерна здатність приймати необхідні рішення та відповідати за них, жити й діяти в певному соціумі, зберігаючи власне самовизначення, зважаючи на власну громадянську позицію, вміння орієнтуватись у політичному, економічному, культурному та правовому контекстах. Вони готові до сприйняття нового; здатні пристосовуватись до ситуації, змінювати напрями діяльності, володіти декількома європейськими мовами, спілкуватись та взаємодіяти з іншими, поважаючи їх права, культуру, самобутність; вміють коректно розв'язувати конфлікти.

Можна зробити висновок, що виховання європейських цінностей є життєво необхідним фактором інтеграції молоді Львівщини в європейське співтовариство з метою стра-

тегічного розвитку нашої держави є утвердження в Україні універсальних цінностей демократичного, толерантного і відкритого суспільства, поваги до прав людини, формування активної громадянської позиції та почуття власної національної ідентичності.

Саме освіта може сприяти розвитку демократичної культури, формуванню, необхідних для проживання у європейському співтоваристві компетентностей, політико-правових і соціально-економічних знань. Пріоритети загальноєвропейської освіти полягають у наданні молодому поколінню знань про спільну європейську спадщину та практичних умінь адаптуватись до життя і навчання в різних країнах Європи, бути мобільними, соціально здібними, здатними до комунікації і захисту своїх прав.

Для практичної реалізації стратегічного курсу України на європейську інтеграцію необхідно поширювати у суспільстві просвітницьку діяльність, створити відповідні освітні проекти і програми, які підготують молоде покоління до повноцінного співіснування в європейському просторі.

Показовим результатом дослідження стала відповідь «так» 95% респондентів на питання «Чи сприяє навчання української молоді за кордоном інтеграції в європейське молодіжне співтовариство?»

Також згідно з результатами дослідження 71% респондентів вважає, що навчання за кордоном сприяє інтеграції в європейське молодіжне співтовариство, 12% не вважає інтеграції через навчання, 16% не визначилися зі своєю позицією.

Аналізуючи результати проведених досліджень можна з певністю зазначити, що молодь Львівщини бачить позитивні тенденції щодо інтеграції в європейське співтовариство. Зокрема пріоритетною сферою, на думку молоді, є інтеграція в процесі навчання. Таким чином молодіжна політика в Україні на європейських засадах має звернути увагу на створення умов подолання «мовного бар'єру» між Україною та ЄС, сприяти оволодінню українськими громадянами мовами міжнародного спілкування в Європейському Союзі. Вирішення цього завдання треба також розглядати як невід'ємну складову державної мовної політики України. Також потрібно прискорити включення України в процеси створення єдиного європейського інформаційно-комунікативного простору.

Враховуючи, що одним із основних завдань стратегічного розвитку нашої держави є утвердження в Україні універсальних

цінностей демократичного, толерантного і відкритого суспільства, поваги до прав людини, формування активної громадянської позиції та почуття власної національної ідентичності та для практичної реалізації стратегічного курсу України на європейську інтеграцію необхідно поширювати у суспільстві просвітницьку діяльність, створити відповідні освітні проекти і програми, які підготують молоде покоління до повноцінного співіснування в європейському просторі.

Перед державними структурами стоїть завдання поширювати комплексні знання про Європу, які необхідні на сучасному етапі молоді України для існування в європейському співтоваристві, формувати такі уміння і навички молоді України, які б дозволили їм розуміти проблеми сучасного європейського суспільства, шляхи взаємодії європейських держав.

Молодіжна політика має ґрунтуватися на моделі відкритого розвитку, що спонукає молодих людей проявляти ініціативу, самостійно визначати власні цілі та цінності, бути залученими і мати змогу визначити пріоритети і методи здійснення молодіжної політики. Разом із популяризацією такої відкритої моделі розвитку і навчання молоді, в Україні необхідно також докладати зусиль для підтримання рівня соціальної безпеки, попередження та подолання складнощів, з якими може зіштовхнутися молодь.

Отже, аналізуючи результати проведеного опитування молоді у Львівській області, можна зробити висновок, що переважна більшість молодих людей вірить у власні сили і вважає, що вони особисто зможуть реалізовувати державну молодіжну політику на місцевому рівні через участь в діяльності громадських організацій та рухів. Головними принципами державної та місцевої молодіжної політики має стати повага до поглядів молоді та її переконань; надання права і залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні й реалізації політики та програм, що стосуються суспільства взагалі і молоді зокрема; правовий та соціальний захист молодих громадян, перш за все осіб, які не досягли 18 років, з метою створення необхідних стартових можливостей для їх повноцінного соціального становлення та розвитку; сприяння ініціативам молоді в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

Важливою умовою наближення України до Європи є формування в молодих людей громадянських компетентностей: умінь і навичок співжиття в умовах демократичного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Декларація про загальні засади державної молодіжної політики в Україні від 5 грудня 1992 року № 2859-XII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2859-12>.

2. «Аналіз прогалин законодавства України про молодіжну політику в контексті рекомендацій угоди про асоціацію між Україною та ЄС й іншими відповідними політичними документами ЄС» проведений у 2015 році в Україні Кірстен Андерсон (Kirsten Anderson), керівником із досліджень та розробки політики Центру прав дитини Корам (Coram Children's

Legal Centre) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/gap_analysis_of_national_youth-legislation.html

3. М.М. Обіход спільно з Львівським обласним молодіжним центром на підставі угоди від 28 січня 2015 року № 2 «Про розробку та реалізацію програми проведення соціологічного дослідження» // Результати соціологічних досліджень на теми: «Сучасний молодіжний портрет Львівської області» та «Інтеграція молоді Львівщини в європейське молодіжне співтовариство».

СЕКЦІЯ 4

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ
ТА ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУМЕТОДИ ТА ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮMETHODS AND PRINCIPLES OF PUBLIC ECONOMIC
SECURITY MANAGEMENT

У статті охарактеризовано методи та принципи державного управління економічною безпекою. Виявлено основні діючі принципи забезпечення економічної безпеки України. Встановлено, що в структуру методів державного управління у сфері економічної безпеки входять: засоби, способи і прийоми. Подано структуру методів державного управління у сфері економічної безпеки та розподілено її на складові елементи. Запропонована класифікація чинників економічної безпеки. Наведений комплекс показників, які дозволяють здійснювати моніторинг та аудит під час реалізації державної політики управління економічною безпекою. З'ясовано, що державне управління економічною безпекою повинне відбуватися на основі чітко вибудованої стратегії управління, яке повинне відбуватися на основі наступних принципів: об'єктивності, цілепокладання, результативності, ефективності, пріоритетності, компетентності, комплексності, складкоємності, альтернативності, прозорості та ситуаційності.

Ключові слова: державне управління, економічна безпека, загальнодержавний рівень, методи управління, принципи управління, регіональний рівень.

В статті охарактеризовані методи і принципи державного управління економічною безпекою. Виявлені основні діючі принципи забезпечення економічної безпеки України. Встановлено, що в структуру методів державного управління у сфері економічної безпеки входять: засоби, способи і прийоми. Подано структуру методів державного управління у сфері економічної безпеки та розподілено її на складові елементи. Запропонована класифікація факторів економічної безпеки. Наведений комплекс показників, які дозволяють здійснювати моніторинг та аудит під час реалізації державної політики управління економічною безпекою. З'ясовано, що державне управління економічною безпекою повинне відбуватися на основі чітко вибудованої стратегії управління, яке повинне відбуватися на основі наступних принципів: об'єктивності, цілепокладання, результативності, ефективності, пріоритетності, компетентності, комплексності, складкоємності, альтернативності, прозорості та ситуаційності.

осуществляют мониторинг и аудит при реализации государственной политики управления экономической безопасностью. Установлено, что государственное управление экономической безопасностью должно происходить на основе четко выстроенной стратегии управления, которое должно происходить на основе следующих принципов: объективности, целеполагание, результативности, эффективности, приоритетности, компетентности, комплексности, преемственности, альтернативности, прозрачности и ситуационности.

Ключевые слова: государственное управление, экономическая безопасность, общегосударственный уровень, методы управления, принципы управления, региональный уровень.

The article describes the methods and principles of state management of economic security. The basic principles of ensuring economic security of Ukraine are revealed. It is established that the structure of methods of public administration in the field of economic security includes: means, methods and techniques. The structure of methods of public administration in the field of economic security is presented and is divided into constituent elements. The proposed classification of factors of economic security. The set of indicators that will allow monitoring and auditing during the implementation of the state policy on economic security management is given. It has been determined that public administration of economic security should take place on the basis of a clearly structured management strategy, which should take place on the basis of the following principles: objectivity, goal – setting, efficiency, effectiveness, priority, competence, complexity, continuity, alternative, transparency and situational.

Key words: public administration, economic security, national level, management methods, management principles, regional level.

УДК 343.1

Гбур З.В.

к. наук з держ. упр., докторант
Національна академія державного
управління при Президенті України

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасне прискорення глобальних економічних процесів, безперервна інтеграція України в світове співтовариство і господарські відносини, а також поглиблення ринкових відносин в внутрішній і зовнішній економіках і, найголовніше криміналізація суспільства – спричиняють виникнення різних загроз, зокрема еко-

номічних. Ми сьогодні перебуваємо в тісній залежності від іноземних інвесторів і валют, економіка України базована на сировинному секторі та надто дешевій, проте високо кваліфікованій робочій силі. Саме тому, на сьогодні виникла першочергова необхідність протекціонізму національних інтересів і задіявання всього потенціалу народного господарства, іншими словами реалізації позицій економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням методів та принципів державного управління економічною безпекою займалися такі провідні науковці, як Бурик З. М. [1], Бухвальд Е. [2], Малишко В. М. [3], Приходько В. П. [5], Проскура В. Ф. [6], Шайдоров О. І. [7] та інші. Проте, в сучасних реаліях застосування принципів та методів державного управління національною безпекою набуває особливої актуальності, що і стало предметом нашого наукового дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головною метою статті є охарактеризувати методи та принципи державного управління економічною безпекою.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Економічна безпека держави є складною і багатоплановою конструкцією. Будучи частиною системи національної безпеки, вона водночас складає основу для формування всіх елементів, що входять до її структури: військового, технологічного, продовольчого, екологічного тощо. Досвід показує, що тільки надійна, ефективна система за забезпечення економічної безпеки може служити гарантом суверенітету і незалежності країни, її стабільного і стійкого соціально – економічного розвитку. Основною зброєю у боротьбі з негативними зовнішніми впливами на Україну в умовах глобалізації є економічні методи. Не секрет, що на сучасному етапі розвитку української економіки не достатньо конкурентоспроможними є більшість галузей народного господарства, недостатньо використовується науково-технічний потенціал, а відтак спостерігається залежність від техніки і технологій розвинених країн світу. До того ж необхідно відмітити, що Україна залежить від політики міжнародних організацій – МВФ, МБРР, ЄБРР, які є фінансовими структурами розвинених країн [6].

Прагнення до реалізації ефективного регулювання економічних процесів в Україні та забезпечення економічної безпеки зумовлюють здійснення послідовної, чітко структурованої діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування, визначають високу потребу вдосконалення та практичного впровадження механізму регулювання та управління економічної безпеки, який надав би логічне та цілісне уявлення про кожний елемент системи регулювання та управління, комплекс форм, методів і засобів впливу на економічні процеси з метою забезпечення безпеки [5].

До основних принципів забезпечення економічної безпеки України можна віднести [3]:

- верховенство закону під час забезпечення економічної безпеки;
- додержання балансу економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави;
- взаємна відповідальність особи, сім'ї, суспільства, держави щодо забезпечення економічної безпеки;
- своєчасність і адекватність заходів, пов'язаних із відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів;
- пріоритет договірних (мирних) заходів у вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру;
- інтеграція національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою.

Слід зазначити, що державне управління економічною безпекою відбувається на двох рівнях, а саме загальнодержавному та регіональному.

Під економічною безпекою держави розуміється комплекс економічних, геополітичних, екологічних, правових та інших умов, що забезпечують: передумови для виживання в умовах кризи і майбутнього розвитку; захист життєво важливих інтересів країни щодо її ресурсного потенціалу, збалансованості і динаміки розвитку та зростання; створення внутрішнього імунітету і зовнішньої захищеності від дестабілізуючих дій; конкурентоспроможність країни на світових ринках і стійкість її фінансового стану; гідні умови життя і сталий розвиток людини. Під економічною безпекою регіону розуміється сукупність умов і факторів, що характеризують стан економіки, стабільність, стійкість і поступальність її розвитку, міру її незалежності та інтеграції з економікою країни в цілому, що дає можливість: проводити власну економічну політику в рамках держави; адекватно реагувати на різкі геополітичні зміни в державі; здійснювати (чи, принаймні, розпочати) значні економічні реформи, не чекаючи допомоги від держави при виникненні невідкладних соціально – небезпечних ситуацій на самій території, пов'язаних з локальними економічним лихом або економічними прорахунками (помилками) на рівні держави; на договірній основі надавати допомогу суміжним регіонам, де існуюча незбалансована економічна ситуація може негативно відобразитися на економічних інтересах самого регіону; стабільно підтримувати відповідність діючих на території економічних нормативів, загальноприйнятих у світовій практиці (або директивно затверджених для конкретного регіону на конкретний період часу), що дозволяє зберегти (чи відновити) гідний рівень життя населення [6].

В структуру методів державного управління у сфері економічної безпеки входять: засоби, способи і прийоми.

Способи державного управління у сфері економічної безпеки – це дії, які дають можливість досягти певних результатів у забезпеченні економічної безпеки. Засоби державного управління у сфері економічної безпеки – це інструменти, за допомогою яких здійснюється вплив у державному управлінні у сфері економічної безпеки. Прийоми державного управління у сфері економічної безпеки – складові елементи форм реалізації методів управління у сфері економічної безпеки, які застосовуються у конкретній ситуації.

Структуру методів державного управління у сфері економічної безпеки можна розподілити на такі складові елементи [1]:

- згідно стилю управління – демократичні та диктаторські;
- з позицій законну – правові та не правові;
- з позицій впливу суб'єкта на об'єкт – прямого впливу та непрямого впливу; підготовки та прийняття рішень, планування, організації, контролю, підтримки управлінської діяльності;
- за масштабом застосування – загальносистемні (планування, організації, контролю, стимулювання) та локальні (психологічні, опитування та інтерв'ювання);
- з точки зору організації управління – субординації та координації (однособіний, колегіальний, колективний, комбінований, регламентарний метод прийняття управлінських рішень);
- з позицій науковості – пізнання (пізнавально-програмуючі) та впливу (організаційно-регулюючі);
- з позицій мотивації управлінської діяльності – заохочення, переконання та примусу;
- з позицій комплексності – загальні (нормативно-правові, адміністративні, соціально-психологічні та економічні) та спеціальні – стратегічне планування та цільове програмування, бюджетування, інформування;
- за функціональним призначенням – нормативно-правові, адміністративні (організаційно-розпорядчі), економічні та соціально-психологічні або пропагандистські.

Формування довгострокової стратегії економічної безпеки також передбачає формулювання основних загроз економічної безпеки також передбачає формулювання основних загроз економічної безпеки. При цьому під загрозою економічній безпеці розуміють сформовані в суспільстві економічні й інші умови, здатні прямо або опосередко-

вано впливати на економічну безпеку суб'єкта господарювання (галузі економіки, економічної теорії, національної економіки загалом) у теперішньому або найближчому майбутньому. Загрозами економічній безпеці України слід вважати явні чи потенційні дії, що ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів і створюють небезпеку для соціально – економічної та політичної систем, національних цінностей, життєзабезпечення нації та окремої особи [3].

Класифікація чинників економічної безпеки наступна:

- згідно сфери дії – зовнішні та внутрішні;
- згідно характеристик суб'єкта – мотиви та можливості (мотивація може стати джерелом конфліктів);
- згідно ресурсної невідповідності – дефіцит ресурсів та надлишок ресурсів;
- згідно стабільності існування – стратегічні і тактичні;
- згідно рівня поширення – одиничні та масові;
- згідно масштабів дії – національні та міжнародні;
- згідно елементів економічної системи – учасники економічних відносин, економічні методи, економічні важелі, економічні норми, економічні інструменти;
- згідно відображень форм конфліктів у чинному законодавстві – відображені та не відображені у законодавстві, а також критичні та не критичні;
- згідно зв'язку з іншими факторами – автономні, комбіновані та синергетичні.

При здійсненні державного управління економічною безпекою повинен застосовуватися комплекс показників, які дозволять здійснювати моніторинг та аудит під час реалізації державної політики управління економічною безпекою.

Важливо підкреслити, що найвища міра безпеки досягається за умови, що весь комплекс показників знаходиться в межах допустимих меж своїх порогових значень, а порогові значення одного показника досягаються не в збиток іншим. Наприклад, зниження темпу інфляції до граничного рівня не повинне призводити до підвищення рівня безробіття понад допустиму межу або зниження дефіциту бюджету до порогового значення – до повного заморожування капіталовкладень і спаду виробництва і т. ін. Таким чином, за межами значень порогових показників національна економіка втрачає здатність до динамічного саморозвитку, конкурентоспроможність на зовнішніх і внутрішніх ринках стає об'єктом експансії національних і транснаціональних монополій, роз'їдається

виразками корупції, криміналу, страждає від внутрішнього і зовнішнього розграбування національного багатства [7].

Основними національними інтересами економічної безпеки є [7]:

- здатність економіки функціонувати в режимі розширеного відтворення без критичної залежності від імпорту;
- прийнятний рівень життя населення, що забезпечує соціально-політичну стабільність;
- стійкість фінансової системи;
- збереження єдиного економічного простору, що унеможливує розвиток сепаратистських тенденцій;
- створення економічних і правових умов, що не допускають криміналізації суспільства;
- забезпечення необхідного державного регулювання економічних процесів, здатного гарантувати нормальне функціонування ринкової економіки як в звичайних, так і в екстремальних умовах.

Е. Олейников детально розглядав питання систематизації показників економічної безпеки. Як основні ознаки класифікації показників економічної безпеки він пропонує [4]:

- рівень об'єкта економічної безпеки;
- міра значущості показників;
- період дії загроз і їх прогнозування;
- напрям дії на економіку;
- склад загроз, характер і масштаб вірогідного збитку від дії.

За вказаними вище ознаками класифікація показників економічної безпеки набуває такого вигляду [4]:

- за рівнем об'єкта економічної безпеки:
 - макроекономічний рівень – економіка країни в цілому;
 - мезорівень (регіональний або галузевий) – економіка регіонів держави і галузей;
 - мікроекономічний рівень – економіка агентів ринку: фірм, підприємств, установ, банків і т. ін.;
 - рівень сім'ї і особистості – економічна безпека кожного громадянина країни.
- за мірою значущості показників:
 - загальні макроекономічні показники (рівень і якість життя, рівень інфляції, рівень безробіття, економічне зростання, темп зростання промислового виробництва, індекс споживчих цін, дефіцит бюджету, державний борг і т. д.);
 - базові макроекономічні показники (структура власності, динаміка роздержавлення і приватизації державних і муніципальних підприємств, монополізація і демонополізація, розвиток ринкових структур і т. д.);
 - часткові економічні показники (темп зростання промислового виробництва і частка

його складових у ВВП, структура ВВП, валові й чисті інвестиції, роздрібний товарообіг, загальна сума неплатежів, співвідношення зростання прибутків, рівень зайнятості населення, показники криміналізації економіки і т. д.).

- за періодом дії загроз і їх прогнозування – короткострокові і довгострокові;
- за напрямом дії на економіку – внутрішні й зовнішні;
- вся сукупність показників поділяється на кількісні і якісні.

Серед показників економічної безпеки можна виокремити наступні [2]:

- економічного зростання (динаміка і структура національної виробництва і доходу, показники обсягів і темпів промислового виробництва, галузева структура господарства і динаміка окремих галузей капіталовкладення та ін.);

– які характеризують природно – ресурсний, виробничий, науково – технічний потенціал країни;

- які характеризують динамічність і адаптивність господарського механізму, а також його залежність від зовнішніх чинників (рівень інфляції, дефіцит консолідованого бюджету, дію зовнішньоекономічних чинників, стабільність національної валюти, внутрішню і зовнішню заборгованість);

– якості життя (ВВП на душу населення, рівень диференціації прибутків, забезпеченість основних груп населення матеріальними благами і послугами, працездатність населення, стан довкілля і т. д.).

Порогові рівні зниження безпеки можна охарактеризувати системою показників загальногосподарського і соціально-економічного значення, що відбивають [2]:

- гранично допустимий рівень зниження економічної активності, обсягів виробництва, інвестування і фінансування, за межами якого неможливий самостійний економічний розвиток країни на технічно сучасному, конкурентоспроможному базисі, збереження демократичних основ суспільного ладу, підтримання оборонного, науково-технічного, інноваційного, інвестиційного і освітньо-кваліфікаційного потенціалу;

– гранично допустиме зниження рівня і якості життя основної маси населення, за межами якого виникає небезпека неконтрольованих соціальних, трудових, міжнародних та інших конфліктів; створюється загроза втрати найбільш продуктивної частини національного “людського капіталу” і нації як органічної частини цивілізованої спільності;

- гранично допустимий рівень зниження витрат на підтримання і відтворення при-

родно – екологічного потенціалу, за межами якого виникає небезпека безповоротного руйнування елементів природного середовища, втрати життєво важливих ресурсних джерел економічного зростання, а також значних територій проживання, розміщення виробництва і рекреації, завдання непоправного збитку здоров'ю нинішнього і майбутнього поколінь та ін.

Державне управління економічною безпекою повинне відбуватися на основі чітко вибудованої стратегії управління.

При цьому варто зазначити, що стратегія управління економічною безпекою в Україні повинне відбуватися на основі наступних принципів:

- об'єктивності, що передбачає врахування попереднього досвіду та інформації, що зібрана в ході розробки стратегії управління економічною безпекою;

- цілепокладання, яке передбачає чітке формування конкретних стратегічних цілей та мети досягнення стратегії;

- результативності, що передбачає спрямування повної сукупності заходів, що були внесені до стратегії на отримання кінцевого результату, а саме досягнення поставлених у стратегії цілей;

- ефективності, що передбачає визначення ефективності реалізації програми шляхом співвідношення витрат на її реалізацію та отриманих після її реалізації результатів поліпшення стану економічної безпеки держави;

- пріоритетності, що передбачає включення до числа основних напрямків стратегії найбільш важливих завдань, реалізація яких дозволить досягти гармонійного розвитку держави;

- компетентності, що означає залучення до процесу стратегічного управління економічною безпекою широкого кола експертів, що володіють знаннями у сіх сферах соціально-економічного розвитку;

- комплексності, що передбачає створення інноваційної економічної структури, що базується на постулатах соціального консенсусу;

- спадкоємності, що передбачає залучення до процесу розробки та реалізації стратегії управління економічною безпекою представників усіх зацікавлених сторін з метою забезпечення спадковості щодо реалізації розробленої стратегії;

- альтернативності, що передбачає розробку паралельних альтернативних планів реалізації стратегії;

- прозорості, що передбачає відкритість та прозорість дій всіх суб'єктів під час реалізації стратегії, широке висвітлення їх діяльності у ЗМІ, залучення стейкхолдерів;

- ситуаційності, що передбачає виявлення, оцінку, врахування впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, а також сценаріїв дій, у результаті виникнення можливих варіантів розвитку залежно від їх комбінації.

Отже, застосування вищеповисаних методів і принципів дозволить посилити економічну безпеку в Україні.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Провівши дослідження в структуру методів державного управління у сфері економічної безпеки входять: засоби, способи і прийоми. Методи державного управління у сфері економічної безпеки бувають демократичні та диктаторські; правові та не правові; прямого впливу та непрямого впливу; підготовки та прийняття рішень, планування, організації, контролю, підтримки управлінської діяльності; загальносистемні (планування, організації, контролю, стимулювання) та локальні (психологічні, опитування та інтерв'ювання); субординації та координації (одноосібний, колегіальний, колективний, комбінований, регламентарний метод прийняття управлінських рішень); пізнання (пізнавально – програмуючі) та впливу (організаційно-регулюючі); заохочення, переконання та примусу; загальні (нормативно-правові, адміністративні, соціально-психологічні та економічні) та спеціальні – стратегічне планування та цільове програмування, бюджетування, інформування; нормативно-правові, адміністративні (організаційно-розпорядчі), економічні та соціально-психологічні або пропагандистські. Державне управління економічною безпекою повинне відбуватися на основі чітко вибудованої стратегії управління. При цьому варто зазначити, що стратегія управління економічною безпекою в Україні повинне відбуватися на основі наступних принципів: об'єктивності, цілепокладання, результативності, ефективності, пріоритетності, компетентності, комплексності, спадкоємності, альтернативності, прозорості та ситуаційності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бурик З. М. Система методів державного регулювання сталого розвитку в Україні / З. М. Бурик // Актуальні проблеми державного управління. – 2016. – № 1. – С. 37–44.
2. Бухвальд Е. Макроаспекты экономической безопасности: факторы, критерии и показатели [Текст] / Е. Бухвальд, Н. Головацкая, С. Лазуренко // Вопросы экономики. – 1994. – № 12. – С. 18–22.
3. Малишко В. М. Актуальні проблеми економічної безпеки в системі національної безпеки України / В. М. Малишко // Юридичний

вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – № 4. – С. 129–133.

4. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) [Текст] / под ред. Е. А. Олейникова. – М. : Бизнес школа, 1997. – 288 с.

5. Приходько В. П. Механізм державного регулювання та управління економічною безпекою / В. П. Приходько // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 15. – С. 6 – 8. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2013_15_3

6. Проскура В. Ф. Формування засад забезпечення економічної безпеки на рівні держави, регіону, підприємства / В. Ф. Проскура, С. А. Жуков // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна. – 2011. – Вип. 2. – С. 299–307

7. Шайдоров О. І. Економічна безпека в системі національної безпеки / О. І. Шайдоров // Університетські наукові записки. – 2011. – № 4. – С. 395–400.

ЗАСОБИ ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ НА РАЦІОНАЛІЗАЦІЮ ПОВЕДІНКИ УЧАСНИКІВ РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

MEANS OF STATE TO RATIONALIZE THE BEHAVIOR OF THE PARTICIPANTS OF HOUSING AND COMMUNAL SERVICES MARKET

У статті обґрунтовано теоретико-методичні аспекти засобів впливу держави на поведінку учасників ринку житлово-комунальних послуг (далі – ЖКП) у сучасних умовах. Визначено найбільш значимі особливості галузі житлово-комунального господарства (далі – ЖКГ), якими обумовлене державне управління у цій сфері національної економіки. На основі аналізу еволюції підходів до дослідження економічної поведінки та сучасного стану ринку ЖКП сформульовано думку про те, що ефективні засоби впливу держави на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП доцільно формувати, спираючись на синтез неокласичної економічної теорії та поведінкової економічної теорії. Запропоновано побудувати комплексну модель державних механізмів впливу на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП, яка має ґрунтуватися на оцінці економічної ефективності цього ринку та його учасників. Зроблено висновки, що якісна оцінка економічної ефективності ринку ЖКП та його учасників дозволить визначити основні принципи, економічні функції, форми та засоби державного впливу на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП в сучасних умовах.

Ключові слова: житлово-комунальні послуги, житлово-комунальне господарство, ринкові відносини, раціональна економічна поведінка, учасники ринку житлово-комунальних послуг, державні засоби впливу.

В статті обґрунтовано теоретико-методичні аспекти засобів впливу держави на поведінку учасників ринку житлово-комунальних послуг (далі – ЖКП) в сучасних умовах. Визначено найбільш значимі особливості галузі житлово-комунального господарства (далі – ЖКГ), якими обумовлене державне управління у цій сфері національної економіки. На основі аналізу еволюції підходів до дослідження економічного поведінки та сучасного стану ринку ЖКП сформульована думка про те, що ефективні засоби впливу держави на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП доцільно формувати, спираючись на синтез неокласичної економічної теорії та поведінкової економічної теорії. Запропоновано побудувати комплексну модель державних механізмів впливу на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП, яка має ґрунтуватися на оцінці економічної ефективності цього ринку та його учасників. Зроблено висновки, що якісна оцінка економічної ефективності ринку ЖКП та його учасників дозволить визначити основні принципи, економічні функції, форми та засоби державного впливу на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП в сучасних умовах.

Предложено сформировать комплексную модель государственных механизмов влияния на рационализацию поведения участников рынка ЖКХ, которая должна основываться на оценке экономической эффективности этого рынка и его участников. Сделаны выводы, что качественная оценка экономической эффективности рынка ЖКУ и его участников позволит определить основные принципы, экономические функции, формы и средства государственного влияния на рационализацию поведения участников рынка ЖКУ в современных условиях.

Ключевые слова: жилищно-коммунальные услуги, жилищно-коммунальное хозяйство, рыночные отношения, рациональное экономическое поведение, участники рынка жилищно-коммунальных услуг, государственные средства воздействия.

In the article the theoretical-methodological aspects of state means of influence on the behavior of the participants of housing and communal services market (hereinafter – HCS) in the modern world are grounded. It is defined the most important features of HCS which cause public administration in this field of national economy. Based on the analysis of the evolution of approaches to the study of economic behavior and the current state of HCS market the author formulate the idea that effective means of state to rationalize the behavior of HCS market's participants should be grounded on the synthesis of neoclassical economic theory and behavioral economics. Based on the research results it is proposed to build a comprehensive model of state mechanisms in order to rationalize the behavior of HCS market's participants which should be based on the assessment of the economic efficiency of market and its participants. It is concluded that qualitative assessment of the economic efficiency of HCS market and its participants will determine the basic principles of economic functions, forms and means of public influence to rationalize the behavior of HCS market in modern environment.

Key words: housing and communal services, housing and utilities, market relations, rational economic behavior, participants of housing and communal services market, public means of influence.

УДК 332.025.1:330.16

Сироватка С.О.

завідувач сектору інформаційної політики

Департамент житлово-комунальної інфраструктури виконавчого органу

Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), аспірант

Національна академія державного управління при Президентові України

Постановка проблеми. Житлово-комунальне господарство (далі – ЖКГ) – це самостійний сектор у системі національної економіки, основною метою функціонування якого є задоволення потреб населення у якісних і доступних за ціною послугах, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності. А отже ефективність функціонування цієї галузі значним чином обумовлює як соціальну захищеність громадян, так і соціальну та політичну стабільність у суспільстві, що робить проблеми функціонування цієї галузі особливо значущими.

Результати реформування ЖКГ, що проводилось у країні протягом останніх десятиріч, демонструють відсутність реальних перетворень у цій галузі. Реалізація державної політики у сфері ЖКГ, зокрема щодо забезпечення населення якісними і доступними житлово-комунальними послугами (далі – ЖКП), опинилася перед низкою викликів і загроз. Незадовільний економічний стан підприємств ЖКГ, низький рівень оплати за надані послуги, відсутність інвестицій, невпорядкована система управління та фінансового забезпечення потребу-

ють нових альтернативних підходів до вирішення наявних проблем. Загальний критичний стан ЖКГ потребує негайного втручання всіх зацікавлених сторін і в першу чергу держави та органів місцевого самоврядування.

Разом з тим, трансформація економічної системи України ставить за мету формування соціально орієнтованої ринкової економіки. Досягти цієї мети неможливо без активної участі держави. Особливого значення набуває з'ясування ролі засобів та інструментів регулювання. В умовах ринкової трансформації економіки України підвищується необхідність усвідомленого впливу держави на формування сучасних цивілізованих соціально-економічних відносин на ринку ЖКП.

Виходячи з того, що державне регулювання економіки – це комплекс заходів держави, спрямованих на скерування поведінки суб'єктів господарювання в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади цілей, першочерговим завданням на шляху до стабілізації ситуації у галузі ЖКГ постає необхідність розробки комплексу державних заходів впливу на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП з урахуванням особливостей функціонування цієї галузі в сучасних умовах. Розумний симбіоз ринкових і державних регуляторів дозволить реалізувати соціально-економічні цілі розвитку ЖКГ, досягати високої ефективності функціонування галузі, стабільного економічного зростання та забезпечувати соціальну справедливість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Активізацію досліджень щодо державного регулювання житлово-комунального сектора економіки в Україні пов'язують з початком ринкових трансформацій. У вітчизняній і зарубіжній науці та практиці накопичено значне теоретико-методологічне підґрунтя державного регулювання ЖКГ. Протягом останніх трьох років значний внесок у теоретичні та прикладні засади державного регулювання сфери ЖКГ зробили Бережна А.Ю., Витрищук К.О., Головчак Г.В., Жук М.М., Ковтун О.А., Махортов Ю.О., Осененко С.П., Панасенко І.О., Пертькова О.О., Попадюк О.І., Просович О.В., Процак К.В., Рибачук В.Л., Ружинська Н.О., Скорик А.П., Траченко Л.А., Філатов В.М., Яковлев П.О. та інші.

Аналіз останніх досліджень демонструє, що науковці здебільшого досліджують причини критичного стану галузі ЖКГ та доводять необхідність державного втручання в процесі функціонування цієї галузі, однак, на наш

погляд, не достатньо наукових напрацювань щодо засобів впливу на поведінку учасників ринку ЖКП та механізмів їх застосування. Дослідники доводять неузгодженість інтересів домогосподарств-споживачів та підприємств-виробників ЖКП, що посилює соціальну напругу, але при цьому не достатню увагу приділяють механізмам збалансування інтересів учасників ринку ЖКП, на сьогодні чітко не визначена роль держави у формуванні раціональної економічної поведінки на цьому ринку.

Форми взаємодії держави і ринку, межі державного втручання в економіку залишаються у центрі уваги багатьох економічних напрямів і шкіл. Теоретичне обґрунтування складного та суперечливого процесу регулювання галузі ЖКГ в умовах трансформації економіки спирається переважно на постулати класичної теорії, пріоритетним принципом якої вважається дотримання чистої економічної теорії без суб'єктивізму, психологізму й інших неекономічних факторів. Проте, на наш погляд, у цьому випадку доцільно застосовувати альтернативні неокласичному підходи, що дозволяють вивчати наявні проблеми з точки зору міждисциплінарного підходу, на стику різних наук про людину: економіки, психології, філософії тощо. Адже економічна поведінка – це в першу чергу людська поведінка, пов'язана з вибором і прийняттям рішень стосовно раціонального використання ресурсів з метою задоволення потреб.

Поряд з тим в умовах трансформації економіки докорінно змінюються внутрішні і зовнішні умови функціонування ЖКХ, що при формуванні ефективної моделі державного впливу на поведінку учасників ринку ЖКП викликає необхідність врахування особливостей функціонування цієї галузі в сучасних умовах.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є обґрунтувати теоретико-методичні аспекти дослідження засобів впливу держави на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП та запропонувати ефективну модель державного регулювання цієї галузі, адаптовану до сучасних умов функціонування національної економіки.

Виклад основного матеріалу. У сучасній економіці основу життєдіяльності складає ринок. Держава ж у принципі підкоряється ринковим правилам гри, що засновані на правах власності. Але держава – не пасивний спостерігач за економічними процесами в ринковій економіці. Вона втручається в ринок, регулює його через оподаткування і бюджетний перерозподіл, законодавство, за допомогою вироблення обов'язкових для виконання стандар-

тів (у тому числі економічних) тощо. На відміну від ринкових сил держава володіє загально-визнаним і виключним правом примусу, тобто правом обмежувати свободу вибору економічних суб'єктів.

Сьогодні держава являє собою стрижень існуючої суспільної системи, вона концентрує владу, санкціонує існування всіх інших недержавних інститутів. Держава формулює принципи й організовує форми суспільного життя, утворюючи основу інституціональної ієрархії. Держава породила нову форму суспільної обумовленості поведінки людини, відокремивши загальний інтерес від приватного [1, с. 257].

Як показує історичний досвід, держава в усі часи тією чи іншою мірою втручалася в економічні процеси. Проте економічна роль держави у різні періоди була неоднаковою. Сучасна модель регулювання, яка діє у більшості провідних країн з ринковою економікою, є своєрідним синтезом кейнсіанських і неоліберальних (монетарних) форм і методів, що говорить про неможливість суворого дотримання виключно однієї концепції, тобто потрібен не догматичний, а творчий підхід до вирішення проблем щодо втручання держави в ринковий механізм [1, с. 261].

Житлово-комунальне господарство – це важлива соціально орієнтована ланка економіки країни, багатогалузевий господарський комплекс, призначення якого полягає в наданні житлових та комунальних послуг населенню, бюджетним установам та комерційним підприємствам, що забезпечують реалізацію відповідних прав і захист здоров'я громадян, сприяє соціально-економічному розвитку та зміцненню безпеки держави [4, с. 207]. Отже, рівень розвитку житлово-комунальної сфери можна розглядати як фактор та індикатор державного регулювання соціально-економічного розвитку країни.

Державне регулювання соціально-економічного розвитку є істотною ознакою сучасної ринкової економіки змішаного типу. Ринкову систему прийнято розглядати як систему різноманітних економічних відносин між людьми, що виникають у процесі виробництва, розподілу, обміну, яка заснована на певних принципах. Отже, основу розвитку ЖКГ як специфічної сфери діяльності також повинні складати певні правила (принципи), встановлення та регулювання яких повинна здійснювати держава.

Такі норми і правила держава встановлює через законодавство України у сфері ЖКП, яке базується на Конституції України і складається з нормативно-правових актів у галузі цивільного, житлового законодавства та інших нормативно-правових актів, що регулюють

відносини у сфері ЖКП. Основні засади організаційних, господарських відносин, що виникають у сфері надання та споживання ЖКП між учасниками цього ринку (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, власники, виробники, виконавці та споживачі ЖКП), а також їхні права та обов'язки регулює Закон України “Про житлово-комунальні послуги” [7].

Проте, як показує практика та доводять численні наукові дослідження [5; 6; 8; 9], на сьогодні задекларовані в законі принципи державної політики у сфері ЖКП не дотримуються, засоби регулювання відносин у цій сфері не є ефективними та потребують уточнення, доповнення і встановлення чітких механізмів їх застосування.

Зокрема можемо констатувати наявність таких проблем: відсутні належні ринкові засади господарювання; дуже слабо розвивається конкуренція; не створено належних умов для раціонального використання наявних ресурсів; відсутній належний контроль у сфері діяльності природних монополій; підприємства, установи та організації, що виробляють, виконують та/або надають ЖКП, не здатні функціонувати на умовах самофінансування; не досягнуто рівня економічно обґрунтованих витрат на виробництво послуг; ціни/тарифи на ЖКП не відповідають досягнутому рівню соціально-економічного розвитку та технічним можливостям; не дотримуються встановлені стандарти, нормативи, норми, порядки і правила щодо кількості та якості ЖКП; законодавча база залишається неповною та суперечливою; не створено дієвих механізмів для соціального захисту малозабезпечених громадян тощо.

Така ситуація доводить необхідність втручання держави у процеси, які відбуваються на ринку, та спонукає до пошуку дієвих механізмів, що дозволять забезпечити ефективне функціонування та сталий розвиток галузі ЖКГ. Поряд з тим, трансформаційні процеси, які зумовлені низкою об'єктивних причин та закономірно відбуваються в економіці України, актуалізують значення категорії “економічна поведінка”, що, на наш погляд, є провідною для пояснення функціонування галузі ЖКГ в сучасних мінливих умовах.

Економічна поведінка як окремий вид людської поведінки здавна викликає інтерес економістів, психологів, соціологів. Проте існують принципові відмінності у підходах економістів і психологів до її вивчення. Економічну поведінку з точки зору економіки розглядають як економічно доцільну, раціональну, спрямовану на максимізацію вигоди і мінімізацію витрат [3, с. 289].

Загалом економічну поведінку можна визначити як поведінку, що пов'язана з розглядом економічних альтернатив з метою раціонального вибору, тобто вибору, в якому мінімізуються витрати, а чиста вигода максимізується. Виходячи з балансу раціональності та емоційності свого мислення, люди вчиняють лише ті дії, які принесуть їм найбільшу чисту користь (а саме користь з урахуванням можливих витрат, пов'язаних з цими діями).

В економічній літературі описано різні моделі економічної поведінки. Її сутність розглядається головним чином у рамках двох напрямів світової економічної думки: класичної та неокласичної теорій, з одного боку, та інституційної і неінституціональної концепцій, з іншого [3, с. 289].

Аналіз еволюції підходів до дослідження економічної поведінки та сучасний стан ринку ЖКП дозволяють сформулювати думку про те, що ефективні засоби впливу держави на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП доцільно формувати, спираючись на синтез неокласичної економічної теорії [2, с. 77], яка передбачає подальший розвиток і багатofакторне економіко-математичне моделювання теорії раціональної економічної поведінки господарюючих суб'єктів та поведінкової економічної теорії [2, с. 86], а також визнає обмежену раціональність економічної поведінки господарюючих суб'єктів, викликану як неповнотою інформації, так і когнітивними (пізнавальними) обмеженнями суб'єктів економічної діяльності. У той же час господарюючі суб'єкти самі відіграють активну роль у формуванні інститутів і норм.

При цьому слід враховувати, що державне регулювання в сфері ЖКГ значною мірою обумовлене особливостями цієї галузі економіки, серед яких найбільш значущими визначено такі [3]:

1) висока соціальна значущість, що зумовлює контроль з боку держави та державне регулювання;

2) високий рівень комплексності, великі площі обслуговування, різноманітність видів робіт;

3) одночасність та місцевий характер виробництва і споживання послуг, а отже – відсутність запасів готової продукції;

4) специфічна структура основних засобів та витрат;

5) неможливість відмови від житлово-комунальних послуг;

6) специфічність взаємовідносин та розрахунків із споживачами послуг;

7) монополізм галузі та невизначеність питань власності.

Складність відносин між суб'єктами державного регулювання та об'єктами регулювання пояснюється подвійними критеріями, що застосовуються для визначення ефективної роботи та задовільного стану галузі. З одного боку, ефективність підприємств галузі безпосередньо пов'язана з підвищенням тарифів; з іншого – поліпшення умов життя населення, підвищення рівня плати за надані послуги, і в цьому ракурсі інтерес суб'єктів державного регулювання прямо протилежний – обмеження зростання тарифів [6, с. 173].

Безперечно, населення зацікавлене у зменшенні тарифів та підвищенні якості ЖКП. Інтереси підприємств ЖКГ формуються на основі економічних потреб, тобто отриманні прибутку. Роль суб'єктів державного регулювання галузі зводиться до регулювання відносин між населенням та підприємствами [6, с. 173].

На наш погляд, існує необхідність побудови комплексної моделі державних механізмів впливу на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП. Така модель має ґрунтуватися на оцінці економічної ефективності ринку ЖКП та його учасників. Для цього пропонуємо застосовувати два підходи: ринково-орієнтований та програмно-цільовий. Перший підхід дозволить зробити точну оцінку в зоні раціональної поведінки учасників ринку ЖКП на основі декількох модернізованих, але традиційно застосовуваних для оцінки ефективності показників (дохід, прибуток, платоспроможність, конкурентоздатність, рентабельність тощо). У рамках програмно-цільового підходу їх слід доповнити якісними та кількісними показниками, які дозволять розкрити ступінь самореалізації та досягнення поставленої мети.

Тобто, на наш погляд, таку модель необхідно будувати на основі шкали виміру раціональності/іраціональності поведінки при співставленні з кінцевим результатом економічної діяльності в умовах зростання мотивації і розвитку мотиваційного процесу. Якісна оцінка економічної ефективності ринку ЖКП та його учасників дозволить визначити основні принципи, економічні функції, форми та засоби державного впливу на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП в сучасних умовах.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження доводить, що сучасний ринок ЖКП є регульованим, державне регулювання поведінки учасників ринку ЖКП є невід'ємним елементом економічного механізму розвитку ЖКГ. За нинішніх умов задекларовані принципи державної політики України у сфері ЖКП не дотримуються, засоби регулювання відносин у цій сфері не є ефективними та потребують уточнення,

доповнення та встановлення чітких механізмів їх застосування.

Аналіз еволюції підходів до дослідження економічної поведінки та сучасний стан ринку ЖКП дозволяють сформулювати думку про те, що ефективні засоби впливу держави на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП доцільно формувати, спираючись на синтез неокласичної економічної теорії та поведінкової економічної теорії. У дослідженні сформовано думку про необхідність побудови комплексної моделі державних механізмів впливу на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП, яка має ґрунтуватись на оцінці економічної ефективності ринку ЖКП та його учасників.

Обґрунтування особливостей побудови такої моделі може бути перспективним напрямом подальших досліджень, що дозволить визначити основні принципи, економічні функції, форми та засоби державного впливу на раціоналізацію поведінки учасників ринку ЖКП, практичне застосування яких сприятиме ефективному функціонуванню та сталому розвитку галузі ЖКГ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білецька Л. В. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка) : навч. пос. / Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. [2-ге вид. перероб. та доп.]. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 688 с.
2. Довбенко М. Криза економіки – не криза науки : монографія / Михайло Довбенко. – К. : ВЦ “Академія”, 2009. – 304 с.
3. Менеджмент : підручник для бакалаврів / під ред. А. Н. Петрова [2-е вид., випр. і дод.]. – М. : Вид-во Юрайт, 2012. – 645 с. – Серія : Бакалавр. Поглиблений курс.
4. Ніколаєва О. М. Місцеві фінанси : навч. посіб. / О. М. Ніколаєва, А. С. Маглаперідзе. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 354 с.
5. Панасенко І. О. Житлово-комунальне господарство як об’єкт державного регулювання / І. О. Панасенко // Теорія та практика державного управління. – 2013. – Вип. 3 (42).
6. Попадюк О. І. Деякі аспекти стратегічного планування розвитку житлово-комунального господарства / О. І. Попадюк // Економіка промисловості. – 2012. – № 1-2 (57-58). – С. 170-177.
7. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24 черв. 2004 р. № 1875-IV (за станом на 1 січ. 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1875-15>
8. Рибачук В. Л. Житлово-комунальні послуги як об’єкт державного управління в умовах ринкової економіки / Рибачук В. Л. // Електронне наук. фахове видання “Державне управління: удосконалення та розвиток”. – 2012. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_3_10
9. Філатов В. М. Особливості механізму державного регулювання сфери житлово-комунального господарства на регіональному рівні / В. М. Філатов, І. В. Пивовар // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. – 2015. – Вип. 10. Ч. 4. – С. 132-137.

СЕКЦІЯ 6 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УКРАЇНІ

REALIZATION OF AN INNOVATIVE MODEL OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN DEVELOPED COUNTRIES OF THE WORLD FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF INVESTMENT PROCESSES IN UKRAINE

Визначено, що цінним для розробки механізму державного управління інвестиційними процесами в Україні є дослідження досвіду держав, розташованих на південному сході Європи. Країни цього регіону дуже близькі до України за географічним розташуванням та політичними умовами розвитку і сама Європа для світової економіки є як гарним регіоном для залучення інвестицій, так і їхнім джерелом для інших країн. На думку науковців, які вивчають проблеми державного управління інвестиційними процесами, не остання роль країн південно-східної Європи на всесвітньому ринку іноземного інвестування зумовлюється чітким та ефективним законодавчим середовищем, дієвими реформами у напрямі модернізації інфраструктури, введення податкових пільг, членством окремих країн в Європейському Союзі, високим рівнем підтримки державних агентств залучення іноземних інвестицій тощо.

Узагальнено, що вдалий міжнародний досвід впровадження моделей державно-приватного партнерства є свідченням того, що вони сприяють рівноправній, партнерській, взаємовигідній співпраці між державними установами та приватними організаціями, у рамках якої, спільні зусилля, спрямовані на реалізацію суспільно-важливих проектів дозволяють вирішити існуючу проблему щодо реалізації механізмів державного управління інвестиційними процесами та отримати прибуток усім учасникам.

На прикладі Франції, проаналізовані проекти державно-приватного партнерства у секторі водопостачання та водовідведення, які впроваджуються у державі впродовж багатьох років. Наприклад, договори концесії на будівництво та використання об'єктів водопостачання та очистки стічних вод функціонують у країні впродовж якнайменше півстоліття, що посприяло розвитку великих і диверсифікованих приватних інвестиційних компаній, які стали називатися операторами об'єктів водопостачання та водовідведення.

Ключові слова: модель державно-приватного партнерства, інвестиційні процеси у розвинених країнах світу, механізми державного управління розвитком економіки, координація роботи держави та приватного бізнесу, пільгового оподаткування інвестиційних резервів у країнах Північної Європи.

Определено, что ценно для разработки механизма государственного управления инвестиционными процессами в Украине является исследование опыта государств, расположенных на юго-востоке Европы. Страны этого региона очень близки к Украине по географическому расположению и политическими условиями развития и сама Европа для мировой экономики как хорошим регионом для привлечения инвестиций, так и их источником для других стран. По мнению ученых, изучающих проблемы государственного управления инвестиционными процессами, не последнюю роль стран Юго-Восточной Европы на всемирном рынке иностранного инвестирования обусловлена четкой и эффективной законодательной средой, действенными реформами в направлении модернизации инфраструктуры, введение налоговых льгот, членством отдельных стран в Европейском Союзе, высоким уровнем поддержки государственных агентств привлечения иностранных инвестиций.

Обобщено, что удачный международный опыт внедрения моделей государственно-частного партнерства является свидетельством того, что они способствуют равноправному, партнерскому, взаимовыгодному сотрудничеству между государственным и частными организациями, в рамках которого совместные усилия, направленные на реализацию общественно важных проектов, позволяют решить существующую проблему по реализации механизмов государственного управления инвестиционными процессами и получить прибыль всем участникам.

На примере Франции, проанализированы проекты государственно-частного партнерства в секторе водоснабжения и водопотребления, которые внедряются в государстве на протяжении многих лет. Например, договоры концессии на строительство и использование объектов водоснабжения и очистки сточных вод функционируют в стране в течение как минимум полвека, что способствовало в развитии крупных и диверсифицированных частных инвестиционных компаний, которые стали называться операторами объектов водоснабжения и водопотребления.

Ключевые слова: модель государственно-частного партнерства, инвестиционные процессы в развитых странах мира,

УДК 351

Данилевська О.О.

аспірантка

Інститут законодавства

Верховної Ради України

ORCID: 0000-0002-2676-5488

механизмы государственного управления развитием экономики, координация работы государства и частного бизнеса, льготного налогообложения инвестиционных резервов в странах Северной Европы.

It is determined that the experience of the countries located in the south-east of Europe is valuable for the development of the mechanism of public administration of investment processes in Ukraine. The countries of this region are very close to Ukraine in terms of geographical location and political development conditions, and Europe itself is both a good investment attraction area and a source for other countries for the world economy. According to scientists studying the problems of public administration of investment processes, the recent role of the countries of Southeast Europe in the world foreign investment market is conditioned by a clear and effective legislative environment, effective reforms in the direction of infrastructure modernization, introduction of tax privileges, European membership, European membership the level of support of state agencies for attracting foreign investments, etc.

Generally speaking, good international experience in implementing public-private partnership models is evidence that they foster equal, partnership, mutually beneficial cooperation between public institutions and private organizations, through which joint efforts aimed at the implementation of socially important projects on the implementation of the mechanisms of state management of investment processes and profit for all participants.

For example, in France, public-private partnership projects in the water and wastewater sector that have been implemented in the country for many years are analyzed. For example, concessions for the construction and use of water and wastewater facilities have been operating in the country for at least half a century, contributing to the development of large and diversified private equity firms, known as water and wastewater facilities operators.

Key words: *model of public-private partnership, investment processes in developed countries of the world, mechanisms of public administration of economic development, coordination of work of the state and private business, preferential taxation of investment reserves in the countries of North-ern Europe.*

Постановка проблеми. Формування інноваційної моделі економічного розвитку є ключовою метою будь-якої держави і найважливішим фактором успіху країни у довгостроковій перспективі. Як показує досвід зарубіжних країн, на проведення інвестиційної політики та на її нормативно-правове забезпечення справляють сильний вплив інтеграційні світові процеси. Така ознака є схожою у механізмах державного регулювання інвестиційної діяльності як в Україні, так і в розвинутих країнах світу. Однак, існують і деякі важливі відмінності, які наша держава може взяти до уваги на шляху побудови ефективної інвестиційної моделі держави. Єдиний політико-економічний напрям у сфері розвитку залучення іноземних інвестицій, який застосовується у зарубіжних країнах з розвинутою економікою, може стати прикладом для України у питанні формування ефективної інноваційної економіки [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Роль державно-приватного партнерства, його сутність та вплив на розвиток взаємодії держави і бізнесу досліджували такі зарубіжні вчені як: В. Варнавський [2], Дж. Кейнс [3], Р. Коуз, В. Міхеєв [4], П. Сасаки [5], В. Якунін та багато інших. Науковці пишуть про те, що правові традиції зарубіжних законодавчих систем мають доволі давню історію функціонування інституту державно-приватного партнерства. Наслідком існування такого явища є визначена економіко-правова модель функціонування держави. Варто зазначити, що дослідження вчених, у своїй більшості, спрямовані на перевірку цього інституту на його відповідність змісту правових відносин, а не на його формування.

Разом з цим, у вітчизняній науці, державно-приватне партнерство досліджували Д. Бондаренко [6], О. Вінник [7], Я. Казюк [8], П. Кулинич [9], В. Кругловий, І. Запатріна, М. Маісурадзе [10], В. Махінчук [11], О. Прошкуратов [12], С. Сімак [13] та багато

інших науковців, але не можемо сказати, що фундаментальний аналіз цього державного явища проведений до кінця. Скоріше за все, це можна пояснити тим, що таке явище, як державно-приватне партнерство є досить новим і, на даний час, відсутня стабільна практика державно-правового регулювання таких відносин.

Тому, вважаю, що доречним буде розглянути досвід розвинених країн у сфері державно-приватного партнерства у різних секторах економіки.

Формулювання цілей (мети) статті. У цій статті, маю за мету проаналізувати аспекти формування інноваційної моделі державно-приватного партнерства у розвинених країнах світу для підвищення ефективності механізмів державного управління інвестиційними процесами в Україні

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день, запровадження інституту державно-приватного партнерства в Україні і в розвинених країнах світу є одним із високих пріоритетів реалізації урядових програм розвитку господарської діяльності, що сприяє взаємодії державних структур та приватного бізнесу. Для залучення в економіку країни приватних коштів, підвищення соціальних стандартів суспільства мають бути заведені значні інвестиційні ресурси, суттєвим джерелом надходжень яких може бути саме приватний бізнес.

Досить нове явище – державно-приватне партнерство – це ефективний інструмент на шляху становлення та розвитку національної економіки, вирішення нагальних соціально-економічних проблем шляхом об'єднання і використання ресурсів державного й приватного секторів. Як одна із форм взаємодії держави та бізнесу, висока ефективність державно-приватного партнерства доведена досвідом розвинених країн світу.

Основним інструментом законодавчого регулювання відносин державно-приват-

ного партнерства є Закон України «Про державно-приватне партнерство» № 2404-VI від 31.10.2010 р. [14], який визначає організаційно-правові засади взаємодії приватних партнерів з державними партнерами та основні договірні принципи державно-приватного партнерства. Під державно-приватним партнерством мається на увазі співпраця між Україною, в особі визначених державних органів влади та органів місцевого самоврядування, (які називаються державними партнерами), та приватними юридичними, або фізичними, особами-підприємцями (приватними партнерами), яка здійснюється на основі договору у встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами порядку.

Розглянемо на прикладі Франції [15] проекти державно-приватного партнерства у секторі водопостачання та водовідведення, які впроваджуються в державі впродовж багатьох років. Наприклад, договори концесії на будівництво та використання об'єктів водопостачання та очистки стічних вод функціонують у країні впродовж якнайменше півсторіччя, що посприяло розвиненню великих і диверсифікованих приватних організацій, які стали називатися операторами об'єктів водопостачання та водовідведення.

Із введенням в дію вимог директив Європейської Комісії відносно якості питної води і очищення стічних вод істотно виросла і відповідальність органів державної влади щодо забезпечення споживачів якісною питною водою. Для того, щоб задовольнити вимоги директив, країни мають вкладати значні кошти у розбудову нових, або ремонт, чи реконструкцію, існуючих об'єктів водопостачання і очищення стічних вод. В результаті таких заходів, країни, які донині не залучали приватний сектор до цієї комунальної сфери, досліджують можливість використання ресурсів, досвіду та технологій приватних підрядчиків. Варто зазначити, що переважна більшість приватних організацій, діяльність яких була розглянута Світовим банком, успішно зменшили втрати води, особливо в Марокко, Бразилії, Західній Африці та Колумбії.

Звичайно, в окремих випадках не вдалося досягти помітного прогресу і показники втрати води залишалися дуже великими – більше 50%. Проведений аналіз, також, показав те, що залучення приватного виконавця може істотно збільшити рівень збору платежів за виконані послуги. За даними цього дослідження, у країнах з перехідною економікою і в країнах, які розвиваються (в Китаї, Алжирі та Малайзії) спостерігається поступове зростання кількості населення, яке обслуговується приватними

виконавцями з водопостачання, в основному, завдяки збільшенню кількості приватних виконавців.

Проте, багатьом концесіонерам не вдалося інвестувати прогнозовані кошти відповідно до початкових зобов'язань і, відповідно, плани відносно охоплення населення даними послугами не були повністю реалізовані.

Однак, договори концесії, які поєднували державне і приватне фінансування в таких країнах: як Аргентина, Еквадор і Колумбія, на рівні з договорами оренди, що включали інвестиційні зобов'язання, за умовами яких інвестиції, в своїй більшості, напряду фінансуються державним партнером, виявились більш дієвими з позиції розширення доступу населення до водопостачання.

З недавнього часу, проекти державно-приватного партнерства поширюють свою дію на ті галузі, в яких суттєво підвищилося фінансове навантаження, з точки зору традиційних функцій та зобов'язань, покладених на публічний сектор, наприклад, управління відходами.

У місті Ванкувері [15] (Канада), було прийнято рішення про укладення спільної угоди з приватними організаціями щодо модернізації методів захоронення промислових відходів [16]. Зазначеною угодою було прописано, що приватними виконавцями проводитиметься утилізація метану та вуглекислого газу для зниження шкідливого впливу на навколишнє середовище.

В рамках укладеного договору державно-приватного партнерства, приватний виконавець має взяти на себе обов'язки з проектування, будівництва і фінансування теплової електростанції. Планувалося, що дана електростанція використовуватиме газ, отриманий як результат згоряння органічних відходів, як альтернативне джерело енергії та використовуватиметься державним партнером для потреб локальної промисловості. Тепло, що вивільнятиметься в процесі виробництва електроенергії та буде постачатися для підігріву води, продаватиметься приватним виконавцем великому теплому комплексу для покриття усіх потреб в опаленні.

Адміністрація міста та приватна компанія, за умовами договору, розподіляють дохід від продажу виробленої теплової та електроенергії.

В описаному вище випадку, основними учасниками державно-приватного партнерства є:

– в якості державного партнера, виступає міська адміністрація Ванкуверу, місту належить ділянка, де захороняють відходи і міська адміністрація керує звалищем, яке, також, перебуває у власності міста;

– в якості приватного партнера, виступає компанія з виробництва електроенергії, яка виконує проектування, будівництво, фінансування і управління проектами виробництва теплової та електроенергії, а, також, спеціалізується на їх продажі.

– ще одним приватним партнером є агропромисловий сектор, який купує гарячу воду для її використання в господарстві.

Такий приклад взаємовигідної співпраці приватного і публічного секторів можна використовувати і в українських реаліях, спираючись на діюче законодавство у галузі державно-приватного партнерства.

Успішним прикладом взаємовигідної співпраці держави та приватного інвестора може слугувати проект державно-приватного партнерства, який реалізується у Великобританії [17]. У місті Бірмінгем існує 850 мостів, тунелів і пов'язаних транспортних споруд та приблизно 2500 кілометрів вулиць, доріг та міських автомагістралей. Це означає, що у темну пору доби міська влада має забезпечити освітлення усієї інфраструктури, яка знаходиться у владі міста. Більша кількість ламп, які використовувалися у минулому, були ртутними, натрієвими, або метало галогенними, лампами високого тиску, тобто, до впровадження проекту державно-приватного партнерства вуличне освітлення було занадто старе та потребувало заміни.

Повна заміна вуличного освітлення є частиною масштабного проекту, вартість робіт для виконання якого складає 117 млн. доларів США із загальної суми договору 4,2 млрд. доларів США. Мета даного проекту – енергозощадження та поступове покращення технічного обслуговування мережі автодоріг загальною протяжністю 2500 км, 4200 км тротуарів, майже 100 тис. ліхтарів, 76 тис вулиць, 1100 світлофорів та близько 850 мостів, дорожніх споруд та тунелів. Реалізувати даний проект планується до кінця 2035 року.

На прикладі Бірмінгема бачимо, як приватний та комунальний сектори почали співпрацю, залучаючи приватні кошти та прагнучи модернізувати інфраструктуру міста, згідно зі встановленими стандартами. Дане партнерство, також, передбачає певні зобов'язання приватного виконавця підтримувати інфраструктуру в робочому стані впродовж усього терміну дії договору.

Висновки. Отже, можна дійти висновку, що коли трапляється кооперація держави та приватного сектора, всі сторони отримують вигоди і, як наслідок, підвищується рівень життя громадян. Вдалий міжнародний досвід впровадження державно-приватного партнер-

ства є свідченням того, що воно є інструментом рівноправної, партнерської, взаємовигідної співпраці між державними установами та приватними організаціями, у рамках якої спільні зусилля, спрямовані на реалізацію суспільно-важливих проектів, дозволяють вирішити існуючу проблему та отримати прибуток усім учасникам [18].

Особлива зацікавленість державної та регіональної влад у використанні та розвитку державно-приватного партнерства пов'язана із суттєвими перевагами такого державного механізму для залучення інвестиційних ресурсів, що особливо важливо в існуючих умовах значної невідповідності між потребами розвитку та наявними бюджетними ресурсами України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гоцуляк Л. В. Інвестиційна політика розвинених країн в умовах становлення інноваційної економіки / Л. В. Гоцуляк. // Ефективна економіка. – 2014. – № 9. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_9_26.
2. Варнавский В.Г. Государственно-частное партнерство: некоторые вопросы теории и практики / В.Г. Варнавский // Мировая экономика и международные отношения. – 2011. – № 9. – С. 41-50.
3. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. Избранное / Дж. М. Кейнс. – М.: Эксмо, 2007. – С. 960.
4. Михеев О.Л. Зарубежный опыт частно-государственного партнерства и реалии России / О.Л. Михеев // Финансовый бизнес. – 2009.-№ 4. – С. 28-37.
5. Сасаки М. Доверие в современной России (компаративистский подход к «социальным добродетелям») / М. Сасаки, Ю. Латов, Г. Ромашкина, В. Давыденко // Вопросы экономики. – 2010. – № 2. – С. 83-102.
6. Бондаренко Д.С. До питання адміністративно-правового регулювання державно-приватного партнерства за законодавством України / Д.С. Бондаренко // Вісник Запорізького національного університету. – 2014. – № 1. – С. 152-157.
7. Вінник О.М. Проблеми правового регулювання корпоративних і партнерських відносин: монографія / Оксана Мар'янівна Вінник. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2010. – С. 166.
8. Казюк Я. Державно-приватне партнерство як механізм стимулювання розвитку регіонів та місцевого самоврядування / Яніна Казюк // Місцеве самоврядування та регіональний розвиток в Україні. – 2012. – С. 47-49.
9. Кулинич П.Ф. Земельно-правові аспекти розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні на засадах публічноприватного партнерства: шляхи вдосконалення / П.Ф. Кулинич // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 1. – С. 247-251.
10. Маїсурадзе М. Ю. Передумови розвитку державно-приватного партнерства в Україні /

М. Ю. Маїсурадзе // Економіка та держава. – 2014. – № 2. – С. 11-14. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2014_2_4.

11. Махінчук В. Державно-приватне партнерство як форма співучасті у реалізації державних інтересів / В. Махінчук // Митна справа. – 2013. – № 4(2). – С. 295-298. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_4\(2\)_53](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_4(2)_53).

12. Прошкуратов О. М. Основні соціально-економічні сфери реалізації державно-приватного партнерства у світі / О. М. Прошкуратов // Наукові праці НДФІ. – 2014. – Вип. 1. – С. 40-48. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdfi_2014_1_6.

13. Сімак С. В. Засади інституційного забезпечення державного управління у сфері публічно-приватного партнерства в Україні [Електронний ресурс] / С. В. Сімак // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія : Державне управління. – 2016. – Т. 267, Вип. 255. – С. 146-151. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2016_267_255_25

14. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: Мір: //гакоп2 .гаcla. §о uиа/1a\¥8/з1іо\¥/2404-17.

15. ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ: МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ І ВПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ / Звіт Групи радників з впровадження державної регіональної політики в Україні Програми «U-LEAD з Європою» с. – 69. – Режим доступу : http://rdpa.regionet.org.ua/images/129/PPP_report_U-LEAD_30_10_2017.pdf

16. Європейська економічна комісія ООН. Приклическое руководство по вопросам эффективного управления в сфере государственно-частного партнерства, 2008.

17. Proven Delivery Models for LED Public Lighting. – [Link]: <https://ppp.worldbank.org/public-privatepartnership/library/proven-delivery-models-for-led-public-lighting>.

18. Romanenko Y.A. Chaplay I.V. The essence of the strategy and «strategic set». *Менеджмент качества: поиск и решения: 2016 рік*. матеріали II між народ. наук.-практ. конф. 23-25 листопада 2016 р. Шанхай (Китай): Регіональгна академія менеджменту, 2016. С. 61-64.

Наукове видання

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Науковий журнал

Випуск 2

Коректура • О. Буркало

Комп'ютерна верстка • Н. Кузнецова

Формат 60x84/8. Гарнітура Pragmatica.
Папір офсетний. Цифровий друк. Обл.-вид. арк. 7,24. Ум.-друк. арк. 8,6.
Підписано до друку 27.12.2017. Наклад 100 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а, офіс 105.
Телефон +38 (0552) 39-95-80
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.